

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE FİNANS YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM BİLİM DALI

VERGİ USUL KANUNUNDAKİ DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ İLE
ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA
GÖRE DEĞERLEME ÖLÇÜLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI VE
ÖRNEK UYGULAMALAR

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Mahmut Kemal SAĞIR

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇANAKÇIOĞLU

İstanbul 2013

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE FİNANS YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM BİLİM DALI**

**VERGİ USUL KANUNUNDAKİ DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ
İLE ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA
STANDARTLARINA GÖRE DEĞERLEME ÖLÇÜLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI VE ÖRNEK UYGULAMALAR**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Mahmut Kemal SAĞIR**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇANAKÇIOĞLU**

İstanbul 2013

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Muhasebe ve Finans Yönetimi Ana Bilim Dalı Muhasebe ve Denetim Tezli Yüksek Lisans Programı Y1112.070002 numaralı öğrencisi **Mahmut Kemal SAĞIR**'ın "VERGİ USUL KANUNUNDAKİ DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ İLE ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA GÖRE DEĞERLEME ÖLÇÜLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI VE ÖRNEK UYGULAMALAR" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 30.09.2013 tarih ve 2013/25 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *aybıklığı..* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *.ka.bul..* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :11/10/2013

1)Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇANAKÇIOĞLU

.....

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Gülümser ÜNKAYA

.....

3) Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Meral FIRAT

.....

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

ÖN SÖZ

Bu çalışmada “Vergi Usul Kanunu’nda belirtilen değerlendirme ölçüleri ile Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları’nda belirtilen değerlendirme ölçüleri anlatılmış, Vergi Usul Kanunu’ndaki değerlendirme ölçüleri ile Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları’ndaki değerlendirme ölçüleri karşılaştırılmıştır.

Çalışmalarım sırasında desteğini hiçbir zaman esirgemeyen saygıdeğer ve sevgi dolu eşim Şükran Sağır’a, büyürken zamanından çaldığım dünya tatlısı oğlum Mert Ali Sağır’a, desteğini hiç esirgemeyen kayınvalidem Nurten Tuncel’e teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmalarım sırasında bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Sayın Mustafa Çanakçıoğlu’na teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1-DEĞERLEME KAVRAMI

1.1.Değerleme Kavramı	6
1.2.Değerleme Günü	11
1.3.Değerlemede Amaç	12
1.4.Değerlemede Esas	14

İKİNCİ BÖLÜM

2-VERGİ USUL KANUNU VE TÜRKİYE MUHASEBE STANDARDI ULUSLARARSI MUHASEBE STANDARDI'NA GÖRE DEĞERLEME KAVRAMI VE DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ

Vergi Usul Kanunu'na Göre Değerleme Kavramı ve Değerleme Ölçüleri

2.1.Vergi Usul Kanununa Göre Değerleme Kavramı	15
2.1.1.Değerleme Ölçüleri	16
2.1.1.1.Maliyet Bedeli	16
2.1.1.2.Borsa Rayici	17
2.1.1.3.Tasarruf Değeri	19
2.1.1.4.Mukayyet Değer	20
2.1.1.5.İtibari Değer	21

2.1.1.6.Vergi Değeri	21
2.1.1.7.Rayıç Bedel	22
2.1.1.8.Emsal Bedeli ve Ücreti	22

Türkiye / Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Değerleme Kavramı ve Değerleme Ölçüleri

2.2.Türkiye/Uluslararası Muhasebe Standardına Göre Değerleme Kavramı	23
---	-----------

2.2.1.Değerleme Ölçüleri	24
2.2.1.1.Maliyet Bedeli (Tarihi Maliyet)	24
2.2.1.2.Cari Maliyet	26
2.2.1.3.Gerçekleşebilir Değer (Ödeme Değeri)	26
2.2.1.4.Bugünkü Değer (Kullanım Değeri)	27
2.2.1.5.Gerçeğe Uygun Değer	27
2.2.1.6.İşletmeye Özgü Değer	31
2.2.1.7.Kalıntı - Hurda Değer	31
2.2.1.8.Net Gerçekleştirilebilir Değer	31
2.2.1.9.Geri Kazanılabılır Tutar	32
2.2.1.10.Yeniden Değerlenmiş Tutar	32

2.3.Vergi Usul Kanunu'na Göre Değerleme Ölçülerinin, Türkiye / Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Değerleme Ölçüleri ile Karşılaştırılması

2.3.1.Maliyet Bedeli	33
2.3.2.Borsa Rayici	36
2.3.3.Tasarruf Değeri	36
2.3.4.Mukayyet Değer	37
2.3.5.İtibari Değer	37
2.3.6.Vergi Değeri	37

2.3.7.Rayiç Bedel	37
2.3.8.Emsal Bedeli ve Ücreti	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3- VERGİ USUL KANUNUNDAKİ DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ İLE ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA GÖRE DEĞERLEME ÖLÇÜLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI VE İLGİLİ HESAPLARIN İNCELENMESİ

3.1.HAZIR DEĞERLER	41
3.1.1. Vergi Usul Kanununa Göre	43
3.1.1.1.Kasa (Türk Lirası ve Yabancı Para)	43
3.1.1.2.Çekler (Alınan –Verilen)	44
3.1.1.3.Bankalar	45
3.1.2. Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre	46
3.1.2.1. Kasa (Türk Lirası ve Yabancı Para)	46
3.1.2.2. Çekler (Alınan –Verilen)	46
3.1.2.3.Bankalar	48
3.2.MENKUL KIYMETLER	49
3.2.1. Vergi Usul Kanununa Göre	52
3.2.1.1.Hisse Senetleri	52
3.2.1.2.Tahviller	54
3.2.1.3.Yatırım Fonu Katılım Belgeleri	56
3.2.1.4.Türev Ürünler	56
3.2.1.4.1.Futures	57
3.2.1.4.2.Forward	58
3.2.1.4.3.Swap	60
3.2.1.4.4.Options	60
3.2.1.4.4.1.Alış Opsiyonu (Call Option)	61
3.2.1.4.4.2.Satış Opsiyonu(Put Option)	61

3.2.1.4.4.3.Faiz Opsiyonu	61
3.2.1.4.4.4.Döviz Opsiyonu	61
3.2.2. Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre	62
3.2.2.1.Hisse Senetleri	66
3.2.2.2.Tahviller	66
3.2.2.3.Yatırım Fonu Katılım Belgeleri	67
3.2.2.4.Türev Ürünler	68
3.2.2.4.1.Futures	70
3.2.2.4.2.Forward	70
3.2.2.4.3.Swap	71
3.2.2.4.4.Options	72
3.2.2.5.Kur Değişiminin Etkileri	73
3.3.ALACAKLAR	75
3.3.1. Vergi Usul Kanununa Göre	76
3.3.2. Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre	79
3.4.STOKLAR	81
3.4.1. Vergi Usul Kanununa Göre	82
3.4.2. Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre	84
3.5.MALİ DURAN VARLIKLAR	87
3.5.1. Vergi Usul Kanununa Göre	88
3.5.1.1.Bağlı Menkul Kıymetler	88
3.5.1.2.İştirakler	89
3.5.1.3.Bağlı Ortaklıklar	89
3.5.2. Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre	89
3.5.2.1.Bağlı Menkul Kıymetler	90
3.5.2.2.İştirakler	91
3.5.2.3.Bağlı Ortaklıklar	91

3.6. MADDİ DURAN VARLIKLAR	94
3.6.1. Vergi Usul Kanununa Göre	96
3.6.1.1.Arazi ve Arsalar	96
3.6.1.2.Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri	97
3.6.1.3.Binalar	97
3.6.1.4.Tesis, Makine ve Cihazlar	97
3.6.1.5.Taşıtlar	97
3.6.1.6.Demirbaşlar	97
3.6.1.7.Yapılmakta Olan Yatırımlar	98
3.6.2. Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre	98
3.6.2.1.Arazi ve Arsalar	98
3.6.2.2.Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri	99
3.6.2.3.Binalar	99
3.6.2.4.Tesis, Makine ve Cihazlar	100
3.6.2.5.Taşıtlar	101
3.6.2.6.Demirbaşlar	102
3.6.2.7.Yapılmakta Olan Yatırımlar	102
3.7.MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	103
3.7.1. Vergi Usul Kanununa Göre	105
3.7.1.1.Haklar	105
3.7.1.2.Şerefiye	105
3.7.1.3.Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri	106
3.7.1.4.Araştırma ve Geliştirme Giderleri	106
3.7.1.5.Özel Maliyetler	106
3.7.2. Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre	107
3.7.2.1.Haklar	107
3.7.2.2.Şerefiye	107
3.7.2.3.Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri	108
3.7.2.4.Araştırma ve Geliştirme Giderleri	109
3.7.2.5.Özel Maliyetler	109

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4-UYGULAMALAR	110
4.1.Hazır Değerler	110
4.1.1.Örnek 1	110
4.2.Menkul Kıymetler	114
4.2.1.Örnek 2	114
4.2.2.Örnek 3	116
4.2.3.Örnek 4	118
4.2.4.Örnek 5	122
4.3.Alacaklar	125
4.3.1.Örnek 6	125
4.4.Stoklar	127
4.4.1.Örnek 7	127
4.5.Mali Duran Varlıklar	131
4.5.1.Örnek 8	131
4.6.Maddi Duran Varlıklar	135
4.6.1.Örnek 9	135
4.6.2.Örnek 10	142
4.6.3.Örnek 11	144
4.6.4.Örnek 12	144
4.6.5.Örnek 13	145
4.7.Maddi Olmayan Duran Varlıklar	148
4.7.1.Örnek 14	148

SONUÇ	150
KAYNAKÇA	155
EKLER	160
ÖZET	177
ABSTRACT	178

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- ASMMMO** : Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
- age.** : Adı Geçen Eser
- AICPA** : American Institute of Certified Public Accountants
(Amerikan Lisanslı Kamu Muhasebecileri Derneği)
- BDDK** : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
- GUD** : Gerçeğe Uygun Değer
- IAS** : International Accounting Standarts
- IASB** : International Accounting Standards Board (Uluslar arası
Muhasebe Standartları Kurulu)
- IASC** :International Accounting Standards Committee
(Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi)
- IFRS** : International Financial Reporting Standarts
- IRR** : Internal Rate of Return (İç Verim Oranı)
- IVSC** :International Valuation Standards Committee
(Uluslararası Değerleme Standartları Komitesi)
- LIBOR** : London Interbank Offered Rate (Londra Bankalararası
Para Piyasası Faiz Oranı)
- MSUGT** : Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği

- SAC** : (Standards Advisory Council) (Standartlar Danışma Konseyi)
- SPK** : Sermaye Piyasası Kurulu
- TFRS** : Türkiye Finansal Raporlama Standartları
- THP** : Tek Düzen Hesap Planı
- TMS** : Türkiye Muhasebe Standartları
- TMSK** : Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
- TMUD** : Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği
- TTK** : Türk Ticaret Kanunu
- TURMOB** : Türkiye Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
- UFRS** : Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
- UMS** : Uluslararası Muhasebe Standartları
- VUK** : Vergi Usul Kanunu

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Gerçeğe Uygun Değer Hesaplaması ve Uluslararası Finansal Raporlama Standardı (Türkiye Finansal Raporlama Standardı)	28
Tablo 2: Yatırımların Muhasebeleştirilmesinde Kullanılan Standartlar	88
Tablo 3: Tekdüzen Hesap Planı'na göre Dönen ve Duran Varlıklar	89
Tablo 4: Mali Duran Varlıklar Grubundaki Ortaklık Pay Oranları	91
Tablo 5: Finansal Varlığın Bilanço Dışı Bırakılması Süreci	93

GİRİŞ

Uluslararası Muhasebe Standartlarının uygulamada yaygın olmayışı standartların orijinal dilinden çevirisinin pek anlaşılır olmaması, konunun derinliği, yoruma açık olması, bu çalışmanın özenle yapılmasının ve bu konudaki birçok yayının incelenmesini gerekli kılmıştır.

Sermaye piyasaları, teknolojik gelişmeler, elektronik bankacılık, uluslararası şirket satın almaları, ulusal sınırlar dışında uluslararası sınırlarda ticaret, yatırım olanaklarının yaygınlaşması ile sınır tanımaz bir gelişme göstermektedir.

Bu gelişmeler ışığında ekonomik çıkar gurupları, anlaşılabilir ve de anlayabilecekleri finansal durum tablolarına ihtiyaç duymaktadırlar. Ticaret globalleşince muhasebe biliminden üretilen finansal durum tablosu ve diğer tabloların da globalleşmesi beklenmektedir.

Her ulus kendi yasalarının ön gördüğü bir raporlama sistemi ile ya da değerlendirme kavramları ile işlem yaptığı için başka bir ulus için yasal olan işlem ticari ilişkide olan diğer ulus için yasal olmayabiliyor. Durum böyle olunca sermaye uluslararası arenada genişlerken, raporlamaları ulusal alanlarda sıkışmış olması ekonomik karar verenlerin işlerini zorlaştırmakta bazen de içinde çıkılmaz bir hale getirmektedir.

Finansal raporların gelişen ihtiyaca cevap verebilecek, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, tarafsız, güvenilir ve uluslararası bilgi sunmasını sağlamak amacıyla Uluslararası Muhasebe Standartları ülkemiz de de uygulanmaya başlanmıştır.

Uluslararası Muhasebe Standartları ile ülkemizde ki yasal uygulamalar arasında iktisadi kıymetlerin değerlemesinde farklılıklar olmaktadır. Uluslararası standartlar dünyada ki muhasebe alanındaki gelişmeleri takip ederek değişiklikleri güncellerken ulusal alandaki uygulamalar bazen standartlar ile aynı anda güncellenmeyip bazen de farklı yorumlamalar sebebiyle değerlendirme ölçüleri ya da iktisadi kıymet tanımları farklı olmaktadır.

Tezimizin amacı Uluslararası Muhasebe Standartları ile ülkemizdeki yasal uygulamalar arasındaki gerek tanımlama farklılıkları gerekse

değerleme ölçüleri farklılıklarını ve oluşan farkların yasal yansımalarını göstermektedir.

Uluslararası sermaye hareketleri gelişimi paralelinde birçok şeyinde değişmesi ve gelişmesini getirdi. Farklı kültürler, farklı ticari anlayışlar, dünyayı farklı algılayışlar, kullanılan farklı teknolojiler, çalışma prensipleri, çalışanlarına uyguladıkları çalışma ve ücret politikaları ve bunların ve daha fazlasını takip ettikleri muhasebe prensipleri birçok şey farklı ama hem fikir oldukları bir şey var ki o da kar beklentileri. Kar beklentileri her zaman ortak olmuştur.

Ticari faaliyet, ticari birliktelik sonuçta üretilen mal ya da verilen hizmetin katma değer yaratması ve tacire kar olarak geri dönmesidir. Karın doğru belirlenebilmesi seçilen muhasebe politikaları ve prensipleri ile mümkündür.

Her ulusun kanunlar ile belirlediği muhasebe ilkeleri ve karı hesaplama metotları vardır. Yasa koyucu yapısı gereği vergi bazlı düşündüğü için verginin korunması ve devamını da yasal gücü ile garanti altına almak ister. Yaptıracağı karı belirleyici hesaplamalar ile verginin yüksek çıkacağı yöntemlerin seçilmiş olması her seferinde tesadüftür.

Tacir ise yasal yaptırımlar ve vergisel kaygılardan ziyade gerçekte karının ne olduğunu bilmek ister. Bu bilgi sadece tacir için değil yatırımı düşünen diğer ekonomik fayda sağlayıcılar içinde olmazdır.

Bu düşünceler doğrultusunda gerçekte ve gerçeğe uygun (Enflasyon, faiz, kur etkileri vb. etkilerden arındırılmış) bir bilanço, kural bazlı işlemlerden uzak ilke bazlı düşünce bilinci ile hesaplayıcıların ve yöneticilerin kendilerinin daha iyi tanıdığı firmaları için en uygun değerlendirme ölçülerini belirlemede rahat davranacağı muhasebe standartları ortaya çıkarmıştır.

Gerçeğe uygun ya da gerçeğe yakın bir bilanço iktisadi kıymetlerin gerçeğe uygun rakamsal değerlerini bulma ve güncelleme ile olur. Bu sebepten değerlendirme ve değerlendirme ölçüleri önem arz etmektedir. Bu kavramların güncel ölçülerinin ise gerçeğe yakın sonuçlar veren mantıklar ile oluşturulması ve seçilmesi gerekmektedir.

Bu sebepten, tezin ilk bölümünde “Değerleme” kavramı anlatılmış farklı kaynaklardan değerlendirme tanımı yapılmış değerlendirme günü, amaç ve esasları üzerinde durulmuş Vergi Usul Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu, Türkiye Muhasebe Standartları'nın değerlendirme kavramına bakışlarına yer verilmiştir. Bu bölümde farklı kaynaklardan değerlendirme kavramının tanımlarına yer verilmiş iktisadi kıymetlerin mali tablolarda yer alması ve sonraki dönemlerde gerçeğe uygun tutarlarından gösterilmesi için değerlemenin önemi anlatılmıştır. Vergi kanunlarındaki tanımlama ile Türkiye Muhasebe Standartlarındaki tanımlama ya da çeviri farklarından bahsedilmiştir. Aynı zamanda 6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu'nda değerlendirme kavramına yer verilmiştir. Bilindiği üzere 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 88.maddesinde ticari defterlerin tutulması ve de mali tabloların hazırlanmasında Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun yapılması gerektiğini söylemektedir. İktisadi kıymetlerin değerlemesinin ne zaman yapılacağı konusuna değinildi.

İkinci bölümde öncelikle Vergi Usul Kanunu'nda değerlendirme kavramı ve ölçüleri ilgili mevzuatın belirlediği esaslara göre anlatılmış ilgili değerlendirme ölçüleri sıralanmış, bunların mevzuatta belirtilen tanımlarına yer verilmiş sonra Türkiye Muhasebe Standartlarında değerlendirme kavramı ve ölçüklerinden bahsedilmiş ilgili ölçükler ayrıntılı bir şekilde anlatılmış gerek Vergi Usul Kanunu gerekse Türkiye Muhasebe Standartlarında ki değerlendirme kavramı ve ölçükleri tek tek ele alınarak aralarındaki kavramsal benzerlikler yada farklılıklar irdelenmiş bunların mali tablolara rakamsal olarak aktarılmadan önceki durumlarının hangi koşullardan geçerek mali tablolara geldiği gösterilmek istenmiştir. Bilindiği gibi mali tablolar karar vericiler için işletmenin nelere sahip olduğu, nasıl sahip olduğu ve bunları hangi kaynaklardan nasıl sağladığını göstermektedir. Bu bir nevi işletmenin sermayesini yöneticilerin elinde katma değer kazanıp kazanmadığının bir raporudur. Bu raporun sonucunda bankalar işletmenin kredi rasyosunu, yatırımcıların yatırım kararını, ortakların kar beklentilerini yada işletmelerinin büyütme potansiyellerini ve elbette Devlet vergi rakamını hep bu tablolardan yararlanarak karar vermektedirler. Bu kadar önemli kararlar verilmeden önce

değerleme kavramının ve ölçülerinin ne kadar önemli olduğu bu karışık ve zor sürecin ne kadar fazla sorumluluk gerektirdiğini anlatmamıza gerek yoktur.

Tezin üçüncü bölümünde Vergi Usul Kanun'undaki değerleme ölçüleri ile Türkiye Muhasebe Standartları'ndaki değerleme ölçüleri Hazır Değerler, Menkul Kıymetler, Alacaklar, Mali Duran Varlıklar, Maddi Duran Varlıklar ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar başlıkları ile bilanço kalemleri etraflıca anlatılıp aralarındaki benzerlikler ve farklılıklarından bahsedilmiştir. Bu bölümde amaç Vergi Usul Kanunu, muhasebe Uygulama Genel Tebliği ve Türkiye Muhasebe Standartları açısından bilanço kalemleri tanımlarının yapılmış olmasıdır. Bilanço kalemlerini alt grubu olan hesapların tanımlanması ve bu hesapların Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartlarına göre nasıl değerlendirmeye tabi tutulduğu, yabancı paraların değerleme usulleri, çeklerin vadelerinin değerleme günü değerleme gününe indirgenmesindeki farklılıklar, banka hesaplarındaki Türk Lirası ve yabancı paraların değerlendirilmesi, vadeli hesapların içindeki faiz tutarının değerleme gününe indirgenilmesi, menkul kıymet tanımı ve değerlendirilmesi, Türkiye Muhasebe Standardına göre finansal araçlar, varlıklar, borçlar ve türev finansal araçların tanımı ve değerlendirilmesi anlatılmış, kur değişimi etkilerinden bahsedilmiş, parasal ve parasal olmayan kalemler anlatılmış, alacaklar alacak senetlerini her iki bakış açısı ile değerlendirilmesinden bahsedilmiş, stokların tanımı, maliyetine giren unsurlar, maliyet dışı tutulan unsurlar, Vergi Usul Kanunu ile Türkiye Muhasebe Standartları'na göre benzer ve farklı olan taraflarından bahsedilmiş, mali duran varlıklar, maddi duran varlıklar değerlendirme bunların kullanımına göre farklı hesaplarda tutulacağı (Örnek alınan bir arsanın yatırım ya da kullanım amacına göre farklı hesaplarda takip edileceği gibi) anlatılmıştır.

Dördüncü bölüm uygulama örnekleri ile üçüncü bölümde bahsedilen değerlendirme ölçekleri örnekler ile açıklanmıştır. Bu bölümde tezin üçüncü bölümünde anlatılan kavramların pratikte nasıl olacağı çeşitli örnekler ile anlatılmıştır. Üçüncü bölümle paralellik sağlanması açısından örnekler bölüm başlıkları sırasıyla verilmiştir. Hazır Değerler başlığında vadeli satışların

“Erteleniş Vade Farkı “hesabında takip edileceği, vade farkının satış gelirleri hesabından arındırıldığı vade farkının vade zamanı geldiğinde Türkiye Muhasebe Standardında faiz geliri olarak addedildiği için “Faiz Geliri ”hesabında takip edildiği, Menkul Kıymetler örneğinde “Gerçeğe Uygun Değerleme “kavramını, kur değişimi etkilerini, Alacaklar örneğinde esas faaliyet ve esas faaliyete bağlı tali faaliyetin farklı hesaplarda takibi, Stoklar örneğinde stok değer düşüklüğu, satılan malın maliyeti hesaplaması, Mali Duran Varlıklar örneğinde hisse senetti alımı, iştirakler, Maddi Duran Varlıklar örneğinde amortisman başlangıç tarihi, amortisman süresi, Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standardına göre hesaplama farkları, yatırım ve kullanım amaçlı arazi arsalar, finansal kiralama, yeniden değerleme, Maddi Olmayan Duran Varlıklar örneğinde araştırma geliştirme giderleri ve haklar örneklendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEĞERLEME KAVRAMI

1.1.Değerleme Kavramı

Değerleme, belirli bir iktisadi kıymetin belirli bir zamandaki kıymetinin belirli bir para cinsinden ifade edilmesi işlemidir.¹

Genel anlamda değerlendirme, varlıkların değerinin para olarak belirlenmesi şeklinde tanımlanabilir.²

Bir kurumun belirli bir gündeki tüm varlık bölümlerinin sayılması, ölçülmesi ve tartılması, adet, hacim, yüzölçümü uzunluk ve ağırlık gibi somut ölçülerle yapılır. Ancak birbirinden farklı olan bu varlıkları toplanabilir ve çıkartılabilir bir duruma getirebilmek için bunların ortak bir ölçü birimi ile ölçülmesi ve türdeş sayılara çevrilmesi gereklidir.³

Değerlemede ölçü birimi genellikle envanterin ve işlem muhasebesinin yapıldığı yerin bulunduğu ülkenin ulusal para birimidir. Varlıkta bulunan başka ülkenin paraları, öteki varlıklar gibi ulusal para birimine çevrilerek yine türdeş değerlendirme yapılır. Değerlemedeki bu ortak ölçü birimi, ağırlık ve uzunluk ölçüleri gibi değişmez, katı ve somut bir ölçü değildir. Tam tersine, değişken, esnek ve soyut bir ölçüdür. Ancak, bundan başka envantere ve işlem muhasebesinde temel alınabilecek sağlam ve ortak bir ölçü birimi henüz bulunamamıştır.⁴

Değerleme kısaca "iktisadi bir varlığa değer biçme işlemi" dir. Muhasebe literatüründe ise "varlıkların ve kaynakların ilk muhasebeleştirilmelerinde ve izleyen dönemlerde finansal tablolara alınmasında temel alınacak parasal değer belirlenmesi" olarak tanımlanabilir. Fakat değerlemenin tanımı yapılırken, değerlemenin amaçları da göz ardı edilemez. Muhasebede değerlendirme Genel Kabul Görmüş

¹Sema Küçük, "Değerleme ve Dönem Sonu İşlemleri", **Yaklaşım Yayınları**, Ocak 2007

² Nurgül Chambers, **Firma Değerlemesi**, Avcıol Basın Yayın, İstanbul,2005

³ Mehmet Yazıcı, Ahmet H.Durmuş ,**Muhasebe –2 Dönemsonu ve Ortaklık İşlemleri** Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı , İstanbul ,1979, s.6.

⁴ Yazıcı, Durmuş, a.g.e., s.6.

Muhasebe İlkeleri (GKGMİ), Vergi Usul Kanunu (VUK), Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) çerçevesinde incelenmesi gereken bir konudur. Değerlemenin amacı ise temel olarak bir işletmenin finansal ve ekonomik açıdan gerçek durumunu ve faaliyet sonuçlarını yansıtmak olarak ifade edilebilir. Ancak, çeşitli mevzuat hükümlerine göre değerlemenin amaçları arasında farklar ortaya çıkmaktadır. VUK, değerlendirme konusuna devleti gözeterek şekilde bakmakta, TTK daha çok ticari teamüllerin işlemesi açısından konuya yaklaşmakta, TMS ise varlıkların ve kaynakların şirketlerin gerçek ekonomik ve mali durumunu yansıtmalarını beklemektedir.⁵

Burada önemli olan ekonomik varlıkların değişime konu olmaları ve değişim sürecinde karışıklığa neden olmadan ölçümlenebilen ve herkes tarafından anlaşılabilir bir ölçü birimiyle tarif edilmeleridir.

Mal, hizmet kısaca maddi ya da maddi olmayan her şey ekonomik bir değer olarak belirlenebilmeleri için ortak bir ölçü birimi ile tarif edilmelidirler. Bu ölçü birimi de paradır. Her ulus için ölçü birimi kendi ulusal parasıdır. Durum böyle olunca uluslararası ticari işlemlerde de geçerliliği olan para birimi ölçü olarak kullanıldığı için ortaya iktisadi kıymetin değerlendirilmesi ile ilgili sorun çıkmamaktadır.(Tek para birimi kullanılırsa)

Değerleme iki aşamalı bir işlemler uygulamasıdır. İlk iktisadi kıymetlerin miktarının tespiti daha sonrada bu miktarların değerlendirme günü itibariyle para cinsinden karşılığının bulunmasıdır.⁶

Bilindiği üzere, Uluslararası Muhasebe Standartları ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının,6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları olarak kabul edilmesi sonucunda değerlendirme (Ölçümleme) sadece vergi yasaları ile düzenlenen hükümler olmaktan çıkarılmıştır.⁷

⁵ Ercan Beyazıtli, "Muhasebede Değerleme" T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2488 Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 145,s.24.

⁶ Küçük a.g.e., s.16.

⁷ Demir, a.g.e.,s.25.

Gerek Uluslararası Muhasebe Standartları gerekse vergi ve diğer yasaların getirmiş olduğu ölçüler işletmenin aktif ve pasifinin güncel değerleri ile mali tablolara yansıtılmasını öngörmektedir.

Değerleme (Ölçüleme) mali tablo kullanıcılarına işletmeye ait mali bilgilerin günün gerektirdiği konjüktürde ekonomik karar vermelerine yardımcı olacak gerçeklikte olmasını sağlamaktır.

Vergi Usul Kanununun 258.maddesi değerlemeyi;

“Vergi matrahlarının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tesbitidir”diyerek, vergi matrahını temel alarak tanımında niyetinin vergi almak olduğu ve yasal gücünü kullanarak tanımlamaya yasal bir yaptırım yaparak bu sınırların dışına çıkılmadan iktisadi kıymetin takdir ve tespiti demektedir.

Vergi Usul Kanununun tanımı mali tablolara mali kar olarak yansımaları kaçınılmaz olup ticari faaliyetlerin değerlemesinin yasal çerçevede sabit tutularak seçimlik hakkın kullanılmasının engellemektedir. Muhasebe Standartları da aksine ticari karın tespit edilerek mali tablolara yansıtılmasının ekonomik karar alıcıların olabilecek en güncel verilere sahip olarak mali tabloları yorumlamaları ve buna göre karar vermeleri benimsemiştir.

VUK 258.maddeyi parçalara ayırarak incelersek;

Vergi matrahı, verginin hesaplanmasına esas olan değer veya miktarına denilmektedir. İktisadi kıymetler Vergi Usul Kanunu 186.maddesine göre mevcutlar, alacaklar ve borçlar işletmeye dahil iktisadi kıymetleri ifade eder.

Takdir,”Değerin tespit edilememesi durumunda, vergi matrahının tespit edilebilmesi için, değer belirlenmesi için dayanılarak hesaplanmasını sağlamak amacıyla takdir esaslı değerlemenin tanımına alınmıştır.⁸Değerinin tespitinin mümkün olmadığı durumlarda takdir edilmesi yoluna gidilecektir⁹

⁸ (Alıntılayan Demir,2012:32);(Aktaran Yılmaz,2000:5)

⁹ (Alıntılayan Demir,2012:32;(Aktaran Durmuş,1979:14)

Tespit, değerleme gününde işletmede var olan ekonomik değerlerin sayılması ölçülmesi ve tartılması anlamındadır. Takdir esas ise kanunda belirtilen değerleme ölçüleri ile ekonomik maddeleri fiyalandırmak demektir.¹⁰

lm, finansal tablolarda yer alan unsurların bilançoda ve gelir tablosunda tahakkuk ettirilecekleri ve gsterilecekleri parasal tutarların belirlenmesi işlemine ifade eder. Bu işlem uygulanacak ölçüm esasının da seçilmesini içerir.¹¹

lme, finansal tablolarda yer alan varlık, borç, gelir ve giderlerin ölçüleceği parasal tutarların belirlenmesi işlemidir. lme, belirli bir ölçüm esasının seçilmesini içerir. Bu Standart birçok varlık, borç, geliri ve gider türü için işletmelerce kullanılacak olan ölçüm esaslarını belirler.¹²

Buna göre Vergi Usul Kanunu'nda değerleme olarak tanımlanan iktisadi kıymetlerin takdir ve tespiti, IFRS'in TMS/TFRS evirilerinde ölçüm veya lmlenme olarak ifade edilmektedir.¹³

İki sözcük arasındaki farkın ingilizce "measurment " sözcüğünün vergi mevzatında "Değerleme" ,TMS ve TFRS 'de "lmlenme" olarak ifade edilen eviri farkından kaynakalandığını söylemek mümkündür.¹⁴

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre Değerleme kavramı;

Madde 78- (1) Finansal tablolarında yer alan varlıklar ile borçlarla ilgili olarak, aşağıdakilerle sınırlı olmamak ve Türkiye Muhasebe Standartlarında ngrlen ilkeler de dikkate alınmak üzere şu değerleme ilkeleri geçerlidir:

a) Bir nceki dönemin kapanış bilançosundaki değerler ile faaliyet döneminin açılış bilançosundaki değerler birbirinin aynı olmalıdır.

b) Fiili veya hukuki duruma aykırı olmadıkça, değerlemelerde işletme faaliyetinin sürekliliğinden hareket edilir.

¹⁰ Alıntılayan Demir,2012,31):(Aktaran Saygılıoğlu,1982,78)

¹¹ Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (Erişim) http://www.kgk.gov.tr/content_detail-208-513-son-halleriyle-standartlar.html 31.05.2013Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal ereve

¹² KOBİ TFRS, Varlık, Borç, Gelir ve Giderlerin llmesi

¹³ Demir, a.g.e., s.27.

¹⁴ Demir, a.g.e., s.27.

c) Bilanço kapanış gününde, varlıklar ve borçlar teker teker değerlendirilir.

d) Değerleme ihtiyatla yapılmalıdır; özellikle de bilanço gününe kadar doğmuş bulunan bütün muhtemel riskler ve zararlar, bunlar bilanço günü ile yılsonu finansal tablolarının düzenlenme tarihi arasında öğrenilmiş olsalar bile, dikkate alınır; kazançlar bilanço günü itibarıyla gerçekleşmişlerse hesaba katılır. Değerlemeye ilişkin olumlu ve olumsuz farkların dönem sonuçlarıyla ilişkilendirilmesinde Türkiye Muhasebe Standartlarındaki esaslara uyulur.

e) Faaliyet yılının gider ve gelirleri, ödeme ve tahsilat tarihlerine bakılmaksızın yılsonu finansal tablolarına alınırlar.

f) Önceki yılsonu finansal tablolarında uygulanmış bulunan yöntemler korunur.

(2) Standartlarda öngörülen hallerde ve istisnai durumlarda birinci fıkradaki ilkelerden ayrılma bilir.

Duran ve dönen varlıklar Türkiye Muhasebe Standartları uyarınca bu standartlarda gösterilen ölçülere göre değerlendirilir. Borçlar ve diğer kalemler için de aynı standartlar uygulanır.¹⁵

Değerlemede uygulanacak değerlerin belirlenmesi, tanımları, kapsamaları, uygulanacak kalemlerin gösterilmesi ve değişiklikler Türkiye Muhasebe Standartlarına tabidir.¹⁶

Şartların gerçekleşmesi halinde Türkiye Muhasebe Standartlarında öngörülen değerlemeyi basitleştirici yöntemler uygulanır.¹⁷

6102 sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda değerlendirme kavramını Türkiye Muhasebe Standartları'na atıf yaparak adresin teklifini göstermektedir. Benzer bir uygulamanın Vergi Usul Kanunu'ndan da gelmesi halinde muhasebe uygulayıcıları (yasaların öngördüğü değerlendirme ilkeleri ile muhasebe standartlarının ön gördüğü değerlendirme ilkeleri) karışık hesaplama

¹⁵ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Madde 79

¹⁶ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Madde 80

¹⁷ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Madde 81

teknikleri ile yasaya uygun hale getirme işlemine ayırdığı vakti mesleğin gelişimi adına kullanacaktır.

Yukarıdaki tanımlardan anlaşılacağı üzere özü itibariyle iktisadi kıymete parasal bir karşılık olan ölçümlene ya da değerlendirme kavramı konusu iktisadi kıymet olmakla beraber iktisadi kıymete parasal karşılık vermeye gelince bu süreçte kullanılan metotlar farklı olduğundan parasal tutarda farklı olarak mali tablolara yansımaktadır.

1.2.Değerleme Günü

Vergi Usul Kanunu 259.maddesine göre;

“Değerlemede, iktisadi kıymetlerin vergi kanunlarında gösterilen gün ve zamanlarda haiz oldukları kıymetler esas tutulur” .Vergi Usul Kanunu iktisadi kıymet değerlemesinin adresinin vergi kanunları olduğu ve bu kanunlarda gösterilen gün ve zamanlarda değerlemenin yapılacağı bildirilmiştir.

Vergi Usul Kanunu uyarınca tutulması zorunlu olan defterler hesap dönemi itibariyle tutulur. Kayıtlar her hesap dönemi sonunda kapatılır ve ertesi dönem başında tekrar açılır. Hesap dönemi normal olarak takvim yılıdır. Buna göre, defterlerin ilgili bulunduğu yılın son günü olan 31 Aralık tarihi itibariyle kapatılması gerekmektedir. İşletmeye dahil mevcutlar, alacaklar ve borçların sayılması, ölçülmesi, tartılması ve değerlemesinin de ilgili yılın 31 Aralık tarihi itibariyle yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla, gelir ve kurumlar vergisinin uygulamasında, değerlendirme günü ilgili yılın 31 Aralık tarihidir.¹⁸

Bazen işletmelerin gösterdikleri faaliyetler takvim yılı dönemine uygun bulunmayabilir. Bu tür mükelleflerin başvurusu halinde Maliye Bakanlığı 12’şer aylık özel hesap dönemleri belli edebilir. Özel hesap dönemi tayin edilenlerin ticari ve zirai kazançları, özel hesap döneminin kapandığı takvim yılının kazancı sayılır. Bu durumda, değerlendirme günü özel hesap döneminin kapandığı son gün olacaktır. Ayrıca geçici verginin ilgili hesap döneminin

¹⁸ Kenan Volkan Ateşoğlu, “Değerleme”
(Erişim) <http://www.sakaryavdb.gov.tr/DOCUMENT/DE%C4%9EEERLEME.pdf> (31.05.2013)

üçer aylık kazançları üzerinden alınmasıyla ilgili dönem kazançlarının tespitinde de değerlendirme hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. Değerleme yapılacak gün ise ilk, ikinci, üçüncü ve dördüncü aylık dönemlerin son günü olacaktır.¹⁹

6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu 66.maddesine göre;

(1) Her tacir, ticari işletmesinin açılışında, taşınmazlarını, alacaklarını, borçlarını, nakit parasının tutarını ve diğer varlıklarını eksiksiz ve doğru bir şekilde gösteren ve varlıkları ile borçlarının değerlerini teker teker belirten bir envanter çıkarır.

(2) Tacir açılıştan sonra her faaliyet döneminin sonunda da böyle bir envanter düzenler. Faaliyet dönemi veya başka bir kanuni terimle hesap yılı on iki ayı geçemez. Envanter, düzenli bir işletme faaliyetinin akışına uygun düşen süre içinde çıkarılır.

(3) Maddi duran malvarlığına dahil varlıklarla, ham ve yardımcı maddeler ve işletme malzemeleri düzenli olarak ikame ediliyor ve toplam değerleri işletme için ikinci derecede önem taşıyorsa, değişmeyen miktar ve değerle envantere alınırlar; şu şartla ki, bunların mevcutları miktar, değer ve bileşim olarak sadece küçük değişikliklere uğramış olsunlar. Ancak, kural olarak üç yılda bir fiziksel sayım yapılması zorunludur.

(4) Aynı türdeki stok malvarlığı kalemleri, diğer aynı nitelikteki veya yaklaşık aynı değerdeki taşınabilir malvarlığı unsurları ve borçlar ayrı ayrı gruplar halinde toplanabilir ve ortalama ağırlıklı değer ile envantere konulabilir.

1.3.Değerlemede Amaç

Bilanço işletmeye ait varlık, borç ve yükümlülüklerinin anlık bir göstergesidir. Dünya üzerindeki hiçbir işletmenin mali tablosu bir saniye dahi aynı kalmaz. Bunun anlamı dinamik bir yapıdaki ekonomik enstrümanlar her an değişir ve bu değişikliğe anında tepki vermek pek mümkün olmayabilir.

¹⁹ Ateşoğlu, a.g.e., s. 2.

Hazırlanan bir bilanço daha yazıcıdan çıkmadan varlık, borç ve yükümlülükler değişir ve aslında imzaya gidene kadar farklı bir kar ya da zarar rakamı oluşur. Bunun birçok nedeni vardır;

Siz mali tabloyu hazırlarken gelen bir sipariş, yapılan bir ödeme, kur fiyatlarındaki değişiklik, borsada hareketlilik, yönetimin karar değişikliği, hükümetin politikaları her şey işletmenin bilançosuna etki etmektedir. Durum böyle olunca hazırlanacak mali tabloların ne kadar önemli olduğu mali tabloların alınacak kararları ne kadar etkilediği ortadadır.

Bilanço unsurlarının tek tek ele alınarak, değerlendirme işlemine tabi tutulması ve farklı bilanço unsurları için farklı değerlendirme ölçülerinin kullanılabilir olması, ayrıca bazı bilanço unsurları için farklı zamanlarda (ilk kayıt, dönem sonu ve çıkış tarihlerinde) farklı değerlendirme ölçülerinin kullanılması bu sonucu doğurmaktadır. Bu durum değerlendirme işlemlerini son derece karmaşık bir süreç haline getirmektedir. Değerlendirme işlemleri ile bilançonun yapısı ve kar - zarar durumu arasında da doğrudan bir ilişki vardır. Bu nedenle, değerlendirme işlemi gerçeğe uygun bilgi üretme amacı olan muhasebe açısından son derece önemlidir.²⁰

Muhasebe biliminin Bilanço nun çıkarılmasının sadece kayıtların raporlanması değil varlık, borç ve yükümlülüklerin bazı karmaşık hesaplamalar ile gerçek değerine ulaşılarak işletme yönetimine ve ekonomik karar verici adledilen yatırımcı ve borç verenlere işletmenin gerçek değerini vermek ve gerçek değerlendirme sonucu hesaplanan gerçek kar ya da zararının bulunmasıdır

Bundan sonra alınacak kararlar onaylanmış bilanço üzerinden olacağından değerlemenin yanlış olması bilançonun yanlış olması ve çıkan kar ya da zararın yanlış olması ve bu sonuçta alınacak kararların yanlış olması anlamına gelen bir silsile vardır ki bu hiçbir meslek mensubunun hiçbir yöneticinin, yatırımcının ya da borç verenin istemeyeceği bir durumdur.

²⁰ Semih Hüseyin Tokay, Ali, Deran ,“Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında Değerlendirme Ölçüleri” **Mali Çözüm**, Sayı 90–2008,s. 21.

Varlıkların değerlerinin son durumunun ölçülmesi kolay değildir. Bu sonuç, en doğru olarak tasfiye anında bütün varlıkların paraya dönüştürüldüğü ve borçların ödendiği anda elde edilebilir. Bununla beraber, tasfiye anını beklemek mümkün olmadığından, işletmenin ömrü muhasebe dönemi denilen zaman dilimlerine bölünür ve tasfiye yapılmış gibi varlıklar, borçlar ve alacaklar değerlendirilir, yani değerleri belirlenir.²¹

Sonuç olarak değerlemede en büyük amaç doğru bir finansal durum tablosu (bilanço) hazırlamaktır.

1.4.Değerlemede Esas

Vergi Usul Kanununun madde 260 da yapılan tanıma göre;

Değerlemede, iktisadi kıymetlerin her biri tek başına nazara alınır. Teamülen aynı cinsten sayılan malları ve düşük kıymetli müteferrik eşyayı toplu olarak değerlemek caizdir.

Değerleme her varlık, borç ve öz sermaye kalemi itibariyle ayrı ayrı yapılır. Ancak, nitelikleri itibariyle bir bütünlük gösteren benzer kalemler toplu olarak değerlendirilebilir.²²

Kanun hükmünde yer alan aynı cins malların topluca değerlendirilmesi konusu yapılabileceği seçeneği işletmeler için değerlendirme işlemlerini kolaylaştırıcı bir özellik taşımaktadır. Kanun hükmü bunu bir zorunluluk değil işlem ve kayıtları kolaylaştırıcı bir seçenek olarak önermektedir.²³

²¹ Necdet Şensoy, “Muhasebede Gerçekleşme Kavramı ve Yansımaları “Kapsamlı Kâr” (Comprehensive Income)”, **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**, Cilt: 4, sayı: 2, (Haziran 2002), s. 10.

²² Sermaye Piyasası Kanunu II.Bölüm , madde 20

²³ Demir , a.g.e.,s. 34.

İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ USUL KANUNU VE TÜRKİYE MUHASEBE STANDARDI /ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARDI'NA GÖRE DEĞERLEME KAVRAMI VE DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ

Vergi Usul Kanunu'na Göre Değerleme Kavramı ve Değerleme Ölçüleri

2.1.Vergi Usul Kanunu'na Göre Değerleme Kavramı

VUK madde 258'de değerlendirme "vergi matrahlarının hesaplanmasıyla ilgili iktisadi kıymetlerin takdir ve tespiti" olarak tanımlanmıştır. Kanunda değerlendirme işlemi vergi matrahının hesaplanması için gerekli bir işlem olarak görülmüş ve düzenlemeler de ona göre yapılmıştır. Değerleme işlemi doğrudan dönem karını, dolayısıyla vergi matrahını etkileyen bir işlemdir. Bu yüzden kanun değerlemeye çok önem vermiş ve çeşitli değerlendirme ölçüleri belirlemiştir.²⁴

Vergi Usul Kanunu 261.maddesinde Değerleme Ölçüleri başlığında iktisadi kıymetin hangi değerlendirme ölçülerinin kullanılarak işletme kayıtlarında parasal olarak ifade edileceğini açıklamıştır. Sekiz farklı değerlendirme ölçüsünü benimseyen Vergi Usul Kanunu vergi matrahı tespitinde bu ölçülerin kullanılmasını istemektedir.

Değerleme Vergi Usul Kanununda iktisadi kıymetin aşağıda belirtilen değerlendirme ölçülerinden biri ile yapılacağı belirtilmiştir.²⁵

1. Maliyet Bedeli
2. Borsa Rayici
3. Tasarruf Değeri

²⁴ Beyazıtılı, a.g.e., s. 26.

²⁵ Vergi Usul Kanunu 261. madde

4. Mukayyet Değer
5. İtibari Değer
6. Vergi Değeri
7. Rayiç Bedel
8. Emsal Bedeli

Vergi Usul Kanunu iktisadi kıymetin değerleme esaslarını yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda hesaplanması gerektiği konusunu yasal zorunluluk olarak bildirmiştir. Mali tabloların bu değerleme esaslarının dışına çıkmadan iktisadi kıymetin nevi ve mahiyetine göre bir değerleme ls belirlenerek hesaplanacaktır.

2.1.1.Değerleme lleri

Bu bölümde elimizdeki değerleme elemanlarının ne işe yaradığı ayrıntıları ile açıklanacaktır

2.1.1.1.Maliyet Bedeli

Maliyet bedeli, iktisadi bir kıymetin iktisap edilmesi veyahut değerinin artırılması münasebetiyle yapılan ödemelerle bunlara müteferri bilimum giderlerin toplamını ifade eder.²⁶

Yukarıdaki ifadede bazı kelimelerin üzerinden geçip tekrar değerlendirdiğimizde iktisadi bir kıymetin, yani ekonomik bir değerin, iktisap edilmesi, **[kazanılması elde edilmesi (TDK Türkçe sözlük çevirisine göre)]** [veyahut değerinin artırılması sebebiyle (TDK Türkçe sözlük çevirisine göre)] yapılan ödemelerle bunlara alakalı olan bütün giderlerin toplamını ifade eder.

İktisadi kıymetin değerini artırmaya yönelik olmayan yani, kıymetin kullanım verimini artırmayan veya kullanım ömrünü uzatmayan normal bakım onarım, tamir vb giderler maliyet bedeline dahil edilmez. Örneğin işletme

²⁶ Vergi Usul Kanunu 262. madde

aktifine kayıtlı bir kamyonun motorunun yenilenmesi veya kasasının yenilenmesi gideri değer artırıcı nitelikte olup maliyet bedeline dahil edilir.

Ancak kamuoyunun periyodik bakımının yapılması, boyatılması ve benzeri giderler bu kapsamda değerlendirilmez.²⁷

İmal edilen emtianın (Tam ve yarı mamul mallar) maliyet bedeli aşağıda yazılı unsurları ihtiva eder:²⁸

1. Mamulün vücuda getirilmesinde sarfolunan iptidai ve ham maddelerin bedeli;
2. Mamule isabet eden işçilik
3. Genel imal giderlerinden mamule düşen hisse
4. Genel idare giderlerinden mamule düşen hisse (Bu hissenin mamulün maliyetine katılması ihtiyaridir.)
5. Ambalajlı olarak piyasaya arzedilmesi zaruri olan mamullerde ambalaj malzemesinin bedeli

Mükellefler, imal ettikleri emtianın maliyet bedellerini yukardaki unsurları ihtiva etmek şartıyla diledikleri usulde tayin edebilirler.

Vergi Usul Kanunu imal edilecek iktisadi kıymetin maliyet bedelinin bulunmasını 275.madde ile belirleyerek gerekli yol haritasını vergi mükellefine vermiş bazı durumları ihtiyari bırakarak maliyet bedelinin hesaplamasında seçimlik bir hak tanımıştır.

2.1.1.2. Borsa Rayici

Borsa rayici, gerek menkul kıymetler ve kambiyo borsasına, gerekse ticaret borsalarına kayıtlı olan iktisadi kıymetlerin değerlemeden evvelki son muamele gününde borsadaki muamelelerin ortalama değerlerini ifade eder.²⁹

Normal temevvüçler dışında fiyatlarda bariz kararsızlıklar görülen hallerde, son muamele günü yerine değerlemeye takaddüm eden 30 gün

²⁷ Küçük,a.g.e., s. 22.

²⁸ Vergi Usul Kanunu 275. madde

²⁹ Vergi Usul Kanunu 263.madde

içindeki ortalama rayici esas olarak aldırmaya Maliye Bakanlığı yetkilidir³⁰

Maddenin ikinci fıkrası ile verilen yetkiye istinaden normal dalgalanmalar haricinde, fiyatlarda belirgin tutarsızlık ve büyük dalgalanmalar gerçekleşmesi halinde Maliye Bakanlığı değerlemeden önceki 30 gün içindeki ortalama fiyatı değerlemeye esas alılabilecekler.³¹

Vergi Usul Kanunu 279.maddeye göre;

(4369 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle değişen madde) Hisse senetleri ile fon portföyünün en az yüzde 51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri alış bedeliyle, bunlar dışında kalan her türlü menkul kıymet borsa rayici ile değerlendirilir. Borsa rayici yoksa veya borsa rayicinin muvazaalı bir şekilde oluşturduğu anlaşılırsa değerlemeye esas bedel, menkul kıymetin alış bedeline vadesinde elde edilecek gelirin **(kur farkları dahil)** iktisap tarihinden değerlendirme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmının eklenmesi suretiyle hesaplanır. Ancak, borsa rayici bulunmayan, getirisi ihraç edenin kar ve zararına bağlı olarak doğan ve değerlendirme günü itibariyle hesaplanması mümkün olmayan menkul kıymetler, alış bedeli ile değerlendirilir

Vergi Usul Kanunu 280.maddeye göre;

(485 sayılı Kanunun 7 nci maddesiyle değişen fıkra) Yabancı paralar borsa rayici ile değerlendirilir. Borsa rayicinin takarrüründe muvazaa olduğu anlaşılırsa bu rayiç yerine alış bedeli esas alınır.

Yabancı paranın borsada rayici yoksa, değerlemeye uygulanacak kur Maliye Bakanlığınca tespit olunur.

(4369 sayılı Kanunun 7 nci maddesiyle değişen fıkra) Bu madde hükmü yabancı para ile olan senetli veya senetsiz alacaklar ve borçlar hakkında da caridir. Bunlardan vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçlar, bu Kanunun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca değerlendirme günü kıymetine irca edilebilir. Ancak senette faiz oranının yazılı olmadığı durumlarda değerlendirme gününde geçerli olan Londra Bankalar Arası Faiz Oranı (LIBOR) esas alınır.

³⁰ Vergi Usul Kanunu 263. madde

³¹ Küçük,a.g.e.,s. 23.

Yabancı paralar hakkında Vergi Usul Kanunu 280.maddesi geçerlidir.³²

Vergi Usul Kanunu 289.maddesinde;

Bu bölümde yazılı olmayan veyahut yazılı olup da kendi ölçüleriyle değerlendirilmesine imkan bulunmayan iktisadi kıymetlerden bina ve arazi vergi değerleriyle, diğerleri, varsa borsa rayici, yoksa mukayyet değerleri, o da yoksa emsal bedeliyle değerlendirilir.

Vergi Usul Kanunu 294.maddesinde;

(485 sayılı Kanununun 8'inci maddesiyle değiştirilen madde) Ticari sermayeye dahil olsun olmasın bütün esham ve tahvilat borsa rayici ile borsada kayıtlı olmayan esham ve tahvilat, emsal bedelleri ile değerlendirilir. Borsa rayicinin takarrüründe muvazaa olduğu anlaşılırsa bu rayiç yerine emsal bedeli esas olur.

Ticari sermayeye dahil olsun olmasın yabancı paraların ve yabancı paralar üzerinden tanzim edilmiş alacak ve borç senetlerinin değerlendirilmesinde ikinci bölümün hükümleri uygulanır.

2.1.1.3. Tasarruf Değeri

Tasarruf değeri, bir iktisadi kıymetin değerlendirme gününde sahibi için arz ettiği gerçek değerdir.³³

Tasarruf değerinde kesin bir açıklık yoktur. Bir iktisadi kıymetin belli bir tarihte sahibi için arz ettiği değeri etkileyen direkt ve indirekt birçok etken vardır. Bu nedenle bir iktisadi kıymetin belli bir tarihte ifade ettiği değer kişilere göre farklılık gösterir ve değişkendir. Bu açıdan değerlendirme ölçüsü olarak çok belirgin bir kesinliğinden bahsetmek yanlış olacaktır. Ancak iktisadi kıymetin niteliğine göre, tasarruf değerini belirleyen bilimsel yöntemler de mevcuttur. Örneğin vadeli ve faiz oranı belirlenmiş senetlerin belli tarihteki

³² Vergi Usul Kanunu 284. madde

³³ Vergi Usul Kanunu 264 .madde

tasarruf değerini bilimsel yöntemle yaklaşık olarak tespit etmek mümkündür.³⁴

Esasen alacaklar ve borçlar VUK'a göre mukayyet değerleriyle değerlendirilir; ancak senetli alacaklar ve borçların değerlendirilme gününün kıymetine iskonto edilmeleri söz konusudur. İskonto işlemi neticesinde senetli alacaklar ve borçlar tasarruf değerlerine indirgenerek değerlemeye tabi tutulmuş olmaktadır. Bu yaklaşımdan hareketle tasarruf değerli varsayımsal olarak, alacağın sahibi tarafından devredilmesi durumunda veya vadesinden önce tahsil edilmesi durumunda elde edilecek bedel anlamına gelmektedir. Borçlar için ise tasarruf değeri borcun temlik edilmesi veya vadesinden önce ödenmesi durumunda ödenecek bedeldir. Örneğin 5 ay vadeli bir senedin, sahibi için taşıdığı gerçek değer (**değerleme günü itibariyle**) vadeye ve faiz haddine göre hesaplanacak belirli bir iskonto indirildikten sonra kalan değerdir.³⁵

2.1.1.4. Mukayyet Değer

Mukayyet değer, bir iktisadi kıymetin muhasebe kayıtlarında gösterilen hesap değeridir.³⁶

Değerleme ölçütü olarak mukayyet değerle değerlendirilen iktisadi kıymetler; değeri defter ve hesap kayıtlarında bulunan ve ancak buralardan hesaplanabilecek nitelikte olan kıymetlerdir. Mukayyet değer ölçütünün kullanılması, enflasyonist etkinin fazla olduğu ekonomilerde oldukça subjektif sonuçlar doğurur. Bu da mali tablo içeriğinin muhasebe ve mali tablo ilkelerinden sapmasına neden olur.³⁷

³⁴ Küçük a.g.e., s. 24.

³⁵ Şeref Demir Alıntı Şükrü Kızılot "Vergi Usul Kanunu ve Uygulaması" Ankara Yaklaşım Yayınları, 1989 s. 2111.

³⁶ Vergi Usul Kanunu 265. madde

³⁷ Küçük a.g.e., s. 26.

2.1.1.5. İtibari Değer

İtibari değer, her nevi senetlerle esham ve tahvillerin üzerinde yazılı olan değerlerdir.³⁸

Vergi Usulu Kanun 284.maddesine göre;

Kasa mevcutları itibari kıymetleriyle değerlendirilir, yabancı paralar hakkında 280'inci madde hükmü uygulanır.

Vergi Usulu Kanun 286.maddesine göre;

Eshamlı şirketlerle iktisadi kamu müesseseleri çıkardıkları tahvilleri itibari değerleriyle değerlemeye mecburdurlar.

Değerleme ölçütü olarak nominal değer, hem hukuk literatüründe hem de VUK 'da her nevi senetlerde hisse senedi ve tahvillerin, ulusal paranın ve benzeri nitelikteki kıymetli evrakın değerlendirilmesinde kullanılacağı öngörülmüştür. Nominal değer ilgili kıymetli evrakın üzerinde yazılı olan değerdir. Nominal değer kıymetli evraklar için oldukça objektif ve gerçekçi bir değerlendirme ölçütüdür. Vadesi geçtiği halde nakde tahvil edilememiş olan kıymetli evraklar bu ölçüt ile değerlendirildiğinde; enflasyonist etki ,değerleme bedeline yansımabilmektedir.Bu gibi durumlarda telafi edici tekniklerle desteklenme ihtiyacı ortaya çıkar.³⁹

2.1.1.6. Vergi Değeri

Vergi değeri, bina ve arazinin Emlâk Vergisi Kanununun 29 uncu maddesine göre tespit edilen değeridir⁴⁰

Vergi değeri, emlak vergisi için önem taşımaktadır. İktisadi işletmelere dahil kıymetlerin değerlendirilmesinde "**vergi değeri**" sadece Vergi Usul Kanunu'nun 289'uncu maddesi gereğince bina ve arazinin maliyet bedelinin bilinmemesi halinde değerlendirme ölçüsü olarak kullanılabilir.⁴¹

³⁸ Vergi Usul Kanunu 266. madde

³⁹ Küçük a.g.e., s.26.

⁴⁰ Vergi Usul Kanunu 268.madde

⁴¹ Demir a.g.e., s.50.

2.1.1.7. Rayiç Bedel

Rayiç bedel, bir iktisadi kıymetin değerleme günündeki normal alım satım değeridir.⁴²

Buna göre rayiç bedelin tespitinde piyasadaki aynı nitelikteki malların alım satım bedellerinin dikkate alınması gerekir. Rayiç bedel, arz ve talebe göre oluşan piyasa fiyatını ifade etmektedir.⁴³

2.1.1.8. Emsal Bedeli ve Ücreti

Vergi Usul Kanunu 267.maddeye göre;

Emsal bedel, gerçek bedeli olmayan veya bilinmeyen veyahut doğru olarak tesbit edilemeyen bir malın, değerleme gününde satılması halinde emsaline nazaran haiz olacağı değerdir.

Emsal bedeli sıra ile aşağıdaki esaslara göre tayin olunur.

Birinci sıra: (Ortalama fiyat esası)

Aynı cins ve nevideki mallardan sıra ile değerlemenin yapılacağı ayda veya bir evvelki veya bir daha evvelki aylarda satış yapılmışsa, emsal bedeli bu satışların miktar ve tutarına göre mükellef tarafından çıkarılacak olan "Ortalama satış fiyatı" ile hesaplanır. Bu esasın uygulanması için, aylık satış miktarının, emsal bedeli tayin olunacak her bir malın miktarına nazaran % 25'ten az olmaması şarttır.

İkinci sıra: (Maliyet bedeli esası)

Emsal bedeli belli edilecek malın, maliyet bedeli bilinir veya çıkarılması mümkün olursa, bu takdirde mükellef bu maliyet bedeline, toptan satışlar için % 5, perakende satışlar için % 10 ilave etmek suretiyle emsal bedelini bizzat belli eder.

⁴² Vergi Usul Kanunu mükerrer madde 266

⁴³ Demir a.g.e., s. 48.

Üçüncü sıra: (Takdir esası)

Yukarıda yazılı esaslara göre belli edilemeyen emsal bedelleri ilgililerin müracaatı üzerine takdir komisyonunca takdir yolu ile belli edilir. Takdirler, maliyet bedeli ve piyasa kıymetleri araştırılmak ve kullanılmış eşya için ayrıca yıpranma dereceleri nazara alınmak suretiyle yapılır. Takdir edilen bedellere mükelleflerin vergi mahkemesinde dava açma hakkı mahfuzdur. Ancak, dava açılması verginin tahakkuk ve tahsilini durdurmaz.

Emsal bedelinin mükellef tarafından bizzat hesaplandığı hallerde, bu hesaplara ait kayıt ve cetveller ispat edici kâğıtlar olarak muhafaza edilir.

Yukarıdaki esaslara mukayyet olmaksızın kaza mercilerinin re'sen biçtikleri değerler ile zirai kazanç ölçülerini tesbit eden kararnamelerde yer alan unsurlar emsal bedeli yerine geçer.

Ücretle yapılan imalatta ücretin gerçek miktarının bilinmemesi veya doğru olarak tayin edilememesi hallerinde tesbit edilecek emsal ücret de aynı esaslara göre tayin olunur.

Türkiye / Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Değerleme Kavramı ve Değerleme Ölçüleri

2.2.Türkiye / Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Değerleme Kavramı

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSB), finansal tabloların işletmenin gerçeğe uygun finansal durumunu yansıtabilmesini sağlamak amacıyla birçok standart yayınlamıştır.

UFRS (TFRS)'lerin büyük bölümü varlıkların ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerleriyle ölçülmesini ve raporlanmasını öngörmektedir. UFRS (TFRS)'nin getirdiği gerçeğe uygun değer kavramının şirket değerlemesinde kullanılan defter değeri yaklaşımını etkileyeceği açıktır. Defter değerleri genellikle tarihi maliyetlere dayandığı için, defter değeri yaklaşımında birçok düzeltme ihtiyacı doğmaktadır. Ancak, UFRS (TFRS) ile uyumlu olarak hazırlanan bilançolar değer yitirme ve enflasyon faktörlerini elimine ederek defter değerinin piyasa değerine yaklaşmasını sağlamaktadır.

Başka bir ifade ile UFRS (TFRS)'deki gerçeğe uygun değer kavramı defter değeri yaklaşımındaki düzeltme ihtiyaçlarını asgariye indirgemekte ve bu yaklaşımı şirket değerlemesi için daha kullanışlı hale getirmektedir.⁴⁴

2.2.1.Değerleme Ölçüleri

2.2.1.1.Maliyet Bedeli (Tarihi Maliyet)

Bir varlığın elde edilmesinde veya inşasında ödenen nakit veya nakit benzerlerini veya verilen diğer bedellerin gerçeğe uygun değerini veya belli durumlarda, **(diğer TFRS'lerin özel hükümleri uyarınca)** ilk muhasebeleştirme sırasında ilgili varlığa atfedilen bedeli ifade eder (örnek "TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler" Standardı).⁴⁵

Bir varlığın hizmet kapasitesini yenilemek amacıyla hâlihazırda gerekli olan cari tutarı yansıtan bir değerlendirme yöntemidir **(genellikle cari yenileme maliyeti olarak ifade edilir)**.⁴⁶

UMS (TMS) 2'ye göre stoklar "maliyet veya net gerçekleşebilir değerden küçük olan değer" ile değerlendirilmektedir. Burada, stokların maliyeti "tüm satınalma maliyetleri, dönüşüm maliyeti ve stokların buldukları yere ve duruma getirmek için katlanılan diğer maliyetleri" ifade etmektedir (UMS-TMS 2: paragraf 9–10). UMS (TMS) 2'de belirtildiği gibi net gerçekleşebilir değer ise, işin olağan seyri içinde işletmenin stoklarının satışından elde etmeyi beklediği net tutara işaret eder (Şensoy, 2006: 11)

Uluslararası muhasebe standartlarında kabul edilen bu değerlendirme yönteminin temelinde ihtiyatlılık ilkesi yaklaşımı yatmaktadır. Bu yaklaşıma

⁴⁴ Volkan Demir, Oğuzhan Bahadır, "UFRS (TFRS)'deki Değerleme Ölçüleri Kapsamında Şirket Değerlemesinde Defter Değeri Yaklaşımı" **Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi**, sayı 23,2007 s. 65–79.

⁴⁵ Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (Erişim) http://www.kgk.gov.tr/content_detail-208-513-son-halleriyle-standartlar.html 31.05.2013TMS 38,TMS 40

⁴⁶ Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (Erişim) http://www.kgk.gov.tr/content_detail-208-513-son-halleriyle-standartlar.html 31.05.2013TFRS 13

göre, değerlendirme anında, stokların net gerçekleşebilir değeri maliyet değerinden düşükse, gerçekleşmemiş zarar muhasebeleştirilecek ve stoklar net gerçekleşebilir değer üzerinden değerlendirilecektir. Net gerçekleşebilir değer maliyet değerinden büyük olması halinde gerçekleşmemiş kar muhasebeleştirilmeyecek ve stoklar maliyet değerleri üzerinden değerlendirilecektir (Barker: 2001: 116). Örneğin, bir ticaret işletmesinin stoklarıyla ilgili aşağıdaki bilgilerin edinildiğini varsayalım:

Satın Alma Maliyeti	: 50.000 TL (01.01.2012)
Taşıma Giderleri	: 2.000 TL
Net Gerçekleşebilir Değer	: 40.000 TL (31.12.2012)

Net gerçekleşebilir değer (40.000 TL) maliyet değerinden (50.000 TL + 2.000 TL) düşük olduğu için, ihtiyatlılık ilkesi gereği gerçekleşmemiş zarar muhasebeleştirilecektir.

Bunun sonucunda, stoklar bilançoda net gerçekleşebilir değer (40.000 TL) ile raporlanacaktır. Ancak, net gerçekleşebilir değer maliyet değerinin 50.000 TL üzerinde olduğunu varsayarsak bu durumda, gerçekleşmemiş kar muhasebeleştirilmeyecek ve stoklar bilançoda maliyet değeri (52.000 TL) ile raporlanacaktır. Genellikle piyasa operasyonel olarak geri kazanılabilir değer veya net gerçekleşebilir değer ile tanımlandığı için, UMS (TMS) 2'de vurgulanan net gerçekleşebilir değer piyasa fiyatına (gerçeğe uygun değer) işaret etmektedir. Yani, UFRS (TFRS) piyasa değerinin maliyet değerinden düşük olması halinde stokların piyasa değeri ile raporlanmasına izin vermekte; piyasa değerinin maliyet değerini geçmesi halinde ise stokların piyasa değeri ile raporlanmasını engellemektedir. Stoklar defter değeri yaklaşımı açısından ele alındığında piyasa değeri maliyet değerinden yüksek olanlar için herhangi bir düzeltme yapmaya gerek kalmayacak; piyasa değeri maliyet değerinden küçük olanlar ise piyasa değerlerini yansıtacak biçimde düzeltilecektir.⁴⁷

⁴⁷ Demir, Bahadır, a.g.m., s. 11.

2.2.1.2.Cari Maliyet

Varlıklar aynı varlığın veya bu varlıklarla eşdeğer olan bir varlığın elden çıkarılması halinde ele geçecek olan nakit ve nakit benzerlerinin tutarıdır. Borçlar işletmenin normal faaliyet koşullarında kapatılmaları için ödenmesi gereken nakit ve nakit benzeri değerlerin iskonto edilmemiş tutarları ile gösterilir⁴⁸

2.2.1.3.Gerçekleşebilir Değer (Ödeme Değeri)

Net gerçekleşebilir değer bir işletmenin sınırlı bir ömre sahip olması amaçlandığında ihtiyaca uygun bir değerlendirme esası olacaktır (ICAEW, 2006, s.33). Çünkü elde tutulan varlıkların satılması veya kullanımına devam edilmesine ilişkin kararların verilmesi varlıkların net gerçekleşebilir değeri ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle, finansal raporları kullanacak kişilere bildirilmesi gereken tutar budur. Böylece, işletme ilgilileri işletmenin sahip olduğu üretim araçlarının gelecekte yeniden dağılımını, üretim yapabilme kapasitelerini saptayabilir ve varlıkların diğer amaçlar için kullanılabilme olanaklarını dikkate almış olurlar. Ayrıca, net gerçekleşebilir değer değerlendirme esası belirli bir zaman noktasındaki değerlemeye dayanmaktadır. Bilançonun işletmenin gerçek finansal durumunu yansıtması ancak net gerçekleşebilir değere göre hazırlanmasına bağlıdır (Akdogan, 2004, s.66). Ancak, işletme işletmenin sürekliliği varsayımı altında faaliyet gösterdiği ve dolayısıyla genellikle varlıklarını satmadığında net gerçekleşebilir değer ihtiyaca uygun bir değerlendirme esası olmayacaktır (Chisman, 2004, s.19,46). Çünkü bu değerlendirme esasına göre ölçülen kâr yalnızca bugünkü koşullarda üretim sürecine devam edilmeli mi yoksa mevcut varlıklar elden çıkartılarak yerlerine daha fazla gelir sağlayacak varlıklar mı alınmalı sorularına cevap olabilmektedir. Uzun dönemde üretim süreci ile ilişkili üretken varlıkların yenilenmesinde söz konusu kâr kalemi yönetime bir ışık tutmamaktadır (Akdogan, 2004, s.67).⁴⁹

⁴⁸ Demir a.g.e., s. 53.

⁴⁹ Hikmet Uluşan , “Değerleme Esasları Ve Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri Açısından İncelenmesi” *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 8,sayı 1,2008,s. 129–154.

2.2.1.4. Bugünkü Değer (Kullanım Değeri)

Bir varlığın süregelen kullanımından ve ekonomik ömrünün sonunda elden çıkarılmasından kaynaklanan tahmini gelecek nakit akışlarının bugünkü değeri.⁵⁰

Bugünkü değer, gelecekteki parasal bir tutarın bugünkü değerinin veya maliyetinin hesaplanması sonucu bulunan değerdir. Gelecekteki tahmini parasal tutar, arada geçen zaman ve belli bir faiz oranı üzerinden iskonto edilmekte ve bugünkü değere ulaşılmaktadır.⁵¹

Bugünkü değer tanımı yerine bugüne indirgenmiş yada gelecekteki tutarın bugüne indirgenmiş hali denilmesi anlaşılması için daha uygun olacağını düşünmekteyim.

2.2.1.5. Gerçeğe Uygun Değer

Karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli taraflar arasında bir varlığın el değiştirmesi ya da bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken tutar.⁵²

Piyasa katılımcıları arasında ölçüm tarihinde gerçekleşecek olağan bir işlemde bir varlığın satışında elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyattır.⁵³

Gerçeğe uygun değer, İki yada daha fazla bilgili, istekli taraflar arasında yerleşmiş, alışlagelmiş bir ortamda varlıkların yada yükümlülüklerin değişmesidir.⁵⁴

UFRS (TFRS) gerçeğe uygun değeri “tarafsız, danışıklı olmayan, ilişkili taraflar arasında olmayan ve objektif olan, bilgili ve istekli taraflar

⁵⁰ Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (Erişim) http://www.kgk.gov.tr/content_detail-208-513-son-halleriyle-standartlar.html 31.05.2013 TFRS 5, TMS 36

⁵¹ Fahri Ayçiçek, “Türkiye Muhasebe Standartlarında Bugünkü Değerinden Ölçülen Varlık Ve Yükümlülükler”, **Mali Çözüm, Mayıs Haziran 2011**, s. 74.

⁵² Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (Erişim) http://www.kgk.gov.tr/content_detail-208-513-son-halleriyle-standartlar.html 31.05.2013 TFRS 1, TFRS 2, TFRS 3, TFRS 4, TFRS 5, TFRS 9, TMS 2, TMS 16, TMS 17, TMS 18, TMS 19, TMS 20, TMS 21, TMS 32, TMS 38, TMS 39, TMS 40, TMS 41

⁵³ Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (Erişim) http://www.kgk.gov.tr/content_detail-208-513-son-halleriyle-standartlar.html 31.05.2013 TFRS 13

⁵⁴ Ankarath Nandakumar, Kalpesh J. Mehta, **Understanding IFRS Fundamentals**, John Wiley Sons, Inc Canada, 2010 IAS 2, s. 26.

arasında bir varlığın değişimi veya bir borcun kapatılması için kabul edilen tutar” olarak tanımlamaktadır. Ancak bu tanım, alternatif gerçeğe uygun değer bileşenlerinin (net gerçekleşebilir değer, geri kazanılabilir değer ve kullanım değeri) genellikle birbirinden farklı olması nedeni ile eleştirilmektedir UFRS (TFRS)’de gerçeğe uygun değer hesaplaması gerektiren ve gerektirmeyen ya da başka standartlara referans vererek gerçeğe uygun değer hesaplamasını gerektiren standartlar aşağıda sunulmuştur (<http://www.UMSplus.com/agenda/fairvalue.htm>, 07.01.2007).⁵⁵

Gerçeğe Uygun Değer Hesaplaması Gerektiren Standartlar	Başka Standartlara Referans Vererek Gerçeğe Uygun Değer Hesaplamasını Gerektiren Standartlar	Gerçeğe Uygun Değer Hesaplamasını Gerektirmeyen Standartlar
UMS 11 - İnşaat Sözleşmeleri	UMS 2 - Stoklar	UMS 1 - Finansal Tabloların Sunuluşu
UMS 16 - Maddi Duran Varlıklar	UMS 21 - Kur Değişiminin Etkileri	UMS 7 - Nakit Akış Tabloları
UMS 17 - Kiralama İşlemleri	UMS 27 - Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar	UMS 8 - Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar

⁵⁵ Demir, Bahadır, a.g.m., s. 9.

Gerçeğe Uygun Değer Hesaplaması Gerektiren Standartlar	Başka Standartlara Referans Vererek Gerçeğe Uygun Değer Hesaplamasını Gerektiren Standartlar	Gerçeğe Uygun Değer Hesaplamasını Gerektirmeyen Standartlar
UMS 18 – Hasılat	UMS 28 - İştiraklerdeki Yatırımlar	UMS 10 - Bilanço Tarihinden Sonra Ortaya Çıkan Olaylar
UMS 19 - Çalışanlara Sağlanan Faydalar	UMS 31 - İş Ortaklıklarındaki Paylar	UMS 12 - Gelir Vergileri
UMS 20 - Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması	UMS 32 - Finansal Araçlar: Sunum	UMS 14 - Bölümlere Göre Raporlama
UMS 26 - Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme ve Raporlama	UFRS 4 - Sigorta Sözleşmeleri	UMS 23 - Borçlanma Maliyetleri
UMS 33 - Hisse Başına Kazanç	UFRS 7 – Finansal Araçlar: Açıklamalar	UMS 24 - İlişkili Taraflar
UMS 36 - Varlıklarda Değer Düşüklüğü		UMS 29 - Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama
UMS 38 - Maddi Olmayan Duran Varlıklar		UMS 34 - Ara Dönem Finansal Raporlama

Gerçeğe Uygun Değer Hesaplaması Gerektiren Standartlar	Başka Standartlara Referans Vererek Gerçeğe Uygun Değer Hesaplamasını Gerektiren Standartlar	Gerçeğe Uygun Değer Hesaplamasını Gerektirmeyen Standartlar
UMS 39 - Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçüleme		UMS 37 - Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar
UMS 40 - Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller		UFRS 6 - Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi
UMS 41 - Tarımsal Faaliyetler		
IFRS 1 - Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması		
UFRS 2 - Hisse Bazlı Ödemeler		
UFRS 3 - İşletme Birleşmeleri		
UFRS 5 - Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler		

Tablo 1: Gerçeğe Uygun Değer Hesaplaması ve UFRS (TFRS)'ler

2.2.1.6.İşletmeye Özgü Değer

Bir işletmenin bir varlığın devamlı kullanımından ve yararlı ömrünün sonunda elden çıkarıldığında elde edilmesi beklenen veya bir yükümlülüğün karşılanmasında oluşması beklenen nakit akışlarının bugünkü değerini ifade eder.⁵⁶

Böylece piyasaada açıkça tespit edilemeyen bazı varlıkların değerinin ölçümü işletmeye bırakılmıştır.⁵⁷

2.2.1.7.Kalıntı - Hurda Değer

Bir varlık tahmin edilen yararlı ömrünün sonun daki durum ve yaşına ulaştığında elden çıkarılması sonucu elde edilmesi beklenen tutardan, elden çıkarmanın tahmini maliyetleri düşülerek ulaşılan tahmini tutardır.⁵⁸

2.2.1.8.Net Gerçekleştirilebilir Değer

Bir işletmenin, işin normal akışı içinde, stokların satılmasından elde etmeyi beklediği net tutarı ifade eder. Gerçeğe uygun değer ise, aynı stoğun pazarda karşılıklı pazarlık ortamında bilgili ve istekli gruplar arasında değiş tokuş edilebileceği tutarı ifade eder.

İlki işletmeye özgü bir değerdir, ikincisi ise değildir. Stokların net gerçekleştirilebilir değeri, stoğun gerçeğe uygun değerinden satış giderlerinin düşülmesiyle elde edilen tutara eşit olmayabilir.⁵⁹

⁵⁶ Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (Erişim) http://www.kgk.gov.tr/content_detail-208-513-son-halleriyle-standartlar.html 31.05.2013TMS 16

⁵⁷ Fahri Ayçiçek, “Türkiye Muhasebe Standartları Ve Vergi Usul Kanunu Açısından Değerleme Ve Bir Uygulama” **Doktora Tezi**, İstanbul, 2009

⁵⁸ Hüseyin Fırat Veysel Karani Palak, “Tms Ve Vuk Açısından Maddi Duran Varlıklarda Değerleme - Maliyet Ve Yeniden Değerleme Modeli “**Mali Çözüm**, Mayıs-Haziran 2008, s. 80,81.

⁵⁹ Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (Erişim) http://www.kgk.gov.tr/content_detail-208-513-son-halleriyle-standartlar.html 31.05.2013TMS 2

İşin normal akışı içinde, tahmini satış fiyatından, tahmini tamamlanma maliyeti ve satışı gerçekleştirmek için gerekli tahmini satış giderleri toplamının, düşürülmesiyle elde edilen tutarı ifade eder.⁶⁰

2.2.1.9.Geri Kazanılabilir Tutar

Varlığın gerçeğe uygun değerinden satış maliyetlerinin düşülmesi sonucunda bulunan tutar ile kullanım değerinden büyük olanı.⁶¹

Bir varlığın net satış fiyatı ve kullanım değerinden büyük olanıdır.⁶²

Geri Kazanılabilir Tutar=Gerçeğe Uygun Değer-Satış Maliyetleri

Geri Kazanılabilir Tutar > Kullanım Değeri

Bir varlığın veya nakit yaratan birimin, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değeri ile kullanım değerinden yüksek olanıdır.⁶³

2.2.1.10.Yeniden Değerlenmiş Tutar

Gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak ölçülebilen bir maddi duran varlık kalemi, varlık olarak muhasebeleştirildikten sonra, yeniden değerlendirilmiş tutarı üzerinden gösterilir. Yeniden değerlendirilmiş tutar, yeniden değerlendirme tarihindeki gerçeğe uygun değerinden, müteakip birikmiş amortisman ve müteakip birikmiş değer düşüklüğü zararlarının indirilmesi suretiyle bulunan değerdir. Yeniden değerlemeler, raporlama dönemi sonu (bilanço) tarihi itibarıyla gerçeğe uygun değer kullanılarak bulunacak tutarın defter

⁶⁰ Türkiye Muhasebe Standardı 2(Stoklar), paragraf 6

⁶¹ Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (Erişim) http://www.kgk.gov.tr/content_detail-208-513-son-halleriyle-standartlar.html 31.05.2013TFRS 5,TMS 16,TMS 36

⁶² Remzi Örtün,Rıdvan Bayırlı “TMS 16’ya Göre, Maddi Duran Varlıkların Dönem Sonunda Değerlemesi ve Muhasebe Uygulamaları” **Mufad Journal** , sayı 36 ,Ekim 2007,s. 34.

⁶³ Türkiye Muhasebe Standardı 36(Varlıklarda Değer Düşüklüğü), Tanımlar

değerinden önemli ölçüde farklı olmasına neden olmayacak şekilde düzenli olarak yapılmalıdır⁶⁴

2.3.Vergi Usul Kanunu'na Göre Değerleme Ölçülerinin, Türkiye / Uluslararası Muhasebe Standartlarına Göre Değerleme Ölçüleri ile Karşılaştırılması

Bilanço unsurlarının tek tek ele alınarak, değerlendirme işlemine tabi tutulması ve farklı bilanço unsurları için farklı değerlendirme ölçülerinin kullanılabilir olması, ayrıca bazı bilanço unsurları için farklı zamanlarda (ilk kayıt, dönem sonu ve çıkış tarihlerinde) farklı değerlendirme ölçülerinin kullanılması bu sonucu doğurmaktadır. Bu durum değerlendirme işlemlerini son derece karmaşık bir süreç haline getirmektedir. Değerleme işlemleri ile bilançonun yapısı ve kar - zarar durumu arasında da doğrudan bir ilişki vardır. Bu nedenle, değerlendirme işlemi gerçeğe uygun bilgi üretme amacı olan muhasebe açısından son derece önemlidir.⁶⁵

2.3.1.Maliyet Bedeli

Vergi Usul Kanunu 262.madde gereği;

Maliyet bedeli, iktisadi bir kıymetin iktisap edilmesi veyahut değerinin artırılması münasebetiyle yapılan ödemelerle bunlara müteferri bilimum giderlerin toplamını ifade eder.

Maliyet Bedeli =İktisap Bedeli +Değer Artırıcı Harcamalar + Değer Artırıcı Diğer Harcamalar

Öncelikle Maliyet Bedeli içeriği için Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Muhasebe Standartları arasındaki benzerlikler ve farklılıklara bakalım;

Benzerlikler;

Bir varlığın elde edilmesinde veya inşasında ödenen nakit veya nakit benzerlerini veya verilen diğer bedellerin gerçeğe uygun değerini veya belli durumlarda, **(diğer TFRS'lerin özel hükümleri uyarınca)** ilk

⁶⁴ Türkiye Muhasebe Standardı 16(Maddi Duran Varlıklar),31.paragraf

⁶⁵ Tokay, Dersan, a.g.m., s. 21.

muhasebeleştirme sırasında ilgili varlığa atfedilen bedeli ifade eder (örnek “TFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler” Standardı).

Bir varlığın hizmet kapasitesini yenilemek amacıyla hâlihazırda gerekli olan cari tutarı yansıtan bir değerlendirme yöntemidir (**genellikle cari yenileme maliyeti olarak ifade edilir**).

Burada iktisadi kıymetin elde etme maliyeti ile daha sonraki iktisadi kıymet ile bağlantılı harcamaların maliyet eklenmesi konusu önemlidir.

Farklılıklar;

Yıl içinde işletme faaliyetlerinin sürdürülmesi amacıyla temin edilen krediler ve benzeri kaynaklar için ödenen faiz ve komisyon giderleri ile ithal edilen emtiaya bağlı olarak ortaya çıkan kur farklarının dönem sonundaki stok maliyetiyle ilgilendirilip ilgilendirilmeyeceği hususunda gerekli açıklamalar aşağıda yapılmıştır.⁶⁶

Vergi Usul Kanununun 274. maddesinde, satın alınan veya imal edilen emtianın maliyet bedeli ile değerlendirileceği hükme bağlanmıştır.

Aynı Kanunun 262. maddesinde ise, "Maliyet bedeli, iktisadi bir kıymetin iktisap edilmesi veyahut değerinin artırılması münasebetiyle yapılan ödemelerle bunlara müteferri, bilimum giderlerin toplamını ifade eder" hükmüne yer verilmiştir.

Bu hüküm uyarınca, giderin maliyet bedeline intikal ettirilebilmesi için iktisadi bir kıymetin edinilmesi veya değerinin artırılması için yapılan ödemeler ile bunlara benzer ek diğer giderlerden olması gerekmektedir.

Bu itibarla, emtianın satın alınıp işletme stoklarına girdiği tarihe kadar oluşan kur farklarının maliyete intikal ettirilmesi zorunludur. Stokta kalan emtia ile ilgili olarak daha sonra ortaya çıkacak kur farklarının ise, ilgili

⁶⁶ 238 Sıra No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği Resmi Gazete Sayısı 22218
Resmi Gazete Tarihi 02.03.1995

buldukları yıllarda gider yazılması veya maliyete intikal ettirilmesi mümkün bulunmaktadır.

İşletmelerin finansman temini maksadıyla bankalardan veya benzeri kredi müesseselerinden aldıkları krediler için ödedikleri faiz ve komisyon giderlerinden dönem sonu stoklarına pay vermeleri zorunlu bulunmamaktadır. Buna göre mükellefler söz konusu ödemelerini doğrudan gider olarak kaydedebilecekleri gibi, diledikleri takdirde stokta bulunan emtiaya isabet eden kısmı maliyete dahil edebileceklerdir.

Türkiye Muhasebe Standartlarında Borçlanma Maliyeti Özellikli Varlıklar Hariç Finansman Gideri olarak değerlendirilmektedir.

Vergi Usul Kanunu 275.madde de belirtilen;

İmal edilen emtianın (Tam ve yarı mamul mallar) maliyet bedeli aşağıda yazılı unsurları ihtiva eder:

1. Mamulün vücuda getirilmesinde sarf olunan iptidai ve ham maddelerin bedeli;
2. Mamule isabet eden işçilik;
3. Genel imal giderlerinden mamule düşen hisse;
4. Genel idare giderlerinden mamule düşen hisse; (Bu hisselerin mamulün maliyetine katılması ihtiyaridir.)
5. Ambalajlı olarak piyasaya arz edilmesi zaruri olan mamullerde ambalaj malzemesinin bedeli.

Mükellefler, imal ettikleri emtianın maliyet bedellerini yukarı ki unsurları ihtiva etmek şartıyla diledikleri usulde tayin edebilirler.

Genel imal giderlerden ve genel idare giderlerinden maliyete pay dağıtımı yapılırken Türkiye Muhasebe Standartların da giderleştirilmektedir.

Başka bir farklılık ise VUK madde 270 dir.

Noter, mahkeme, kıymet takdiri, komisyon ve tellaliye giderleri ile Emlak Alım ve Özel Tüketim Vergilerini maliyet bedelini ithal etmekte veya genel giderler arasında göstermekte mükellefler serbesttirler.

Türkiye Muhasebe Standartları yukarıdaki giderleri maliyet unsuru olarak değil gider olarak düşünmektedir.

2.3.2.Borsa Rayici

Farklılıklar;

Vergi Usul Kanunu madde 263 'e göre

Borsa rayici, gerek menkul kıymetler ve kambiyo borsasına, gerekse ticaret borsalarına kayıtlı olan iktisadi kıymetlerin değerlemeden evvelki son muamele gününde borsadaki muamelelerin ortalama değerlerini ifade eder.

Normal temevvüçler dışında fiyatlarda bariz kararsızlıklar görülen hallerde, son muamele günü yerine değerlemeye takaddüm eden 30 gün içindeki ortalama rayici esas olarak aldirmaya Maliye Bakanlığı yetkilidir.

Türkiye Muhasebe Standartları Gerçeğe Uygun Değer kavramı gereği menkul kıymetin kotasyonlu cari fiyatını alırken Vergi Usul Kanunu değerlendirme öncesi ortalama fiyatın almaktadır.

Vergi Usul Kanunu normal koşullar haricinde değerlendirme öncesi 30 günlük ortalama fiyatı da uygulamaktadır.

Türkiye Muhasebe Standartlarının da ise kotasyonlu fiyat olmaması durumunda alternatif yöntemler ile tahmin yapmaya müsaade etmektedir.

2.3.3.Tasarruf Değeri

Türkiye Muhasebe Standartlarında Bugünkü Değere karşılık gelmektedir.

Farklılıklar;

Vergi Usul Kanunu sadece Senetli Alacaklar ve Borçlar için uygularken Türkiye Muhasebe Standartları Varlıklar ve Borçlar için uygulamaktadır.

Vergi Usul Kanunu Senetli Alacaklar ve Borçlar için uygularken bugünde indirgeme işlemini senette faiz nispeti var ise buna göre yok ise

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının resmi iskonto oranını kullanmaktadır.

Türkiye Muhasebe Standartların da ise faiz oranı çeşitli standartlarda farklı oranların kullanımını müsaade etmiştir.

2.3.4.Mukayyet Değer

Türkiye Muhasebe Standartlarında Mukayyet Değere karşılık gelen bir değerlendirme ölçüsü yoktur.

2.3.5.İtibari Değer

Nominal Değer ölçüsü olarak Türkiye Muhasebe Standartlarında bulunmamaktadır.

2.3.6.Vergi Değeri

Türkiye Muhasebe Standartlarında Vergi Değerine karşılık gelen bir uygulama ölçüsü yoktur.

2.3.7.Rayıç Bedel

Rayıç Bedel Türkiye Muhasebe Standartlarında Gerçekleşebilir Değer (Ödeme Değer) 'ne karşılık gelebilir.

Farklılıklar;

Net gerçekleşebilir değer kavramının tanımı UFRS tam setinden bulabiliriz TMS 2 Stoklar Standardı' nın tanımlar kısmının 6. Paragrafında tanım şu şekilde verilmiştir: ***“İşin normal akışı içinde, tahmini satış fiyatın- dan, tahmini tamamlanma maliyeti ve satış gerçekleştirmek için gerekli tahmini satış giderleri toplamının, düşürülmesiyle elde edilen tutarı ifade eder”***. VUK Değerleme ölçülerinde Mükerrer Madde 266'da tanımlanan Rayıç Bedel “net gerçekleşebilir değer” kavramı ile karşılaştırılabilir. Mükerrer Madde 266'da Rayıç bedelin tanımı şu şekilde verilmiştir; ***“Rayıç bedel, bir iktisadi kıymetin değerlendirme günündeki normal alım satım değeridir.”***

Burada dikkat edilmesi gereken husus KOBİ-UFRS' de "net gerçekleşebilir değer" hesaplanırken sadece satış değeri dikkate alınmakta ve satış giderleri düşürülmektedir. Ancak rayiç bedel hem alış değerinden hem de satış değerinden hesaplanabilmektedir. Bununla birlikte satış değeri hesaplanırken, satış giderlerinin düşülmesi gerektiğine dair açık bir hüküm bulunmamaktadır.⁶⁷

2.3.8.Emsal Bedeli ve Ücreti

Vergi Usul Kanunu 267.maddeye göre;

Emsal bedeli, gerçek bedeli olmayan veya bilinmeyen veyahut doğru olarak tespit edilemeyen bir malın, değerlendirme gününde satılması halinde emsaline nazaran haiz olacağı değerdir.

Emsal bedeli sıra ile aşağıdaki esaslara göre tayin olunur.

Birinci sıra: (Ortalama Fiyat Esası) Aynı cins ve nevideki mallardan sıra ile değerlemenin yapılacağı ayda veya bir evvelki veya bir daha evvelki aylarda satış yapılmışsa, emsal bedeli bu satışların miktar ve tutarına göre mükellef tarafından çıkarılacak olan "Ortalama satış fiyatı" ile hesaplanır. Bu esasın uygulanması için, aylık satış miktarının, emsal bedeli tayin olunacak her bir malın miktarına nazaran % 25'ten az olmaması şarttır.

İkinci sıra: (Maliyet Bedeli Esası) Emsal bedeli belli edilecek malın, maliyet bedeli bilinir veya çıkarılması mümkün olursa, bu takdirde mükellef bu maliyet bedeline, toptan satışlar için % 5, perakende satışlar için % 10 ilave etmek suretiyle emsal bedelini bizzat belli eder.

Üçüncü sıra: (Takdir Esası) Yukarıda yazılı esaslara göre belli edilemeyen emsal bedelleri ilgililerin müracaatı üzerine takdir komisyonunca

⁶⁷ Necdet Şensoy, Ali Atilla Perek, "Kobiler İçin Uluslar arası Finansal Raporlama Standardı ve Vergi Usul Kanunundaki Değerleme Esaslarına Toplu Bakış", **Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi** 2010, s. 54-55.

takdir yolu ile belli edilir. Takdirler, maliyet bedeli ve piyasa kıymetleri araştırılmak ve kullanılmış eşya için ayrıca yıpranma dereceleri nazara alınmak suretiyle yapılır. Takdir edilen bedellere mükelleflerin vergi mahkemesinde dava açma hakkı mahfuzdur. Ancak, dava açılması verginin tahakkuk ve tahsilini durdurmaz.

Emsal bedelinin mükellef tarafından bizzat hesaplandığı hallerde, bu hesaplara ait kayıt ve cetveller ispat edici kâğıtlar olarak muhafaza edilir.

Yukarıdaki esaslarla mukayyet olmaksızın kaza mercilerinin re'sen biçtikleri değerler ile zirai kazanç ölçülerini tespit eden kararnamelerde yer alan unsurlar emsal bedeli yerine geçer.

Ücretle yapılan imalatta ücretin gerçek miktarının bilinmemesi veya doğru olarak tayin edilememesi hallerinde tespit edilecek emsal ücret de aynı esaslara göre tayin olunur.

Benzerlikler;

Satın Alma Maliyeti

TMS 2 paragraf 11'e göre;

Stokların satın alma maliyeti; satın alma fiyatı, ithalat vergileri ve diğer vergiler (***firma tarafından vergi idaresinden iade alınabilecekler hariç***) ve nakliye, yükleme boşaltma maliyetleri ile mamul, malzeme ve hizmetlerin elde edilmesiyle doğrudan bağlantısı kurulabilen diğer maliyetleri içerir. Ticari iskontolar ve benzeri diğer indirimler, satın alma maliyetinin belirlenmesinde indirim konusu yapılır.

Vergi Usul Kanunu imalat ve yönetimde pay vermeleri farklılıklar söz konusudur. Türkiye Muhasebe Standartlarında böyle bir uygulama yoktur. Gerçi Stokların Dönüştürme maliyetlerine Standartlarda da yönetim ve ilişkili diğer departmanlardan pay verme seçeneği olsa dahi değerlendirme ve ölçümleme farklılıklarından değerlendirme maliyet tutarı aynı olmayacaktır.

TMS 2 paragraf 14'e göre

Üretim sürecinde aynı anda birden fazla ürün birlikte üretilebilir. Birlikte üretilen ürünler, her ürünün ana ürün olduğu "ortak ürünler" veya ana ürün ve yan ürün olabilir. Her bir ürünün üretim maliyetlerinin ayrı olarak belirlenemediği durumlarda, bu maliyetler ürünler arasında rasyonel ve tutarlı bir temele göre dağıtılır. Maliyetlerin dağıtımı, örneğin ürünlerin ayrılma noktasındaki veya tamamlandıktan sonraki nispi satış değerlerine göre yapılabilir. Yan ürünler, çoğunlukla yapıları gereği önemsizdirler. Eğer durum böyleyse, yan ürünler net gerçekleştirilebilir değerlerine göre ölçülürler ve bu tutar ana ürünün maliyetinden düşülür. Bunun sonucu olarak, ana ürünün defter değeri maliyetinden önemli ölçüde farklılık göstermez

Yukarıdaki değerlendirme Vergi Usul Kanuna göre Ortalama Maliyet ölçüsüne bakış açısı olarak benzetilmektedir.

TMS 2 22.paragraf VUK 267.madde 2 bent (Maliyet Bedeli Esası)

Perakende yöntemi, perakende satış yapan işletmeler tarafından, diğer maliyet yöntemlerini uygulamanın pratik olmadığı, benzer kar marjlarına sahip, hızla değişen çok sayıda kalemden oluşan stokların değerlemesinde kullanılır. Bu yöntemde, stokların maliyeti, stokların satış değerinden uygun bir brüt kar marjının düşülmesi suretiyle bulunur. Kullanılacak yüzde oranının belirlenmesinde, gerçek satış fiyatının altında fiyatlandırılan stoklar dikkate alınır. Çoğunlukla, her perakende satış bölümü için ortalama bir yüzde kullanılır.

Her iki tanımda da özü itibariyle maliyet bedele ulaşmak için Vergi Usul Kanunu Tümevarım, Türkiye Muhasebe Standartları ise Tümdengelim metodlarını kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir. Vergi Usul Kanunu'nda toptan satışlar ve perakende satışlar için uygulanacak oranlar verilmekte ve bunun dışına çıkılamaz iken Türkiye Muhasebe Standartlarında uygun bir brüt kar marjı uygulanır diyerek bu oranı işletmeye seçimlik hak olarak vermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VERGİ USUL KANUNUNDAKİ DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ İLE ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA GÖRE DEĞERLEME ÖLÇÜLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI VE İLGİLİ HESAPLARIN İNCELENMESİ

3.1.HAZIR DEĞERLER

Bu grup, nakit olarak elde veya bankada bulunan varlıklar ile istenildiği zaman değer kaybına uğramadan paraya çevirme imkânı bulunan varlıkları (*Menkul kıymetler hariç*) kapsar.⁶⁸

Nakit mevcudu ve bankadaki mevduat dışında kalan varlıkların bu bölümde açılan hesaplara alınması için “istenildiği anda değer kaybına uğramadan “paraya çevrilebilir nitelikte olması gerekir. Ancak menkul kıymetler, istenildiği anda değer kaybına uğramadan paraya çevrilme niteliği taşıyacak da (*istenildiği an faizi ile birlikte nakde çevrilebilen Devlet Tehvillerinde olduğu gibi*) ”Hazır Değerler” grubunda değil “ 11 Menkul Kıymetler” grubunda yer alan hesaplara kaydedilir. Buna karşılık, vadeli mevduatın istenildiği anda vade bozularak nakde çevrilmesinde, düşen faiz nedeniyle ,”değer kaybı” söz konusu olmasına rağmen “vadeli” mevduat da “Hazır Değer” olarak muhasebeleştirilir.⁶⁹

Para (nakit) bir finansal varlıktır; çünkü bir değişim aracını temsil eder ve dolayısıyla bütün işlemlerin ölçülmesi ve finansal tablolara yansıtılmasında esas teşkil eder. Bir banka ya da benzeri bir finansal kuruluş nezdindeki nakit mevduat bir finansal varlıktır, çünkü sahibine, sözleşmeden doğan, kuruluştan nakit çekme veya bakiyesine karşılık kredi veren lehine bir finansal borcun ödenmesinde kullanılacak çek veya benzer bir araç keşide etme hakkını temsil eder.⁷⁰

Varlıklar, geçmişte meydana gelen olaylar sonucunda ortaya çıkan ve

⁶⁸ I Seri Nolu Muhasebe Uygulama Genel Tebliği

⁶⁹ Nalan Akdoğan, Orhan Sevilengül “ **Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması** ” Ankara, Gazi Kitapevi, 2003, s. 36.

⁷⁰ Türkiye Muhasebe Standardı 32(Finansal Araçlar Sunum), Tanımlar (Paragraf111-14) UR3

hâlihazırda işletmenin kontrolünde olup gelecekte işletmeye ekonomik fayda sağlaması beklenen değerlerdir.⁷¹

Yukarıda yer verilen tanım varlıkların temel özelliklerini belirtmekte, bunların Finansal Durum Tablosunda yer verilebilmesi için karşılımları gereken temel kriterleri belirlememektedir. Bu nedenle, varlık tanımı, finansal tablolara yansıtma kriterlerini taşımadığı için Finansal Durum Tablosunda yer verilemeyen varlıkları da kapsamaktadır. Varlık tanımını karşılayan bir kalem, ancak aşağıdaki kriterleri sağlaması halinde Finansal Durum Tablosunda gösterilebilmektedir:

- (a) İlgili kaleme ilişkin gelecekteki ekonomik yararların işletmeye akışının olası olması ve
- (b) Maliyetinin veya değerinin güvenilir olarak ölçülebilmesi.

Nakit, işletmedeki nakit ile vadesiz mevduatı ifade eder. Nakit benzerleri, kısa vadeli nakit yükümlülükler için elde bulundurulmuş ve yatırım amacıyla veya diğer amaçlarla kullanılmayan varlıklardır. Bir varlığın nakit benzeri olarak kabul edilebilmesi için, değeri kesinlikle belirlenebilen bir nakde dönüştürülebilmesi ve değerindeki değişim riskinin ise önemsiz olması şarttır.

Nakit ve nakit benzerleri, işletmenin nakit yönetiminin ayrılmaz parçasıdır. Nakit benzerleri kapsamına dahil edilecek finansal araçlara ilişkin örnekler aşağıda verilmektedir:⁷²

- Çekler (Vadesiz),
- Likit fonlar ve kısa vadeli tahvil ve bono fonları,
- Ters-repo işlemlerinden alacaklar,
- Vadesi 3 aydan kısa olan mevduat (vadesi 3 aydan uzun mevduat finansal yatırımlar arasında gösterilir),Edinilme tarihinde vadesine 3 aydan az kalmış devlet tahvili ve hazine bonoları veya aktif

⁷¹ Resmi Gazete Sayı 28652 Tarih 20.05.2013 Ek Finansal Tablo Örnekleri Ve Kullanım Rehberi s. 36.

⁷² Resmi Gazete Sayı 28652 Tarih 20.05.2013 Ek Finansal Tablo Örnekleri Ve Kullanım Rehberi s. 36.

bir piyasası olan likit diğer borçlanma araçları, Para piyasalarından alacaklar

3.1.1.Vergi Usul Kanununa Göre

3.1.1.1.Kasa (Türk Lirası ve Yabancı Para)

(VUK 263–266–280- 284 maddeler)

Kasa mevcutları itibari kıymetleriyle değerlendirilir(VUK 266 md), yabancı paralar hakkında VUK 280'inci madde hükmü uygulanır.

Yabancı paralar borsa rayici ile değerlendirilir. Borsa rayicinin takarrüründe muvazaa olduğu anlaşılırsa bu rayiç yerine alış bedeli esas alınır.

Yabancı paranın borsada rayici yoksa değerlemeye uygulanacak kur Maliye Bakanlığınca tespit olunur. Yabancı paraların değerlemesinde efektif alış kuru dikkate alınır. Yabancı para değerlemesinde olumlu farklar THP göre 646(Kambiyo Karları) nolu hesabın alacağına, olumsuz farklar ise 656(Kambiyo Zararları) nolu hesabın borcuna yazılır.

Ülkemizde henüz resmi bir döviz borsası bulunmadığından, tüm döviz değerlendirme kurlarını Maliye Bakanlığı tespit ve ilan etmektedir. Bu nedenle, Vergi Usul Kanunu'nun öngördüğü değerlendirme düzenlemesi ile genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri arasında fark bulunmamaktadır.⁷³

Kasa Vergi Usul Kanunu'na göre ilk muhasebeleştirilmede TL tutar itibari değer (VUK md 284) izleyen dönemlerde de gene itibari değer üzerinden ölçümlenir. Dövizli hareketler ise Borsa rayici ile değerlendirilir. Ülkemizde yabancı paralar ile ilgili borsa olmadığı için Maliye Bakanlığının

⁷³Mustafa Çanakçıoğlu, Zekeriya Erkal, Mahmut Demirbaş, Cem Niyazi Durmuş “**Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları**” İstanbul, Der Yayınları Eylül 2010, s. 57.

belirleyeceği kurlar üzerinden işlem yapılmaktadır.(VUK md 280–284)

3.1.1.2.Çekler

(VUK md. 266, md. 280,md.281)

VUK 266 md göre;

İtibari değer, her nevi senetlerle esham ve tahvillerin üzerinde yazılı olan değerlerdir.

VUK 280 md göre;

Bu madde hükmü yabancı para ile olan senetli veya senetsiz alacaklar ve borçlar hakkında da caridir. Bunlardan vadesi gelmemiş senede bağlı alacak ve borçlar, bu Kanunun 281 ve 285 inci maddeleri uyarınca değerlendirme günü kıymetine irca edilebilir. Ancak senette faiz oranının yazılı olmadığı durumlarda değerlendirme gününde geçerli olan Londra Bankalar Arası Faiz Oranı (LİBOR) esas alınır

Çekin ödeme aracı olmasından dolayı senet olarak kabul edilmesi imkan dahilinde bulunmadığından 5838 sayılı Kanunun 18 inci maddesiyle yapılan düzenlemeye uyan çeklere de reeskont uygulanması mümkün değildir.⁷⁴

VUK madde 281–285 ‘e göre: senetsiz alacaklar ve ileri vadeli alacak çeklerinin reeskonta tabi tutulması mümkün değildir. VUK açısından senetsiz alacaklara ve ileri vadeli çeklere reeskont ayrılması kanunen kabul edilmeyen gider olarak kabul edilmiştir.⁷⁵

Özetlersek;

Senetli alacaklar reeskonta tabi tutulur

Senetsiz alacaklar mukayyet değerinden değerlemeye tabi tutulur

Reeskont oranı Merkez Bankası faiz oranı esas alınır

İç İskonto Faiz oranı uygulanacaktır.(VUK 238 nolu Genel Tebliği)

VUK reeskont Hesaplama Formülü

⁷⁴ Vergi Usul Kanunu Sirküleri 41

⁷⁵ Fatma Pamukçu, Ayşe Pamukçu, Nevzat Pamukçu “TMS TFRS Kapsamında Finansal Tablolarda Düzeltme İşlemleri” s. 28.

$$F=A.n.t/36500+(n.t)$$

F=Faiz yada Reeskont Tutarı

A=Senedin Nominal Değeri

n=Senedin Değerleme Tarihi ile Vade Tarihi Arasındaki Gün Sayısı

t=Uygulanacak Faiz (Reeskont) Oranı

3.1.1.3.Bankalar

Bankalar hesabı, bankada bulunan nakit para anlamına geldiğinden V.U.K. un 266.maddesine göre itibari değerle değerlenmesi gerekir. Dolayısıyla bankadaki TL paralar, kasadaki paralar gibi itibari değerleri ile değerlenirken, döviz tevdiat hesapları da yabancı paralarda olduğu gibi değerlenir. Vadeli mevduat hesabının değerlemesi de itibari değerle yapılmakla birlikte, dönemsellik ilkesi gereği, işletme lehine dönem itibariyle isabet eden faiz gelirlerinin cari dönemin geliri olarak kaydedilmesi gerekir.⁷⁶

5228 sayılı Kanun sonrası uygulamada vadeli mevduatların dönem sonu değerlemesinde, değerleme gününe kadar işlemiş olan vade kısmına karşılık olarak mevduata ilişkin faiz oranını kullanarak faiz hesaplanacak ve söz konusu faiz tutarı bir yandan mevduat değerine eklenirken diğer yandan cari dönemde "faiz geliri "olarak dikkate alınacaktır. aynı uygulama finans kurumlarının kredi alacaklar için de yapılacaktır. Bu uygulama ile mevduat faizlerinin ilgili oldukları dönemde gelir hesaplarına intikal ettirilmesi sağlanmış olmaktadır. Vadeli mevduat faizleri üzerinden, faizin ödenmesi anında yapılacak stopajlar, stopajın yapıldığı dönemin kazanç vergisinden mahsup edilebilecektir.⁷⁷

Bankalar takibini vadeli, vadesiz ve Ulusal para yabancı para ayırımına tabi tutarsak vadesiz Türk lirası ilk muhasebeleştirilirken Türk Lirası Mukayyet Değerinden (VUK md 281),izleyen yıllarda da gene Mukayyet Değerinden değerlemesi yapılır. Vadeli TL ise ilk yıl İtibari Değer (Nominal Tutar) izleyen yıl ise VUK md 281 göre değerlenir.

⁷⁶ Mehmet z Birecikli, "Dönen Varlıkların Envanter İşlemleri" T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2488, Açık ğretim Fakültesi Yayını No: 1459,s. 51.

⁷⁷ Küçük a.g.e., s. 43.

Dövizli işlemlerde ise vadesiz işlemlerde ilk muhasebeleştirme de Borsa Rayici(VUK md 280–281),izleyen yıllarda da aynen Borsa Rayici ile devam edilir. Vadeli de ise Borsa Rayici ile değerlen tutarın değerlendirildiği güne kadar ki faizi de kıst getiri olarak gelir kaydedilir.

3.1.2.Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre

3.1.2.1.Kasa (Türk Lirası ve Yabancı Para)

Uluslararası Muhasebe Standardı 32 (Finansal Araçlar)'ye göre nakit finansal varlık olarak değerlendirilmektedir⁷⁸

Finansal Varlıklar gerek başlangıçta gerekse daha sonraki değerlendirme gününde gerçeğe uygun değerleriyle değerlendirilir. Bu itibarla kasa mevcutları finansal varlık olarak gerçeğe uygun değerle değerlemeye tabi tutulur⁷⁹

Kasadaki döviz, gerçeğe uygun değerinden (İşlem fiyatından) ilk muhasebeleştirilmesi yapılacaktır. Kasadaki dövizin raporlama sırasındaki, klasik uygulamayla dönem sonundaki, ölçümünde de gerçeğe uygun değerinden ölçülmeye devam edilecektir. Kasada ki dövizin gerçeğe uygun değeri ise raporlama sırasındaki dövizin en son gerçekleşen işlem değeri olacaktır ve defter değerindeki değişim de TMS 21(Kur Değişiminin Etkileri) uyarınca sonuç hesapları ile yani kar ve zarar ile dengelenecektir.⁸⁰

3.1.2.2.Çekler

Uygulamada düzenleme tarihinin vade olarak kabul edildiği dikkate alındığında, TMS'ye göre, bir vade ve vade farkı içermesi durumunda, alınan çeklerin de, senetlerde olduğu gibi, TMS 39 Finansal Araçlar standardına göre "itfa edilmiş maliyet değeri" üzerinden değerlendirilmesi gerekir. İtfa edilmiş maliyet değerinin hesaplanması için Etkin Faiz Yöntemi (EFY) kullanılır. EFY'nin uygulanabilmesi için öncelikle etkin faiz oranının (EFO)

⁷⁸ Türkiye Muhasebe Standardı 32 (Finansal Araçlar Sunum)Paragraf 11

⁷⁹ Demir a.g.e., s. 534.

⁸⁰ Akbulut, a.g.e., s. 54.

hesaplanması gerekir. EFO (formüldeki i değeri) aşağıdaki formül yardımıyla bulunur.⁸¹

Çeklerin Gelecekteki Değeri= Çeklerin Peşin Değeri (1+i)vade/365

Türkiye Muhasebe Standartlarında ise özel bir hüküm olmamakla beraber TFRS-9(Finansal Araçlar) B5.4.3 açıklamasına göre;

Bir finansal araca ilişkin fiyatın, istenildiğinde ve düzenli olarak borsadan, satıcıdan, simsardan, sanayi grubundan, fiyatlama hizmeti yapan veya düzenleyici bir kuruluşun elde edilmesinin mümkün olması ve anılan fiyatların, karşılıklı pazarlık ortamında gerçekleştirilen fiili ve düzenli piyasa işlemlerini temsil etmesi durumunda ilgili finansal aracın aktif bir piyasada kayıtlı olduğu kabul edilir. Gerçeğe uygun değer, istekli bir alıcı ve satıcı arasında karşılıklı pazarlık ortamında gerçekleştirilen bir işlemde üzerinde anlaşılan fiyattır. Aktif bir piyasada işlem gören bir finansal aracın gerçeğe uygun değerinin belirlenmesindeki amaç, işletmenin anında erişim imkanına sahip olduğu en avantajlı aktif piyasada anılan araca (diğer bir ifadeyle, finansal aracı değiştirmeden veya farklı bir şekilde sunmadan) ilişkin olarak raporlama dönemi sonu itibariyle yapılacak bir işlemin fiyatına ulaşmaktır. Diğer taraftan işletme, söz konusu piyasada alınıp satılan araçlar ile değerlemesi yapılan finansal araç arasındaki karşı tarafın kredi riskine ilişkin farklılıkları yansıtmak amacıyla en avantajlı piyasadaki fiyatı düzeltir. Aktif bir piyasada yayımlanmış bir fiyat kotasyonunun varlığı, gerçeğe uygun değer en iyi göstergesidir ve finansal varlık veya finansal borçların ölçümünde bu değerler kullanılır.

TFRS 9 (Finansal Araçlar) kapsamında bütün finansal varlıklar ve borçlar başlangıçta gerçeğe uygun değerinden (işlem fiyatından) ölçülür. Açıklamalar ışığında vadeli alacaklar da ayırım gözetmeksizin başlangıçta işlem fiyatından ölçülür ve işlemler için bir maliyete katlanılır ise o da işlem

⁸¹ Özbirecikli, a.g.m., s. 49.

fiyatına eklenir Devamında ise anılan alacaklar itfa edilmiş maliyet değerinden bugünkü değerine indirgenecektir.⁸²

Standartlara göre ilk muhasebeleştirme de ve izleyen dönemlerin muhasebeleştirilmesinde vadesiz çekler Gerçeğe Uygun Değerden değerlendirilir. Vadeli çeklerde ise ilk muhasebeleştirme Gerçeğe Uygun Değer (**İskonto Edilmiş Maliyet**),izleyen dönemde ise İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli olarak dikkate alınacaktır.

3.1.2.3.Bankalar

Vadesiz mevduat hesabının TMS'ye göre değerlemesi, kasadaki paraların değerlendirme işlemi gibidir. Öte yandan, döviz tevdiat hesapları da yabancı paralarda olduğu gibi değerlendirilir. Vadeli mevduat ise bir vade ve vade sonunda faiz içeren bir değeri ifade ettiği için alınan çeklerde olduğu gibi değerlendirilir.⁸³

Standartlara göre vadesiz hesapların gerek TL gerek ise Döviz olmasına bakılmaksızın gerek ilk gerekse sonraki muhasebe yıllarında Gerçeğe Uygun Değer ile değerlendirilir. Vadeli işlemlerde ise ilk muhasebeleştirme Gerçeğe Uygun Değer üzerinden sonraki yıllarda ise İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli ile değerlendirilir.

Gerek TFRS 9(Finansal Araçlar) gerekse TMS 18 (Hasılat) standartlarına göre gerçeğe uygun değer ve paranın zaman değeri fonksiyonu üzerine kurulmuş bir bakış açısı gereği içerisinde vade ve vade farkı taşıyan anlaşmalar gelişen finansal yapılar gereği bankaların peşin fiyatına taksitli kampanyalarında kullanılan satışlar içerisinde zaman ve vade kavramları saklı olmasından dolayı tutarın bugüne indirgenmiş rakamlarının bulunup etkin faiz oranıyla gerçeğe uygun değerinden taksitlendirilmesi gerekmektedir.

⁸² Akbulut, age, sayfa 84

⁸³ Özbirecikli,agm sayfa 51

3.2.MENKUL KIYMETLER

Bu grup, faiz geliri veya kâr payı sağlamak veya fiyat değişmelerinden yararlanarak kârlar elde etmek amacı ile geçici bir süre elde tutulmak üzere alınan hisse senedi, tahvil, hazine bonosu, finansman bonosu, yatırım fonu katılma belgesi, kâr-zarar ortaklığı belgesi, gelir ortaklığı senedi gibi, menkul kıymetler ile bunlara ait değer azalma karşılıklarının izlenmesi amacıyla kullanılır.⁸⁴

Nakit benzerleri, kısa vadeli nakit yükümlülükler için elde bulundurulan ve yatırım amacıyla veya diğer amaçlarla kullanılmayan varlıklardır. Bir varlığın nakit benzeri olarak kabul edilebilmesi için, değeri kesinlikle saptanabilen bir nakde dönüştürülebilmesi ve değerindeki değişim riskinin ise önemsiz olması şarttır. Buna göre, vadesi 3 ay veya daha az olan yatırımlar nakit benzeri yatırım olarak kabul edilir. Öz sermayeyi temsil eden menkul kıymetlere yapılan yatırımlar, vadesine kısa bir süre kala iktisap edilen ve üzerinde belirli bir itfa tarihi bulunan imtiyazlı hisse senetlerinde olduğu gibi özellikli durumlar hariç, nakit benzeri olarak kabul edilmez⁸⁵

Finansal aracın diğer bir çeşidi, nakit dışındaki bir finansal varlığın elde edilecek veya vazgeçilecek ekonomik fayda olarak kararlaştırıldığı araçlardır. Örneğin, devlet tahvili olarak ödenecek bir borç senedi, hamiline, sözleşmeye bağlı olarak nakit değil devlet tahvili alma hakkı verir. Senedi düzenleyene ise sözleşmeye bağlı olarak nakit değil devlet tahvili verme yükümlülüğü doğurur. Tahviller finansal varlıklardır; çünkü tahvili çıkaran devletin nakit ödeme yükümlülüğünü temsil ederler. Bu nedenle senet, senet hamilinin finansal varlığı, senedi düzenleyenine ise finansal borcudur.⁸⁶

Daimi borçlanma araçları (daimi bonolar, tahviller ve sermaye senetleri gibi) genellikle hamiline sözleşmeden doğan, belirsiz bir gelecekte sabit tarihlerde faiz ödemeleri elde etme hakkı sağlar. Bu hak; anaparayı geri alma hakkını ya hiç içermez ya da anaparayı geri almayı mümkün kılmayan veya ancak çok uzak bir gelecekte gerçekleşebilir hale getiren koşulları içerir.

⁸⁴ I Seri Nolu Muhasebe Uygulama Genel Tebliği

⁸⁵ Türkiye Muhasebe Standardı 7(Nakit Akış Tablosu) madde 7

⁸⁶ Türkiye Muhasebe Standardı 32(Finansal Araçlar), UR 5

Örneğin, işletme, 1.000 TL⁸⁷ tutarında anaparaya uygulanacak %8 faiz oranı üzerinden hesaplanan daimi yıllık ödemelerde bulunmayı zorunlu kılan bir finansal araç ihraç edebilir. İlgili araç ihraç edildiğinde %8'in piyasa faiz oranı olduğunun varsayılması durumunda, ihraççı, ilk muhasebeleştirildiğinde gerçeğe uygun değeri (Bugünkü Değer) 1000 TL olan gelecekteki faiz ödemelerine ilişkin sözleşmeden doğan bir yükümlülük üstlenir. Anılan finansal aracın hamili ve ihraççısı, sırasıyla, bir finansal varlık ve finansal borca sahiptir.⁸⁸

Finansal araçlar, asıl araçlar (**alacaklar, borçlar ve hisse senedine dayalı finansal araçlar gibi**) ile türev finansal araçları (**finansal opsiyonlar, vadeli işlem sözleşmeleri-futures sözleşmeler ve forward sözleşmeler, vadeli faiz oranı takasları ve döviz takasları gibi**) içerir. Türev finansal araçlar, finansal araç tanımına uyar ve dolayısıyla bu standart kapsamında yer alır.⁸⁹

Türev finansal araçlar, aracın tarafları arasında üzerine yazıldığı asıl finansal aracın bir veya daha fazla finansal riskini nakletme etkisine sahip hak ve yükümlülükler yaratır. Başlangıçta türev finansal araçlar bir tarafa, potansiyel olarak lehte koşullarda, finansal varlık veya borçların karşı tarafla sözleşmeye dayalı olarak el değiştirme hakkını veya potansiyel olarak aleyhte koşullarda, finansal varlık veya borçların karşı tarafla sözleşmeye dayalı olarak el değiştirme yükümlülüğünü verir. Ancak, genellikle⁹⁰ söz konusu hak ve yükümlülükler sözleşmenin başında üzerine yazıldığı asıl finansal aracın devrine yol açmadığı gibi bu devrin mutlaka sözleşmenin vadesinde olmasını da gerektirmez. Bazı araçlar hem takas yapma hakkını hem de takas yapma yükümlülüğünü içerir. Takasın koşulları, türev aracın oluşumunda belirlendiğinden finansal piyasalarda fiyatlar değiştikçe bu koşullar lehte veya aleyhte olabilir.⁹¹

⁸⁷ Bu Rehberde yer alan parasal tutarlar "TL" olarak ifade edilmiştir.

⁸⁸ Türkiye Muhasebe Standardı 32 (Finansal Araçlar), UR6

⁸⁹ Türkiye Muhasebe Standardı 32 (Finansal Araçlar), UR 15

⁹⁰ Bu durum türev ürünlerin tamamı için değil ancak çoğunluğu için böyledir; örneğin farklı para birimlerine ilişkin bazı vadeli faiz oranı swaplarında anapara başlangıçta el değiştirir (ve vadesi geldiğinde yeniden el değiştirir).

⁹¹ Türkiye Muhasebe Standardı 32 (Finansal Araçlar) UR 16

TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardında ve TMS 39'da (erken uygulayanlar için TFRS 9'da) tanımlanan finansal varlıklardan, yatırım amacıyla tutanlar ile aşağıdakiler dışında kalanlar bu kalemde gösterilir:⁹²

- Nakit ve nakit benzerleri,
- Finans sektörü faaliyetlerinden alacaklar,
- Ticari ve diğer alacaklar ile
- Öz kaynak yöntemiyle değerlendirilen yatırımlar.

Dönen varlıklar içinde sınıflandırılan finansal varlıklar, kısa vadeli nakit yükümlülüklerin yerine getirilme amacı dışında, atıl fonlarını değerlendirilmesi, doğrudan faiz, temettü geliri, alım-satım kârı vs. elde edilmesi veya bir zarardan korunma amacıyla elde tutulan finansal varlıklardır.

Finansal varlıklardan, raporlama günü itibarıyla vadesine 12 aydan daha kısa süre kalanlarla, vadesi daha uzun olmakla birlikte 12 ay içinde elden çıkarılması düşünülenler, dönen varlıklar içinde "Finansal Yatırımlar" da; vadesine 12 aydan daha uzun süre kalanlarla, 12 aydan uzun süre elde tutulması düşünülenler ise duran varlıklar içinde "Finansal Yatırımlar" da gösterilir.

Finansal yatırımların ne kadarının finans sektörü faaliyetlerinden (bankacılık, sigortacılık vs.) kaynaklandığı dipnotlarda ayrıca gösterilir (konsolidasyon kapsamında finans sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin olduğu tablolar içindir).

Yatırım amaçlı türev ürünler, önemli olmaları halinde ayrı bir alt kalemde gösterilir. Korunma amaçlı türev ürünler finansal yatırımlar altında gösterilmez. Bunlar önemli ise ayrı bir kalemde, önemsiz ise diğer dönen/duran varlıklar içinde gösterilir.

⁹² Resmi Gazete Sayı 28652 Tarih 20.05.2013 Ek Finansal Tablo Örnekleri Ve Kullanım Rehberi s. 38.

3.2.1. Vergi Usul Kanununa Göre (VUK md. 281)

3.2.1.1.Hisse Senetleri

Vergi Usul Kanunu 279 md göre;

4369 sayılı Kanunun 6 ncı maddesiyle değişen madde) Hisse senetleri ile fon portföyünün en az yüzde 51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri alış bedeliyle, bunlar dışında kalan her türlü menkul kıymet borsa rayici ile değerlenir. Borsa rayici yoksa veya borsa rayicinin muvazaalı bir şekilde oluştuğu anlaşılırsa değerlemeye esas bedel, menkul kıymetin alış bedeline vadesinde elde edilecek gelirin (kur farkları dahil) iktisap tarihinden değerleme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmının eklenmesi suretiyle hesaplanır. Ancak, borsa rayici bulunmayan, getirisi ihraç edenin kar ve zararına bağlı olarak doğan ve değerleme günü itibariyle hesaplanması mümkün olmayan menkul kıymetler, alış bedeli ile değerlenir.⁹³

Bu grup, faiz geliri veya kâr payı sağlamak veya fiyat değişmelerinden yararlanarak kârlar elde etmek amacı ile geçici bir süre elde tutulmak üzere alınan hisse senedi, tahvil, hazine bonosu, finansman bonosu, yatırım fonu katılma belgesi, kâr-zarar ortaklığı belgesi, gelir ortaklığı senedi gibi, menkul kıymetler ile bunlara ait değer azalma karşılıklarının izlenmesi amacıyla kullanılır. Bu grup aşağıdaki hesaplardan oluşur.⁹⁴

Vergi kanunlarımızda menkul kıymetlerle ilgili düzenlemeler yapılmasına rağmen menkul kıymetin ne olduğuna dair bir tanıma yer verilmemiştir.

Menkul kıymetler; Sermaye Piyasası Kanunu'nun 3. maddesinde, ortaklık veya alacaklılık sağlayan, belli bir bedeli temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, seri halinde çıkartılan ve ibareleri aynı olan kıymetli evrak olarak tanımlanmıştır. Menkul kıymetlerin çoğu herhangi bir değer kaybına uğramaksızın her an nakde çevrilebilir

⁹³ Vergi Usul Kanunu 279. madde

⁹⁴ I Seri Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği

nitelikte olmasına rağmen hazır değerler içinde gösterilmez. Menkul kıymetler, hisse senetleri, borçlanma araçları ve karma nitelikli menkul kıymetler olarak üç ana grupta toplanmaktadır. Bu gruplara göre menkul kıymet türleri aşağıdaki gibidir.⁹⁵

Yatırım alternatifi olarak hisse senedi tercih edilmiş ise, getirinin takibi için hisse senedi fiyat ve değer tanımlarını bilmek gerekir. Burada anlatılan tanımların bir kısmı, tahviller için de geçerlidir.⁹⁶

Nominal (İtibari –Kayıtlı) Değer: Hisse senedinin çıkarılması sırasında belirlenen ve üzerinde yazılı olan değere nominal değer denir.

İhraç Fiyatı: Hisse senedinin satışa sunulduğu fiyattır. Hisse senedi nominal fiyat ile çıkarılabileceği gibi farklı bir fiyat ile de çıkarılabilir.

Piyasa Fiyatı: Hisse senedinin arz ve talep piyasasında işlem gördüğü fiyattır. Piyasa fiyatı işletmenin durumuna göre yüksek ya da düşük olabilir.

Borsa Fiyatı: Borsada işlem gören hisse senetlerinin bu piyasadaki arz ve talep durumuna göre oluşan fiyattır. Hisse senedine talep fazla ise senedin değeri artar.

Defter Değeri: İşletmenin öz sermaye toplamının, hisse senedi sayısına bölünmesi ile bulunan tutardır.

Tasfiye Değeri: Şirketin dağılması halinde tüm varlıkların satılması ve borçlarının ödenmesinden sonra kalan tutarın, hisse senedi sayısına bölünmesi ile bulunan değerdir.

Gerçek Değer: İşletmenin gelir yaratma potansiyeli ve yatırımcıların bu hisse senedinden bekledikleri kazanç oranına göre bir takım teknikler kullanarak hesaplanan ve yatırımcıların o hisse senedi için ödemeye hazır oldukları değerdir.

⁹⁵Muzaffer Küçük, “Değerleme ve Dönem Sonu İşlemleri”(Erişim)

http://uye.yaklasim.com/FileZone/yaklasim/Ucretsiz_Ekler/D%C3%B6nem%20Sonu/201301.htm
31.05.2013

⁹⁶ Mustafa Çanakçıoğlu, Zekeriya Erkal, Mahmut Demirbaş, Cem Niyazi Durmuş “**Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları**” İstanbul, Der Yayınları Eylül 2010 s. 75–76.

Hisse Senetleri:

- Nama ve hamiline yazılı hisse senetleri
- Adi ve imtiyazlı hisse senetleri

Borçlanma Araçları:

- Devlet tahvilleri
- Özel sektör tahvilleri
- Tahvil türevleri
- Hazine bonoları
- Banka bonoları
- Banka garantili bonolar
- Finansman bonoları
- Varlığa dayalı menkul kıymetler
- Gayrimenkul sertifikaları
- Gelir ortaklığı senetleri

Karma Nitelikli Menkul Kıymetler:

- Hisse senedi ile değiştirilebilir tahvil
- Katılma intifa senedi
- Kâr-zarar ortaklığı belgesi

Vergi Usul Kanunu değerlendirme hükümlerinde değer düşüklüğü durumunda karşılık ayrılmasına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle değer düşüklüğüne uğraması nedeni ile hisse senetleri için karşılık ayrılması durumunda bu karşılık tutarını kanunen kabul edilmeyen gider olarak dikkate alınıp ticari kardan mali kara geçiş aşamasında dikkate alınarak vergi matrahına eklenmesi gerekmektedir.⁹⁷

3.2.1.2.Tahviller

VUK' nun 279.maddesine göre tahvillerin borsa rayici ile değerlendirilmesi gerekmektedir. Aynı kanun maddesinde ayrıca, "**Borsa rayici yoksa veya borsa rayicinin muvazaalı bir şekilde oluştuğu anlaşılırsa değerlemeye**

⁹⁷ Sinan Şimşek " Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları Açısından İşletmelerin Aktiflerinde Yer Alan Menkul Kıymetlerin Değerlemesi" **E-Yaklaşım Dergisi**, Şubat 2013, s. 242.

esas bedel, menkul kıymetin alış bedeline vadesinde elde edilecek gelirin (kur farkları dâhil) iktisap tarihinden değerlendirme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmının eklenmesi suretiyle hesaplanır. Ancak borsa rayıcı bulunmayan, getirisi ihraç edenin kar veya zararına bağlı olarak doğan ve değerlendirme günü itibariyle hesaplanması mümkün olmayan menkul kıymetler, alış bedeli ile değerlendirilir", denmektedir.⁹⁸

Tahviller, anonim şirketlerin yada devletin borç para toplamak için çıkardığı belgelerdir. Tahviller çıkaranın borcunu gösterir. Tahviller genelde hamiline yazılı olarak ihraç edildiğinden, çıkaran kime borçlu olduğunu bile bilmeyebilir. Tahvili alan yada elinde bulunduran, çıkaranın ortağı değil alacaklısıdır. Bu nedenle çıkaranın kâr ve zararı ile ilgilenmezler. Belirli faizlerini belli vadelerin sonunda tahsil ederler. Sürenin, yani vadenin sonunda ise ana paralarını geri almış olurlar. Tahvil faizleri genelde bankalardaki mevduat faizlerinden yüksek olur. Bu nedenle işletmeler nakit ihtiyaçları az olduğu zaman tahvil alıp, nakit gereksinimleri fazla olduğu zaman ve de alış ve satış fiyatları arasındaki olumlu farkı da gözetip, satarak faydalanmaya çalışırlar.⁹⁹

Tahvilin Getirileri ve Sorumlulukları¹⁰⁰

Yatırım aracı olarak tahvili seçen kişi ve kuruluşlar, kazanç sağlamak yanında bazı sorumlulukları da yerine getirmelidirler. Bu hak ve sorumluluklar şu şekilde sıralanabilir:

a-Tahvil sahibi, şirketin kar zarar riskine katlanmaz sadece şirkete faiz karşılığında borç vermiş olur

b-Tahvil sabit getiril olduğundan, tahvilin getirisi önceden bilinir

c-Tahvil sahibinin faiz ve anapara alacağı dışında şirket üzerinde başka bir hakkı yoktur.

d-Tahvil sahibi şirket yönetimine katılamaz

⁹⁸ Özbirecikli, a.g.m., s. 54.

⁹⁹ Sedat Ünalın, "Tahvillerle İlgili İşlemler Ve Muhasebe Kayıtları" **Yaklaşım Dergisi**, 2003 Şubat

¹⁰⁰ Mustafa Çanakçıoğlu, Zekeriya Erkal, Mahmut Demirbaş, Cem Niyazi Durmuş "Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları" İstanbul, Der Yayınları Eylül 2010 s. 79.

e-Şirkette kar dağıtımından önce tahvil sahiplerinin alacakları ödenir sonra kalan tutar dağıtılır

3.2.1.3.Yatırım Fonu Katılım Belgeleri

Hisse senetleri ile fon portföyünün en az yüzde 51'i Türkiye'de kurulmuş bulunan şirketlerin hisse senetlerinden oluşan yatırım fonu katılma belgeleri alış bedeliyle, bunlar dışında kalan her türlü menkul kıymet borsa rayici ile değerlendirilir. Borsa rayici yoksa veya borsa rayicinin muvazaalı bir şekilde olduğu anlaşılırsa değerlemeye esas bedel, menkul kıymetin alış bedeline vadesinde elde edilecek gelirin (kur farkları dahil) iktisap tarihinden değerlendirme gününe kadar geçen süreye isabet eden kısmının eklenmesi suretiyle hesaplanır. Ancak, borsa rayici bulunmayan, getirisi ihraç edenin kar ve zararına bağlı olarak doğan ve değerlendirme günü itibariyle hesaplanması mümkün olmayan menkul kıymetler, alış bedeli ile değerlendirilir.¹⁰¹

3.2.1.4.Türev Ürünler

Sermaye piyasaları, bu piyasalarda işlem gören araçların vade yapısına göre temelde spot piyasalar ve türev piyasalar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Spot piyasalar, alım-satıma konu olan mal veya menkul kıymetin karşılığı paranın peşin olarak ödendiği ve ödeme karşılığında malın tesliminin de eş zamanlı yapıldığı piyasalardır. Türev piyasalar ise, işleme konu malın parasının vade sonunda ödendiği, fiziki teslimat veya nakdi uzlaşmanın da vade sonunda yapıldığı piyasalardır. En yalın anlatımla bir türev ürün, risklerin bunları taşımaya isteksiz taraflardan istekli taraflara aktarılmasını sağlayan; temelde yatan bir emtia ya da finansal değer üzerinden türetilen bir sözleşmedir.¹⁰²

¹⁰¹ Vergi Usul Kanunu 279.madde

¹⁰² Mehmet Fatih Gür "Türev Ürünler ve Türev Ürünlerde Kurum Kazancı" **Yaklaşım Dergisi**, Nisan 2012 s. 232 .

3.2.1.4.1.Futures

Mali vaad (gelecek) sözleşmesi (future) ,belli bir nitelikteki ve belli miktardaki bir dövizin veya bir mali aracın, sözleşme tarihinde belirlenmiş bir fiyat üzerinden, gelecekte teslimini hükme bağlayan bir anlaşmadır.

Amerika'da bu sözleşmeler zirai ürünler, madenler, dövizler, sabit getirili menkul kıymetler ve borsa endeksleri üzerine düzenlenirler Oysa ,Türkiye'de genellikle döviz üzerine düzenlenir..Bu anlaşmada iki taraf vardır.Satıcı durumunda olanın pozisyonuna **short** ,alıcı durumunda olanın pozisyonuna **long** denmektedir.Satıcı durumunda olan taraf vade tarihinde nakit karşılığı mal teslimini,alıcı taraf ise vade tarihinde mal karşılığındaki nakit teslimini kabul etmiştir.İki tarafın ,üzerine futures yazılan ürünün gelecekteki fiyat hareketi hakkında farklı beklentileri vardır.Satıcı fiyatın düşeceğini ,alıcı fiyatın yükseleceğini düşünmektedir.¹⁰³

Future sözleşmelerinin özellikleri aşağıda sıralanmıştır.

- 1-Standart miktarlarda düzenlenir
- 2-Sözleşmelerin vadeleri standarttır.
- 3-Kendi türünden ve aynı vadeden olan sözleşmelerle değiştirilebilirler.
- 4-Emniyet, aracı kuruma ödenecek depozito (marjin) ile sağlanır
- 5-Sona ermesi iki şekilde gerçekleştirilebilir.

a-Vade sonuna kadar beklenir ve sözleşmenin gerekleri yerine getirilir.

b-Vadeye kadar beklenmeden sözleşme üzerinden bir karşı ticarete girilir. Yani future alınmışsa karşı bir future satılır. Satın alınan ve satılan vaad (gelecek) sözleşmelerinin takasına gidilerek pozisyon kapatılır. Alış satış fiyatları arasındaki fark, bankanın kazanç ve kayıp tutarları olarak ortaya çıkar.

¹⁰³ Altuğ, a.g.e., s. 312,313.

3.2.1.4.2.Forward

Geleceğe yönelik (Alivre) sözleşme, satıcının belli bir ürünü ileri bir tarihte, baştan anlaşılan bir fiyat üzerinden alıcıya teslim etmesini öngören sözleşmelerdir. Sözleşmenin şartları(fiyat, miktar, kalite, zaman ve yer) alıcı ile satıcı tarafından karşılıklı belirlenmektedir. Geleceğe yönelik alım satım sözleşmeleri piyasada aynı zamanda alivre işlemler olarak da anılmaktadır. Alivre sözleşmeler tarafların gelecekte almak veya satmak istedikleri ürünlerin fiyat değişimleri nedeniyle oluşan riskten korunma ihtiyacı karşısında çözüm olarak gördükleri sözleşmelerdir. Bu yönüyle alivre sözleşmeler vadeli işlem sözleşmelerinin geliştirilmesine temel oluşturmuştur.¹⁰⁴

Alivre sözleşmeleri taraflar arasında serbestçe yapıldığı için karşılıklı bir güven gerektirir. Diğer bir ifadeyle alivre sözleşmelerde kredi riski vardır. Taraflardan birinin yükümlülüğünü yerine getirmeme riski, garanti altına alınmış değildir. Ayrıca iki taraf arasında yapılan alivre sözleşmeler diğer piyasa katılımcılarının bilgisine açık değildir. Bu nedenle alivre sözleşmeler net bir şekilde geleceğe yönelik fiyatlar için referans özelliği taşımazlar. Alivre sözleşmelerde taraflar vade sonuna kadar pozisyonlarını kapatamazlar. Pozisyonların kapatılması sözleşmenin iptali ile mümkündür. Alivre sözleşmeler, sözleşmede özel bir hüküm yoksa bir başkasına devredilemez. Ayrıca devri hukuken mümkün olsa bile her bir alivre sözleşme kendine özgü hükümler taşıdığından ve standart olmadığından devri kolay değildir. Sözleşmeyi devralacak bir alıcı bulmak ve sözleşmeyi makul bir fiyatla devretmek neredeyse imkânsızdır.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Türev Araçlar Lisanslama Rehberi Ekim 2006 s. 22.

¹⁰⁵ Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Türev Araçlar Lisanslama Rehberi Ekim 2006 s. 22.

Futures ile Forward Arasındaki Farklar¹⁰⁶

a-Future işlem piyasaları belli bir yerde kurulan formal piyasalar (*Şikago, New York, Tokyo gibi*) olmasına rağmen, forward işlem piyasaları hızlı bir haberleşme açısından oluşan informal piyasalardır.

b-Forward işlem piyasalarının en önemli kurulu bankalardır. Oysa future işlemler bankalar tarafından yapılmamaktadır. Bu piyasalarda alış veriş yapan müşteriler birbirlerine karşı değil, takas odalarına karşı sorumludur.

c-Forward işlemlerinin aksine, futures işlemlerdeki sözleşmeler vade ve miktar yönünden standart niteliktedir.

d-Forward işlem sözleşmeleri 3.kişilere devredilememekte ve bu sözleşmelerin iptali ancak tarafların karşılıklı rızasına bağlı bulunmaktadır. Oysa future işlemlerde alınıp satılan malın fiili teslimi zorunlu değildir.

e-Future piyasası alım satım sözleşmeleri Takas Odası'na belli bir teminat (marj) ödenerek yapılmaktadır. Bedelin kalan kısmı ise vade sonunda ödenmek kaydıyla taahhüt edilmektedir. Forward piyasalarda ise böyle bir teminat yatırılmamaktadır.

f-Forward piyasalarda olduğu gibi future piyasalarda da günlük fiyat değişimlerinin maksimum sınırları borsa yönetimlerince belirlenmektedir.

Future piyasası, fiyat dışındaki şartları standartlaştırılmış bir vadeli sözleşmenin (forward) işlem gördüğü piyasadır. Future piyasalarda alım satımdaki risk takas sistemiyle azaltılmakta, forward piyasalarda ise taraflardan birinin yükümlülüklerini yerine getirmeme riski söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla, forward piyasalarının future piyasalardan daha riskli olduğunu belirtmek gerekir.

¹⁰⁶ Altuğ, a.g.e. ,s. 313-314.

3.2.1.4.3.Swap

Genel olarak swap işlemleri; iki farklı tarafın faizi yada dövizini değiştirmek suretiyle kredi maliyetini düşürmek amacıyla bir sözleşmeye dayanarak yaptıkları takas işlemidir. Swap işlemlerinin konusuna göre üç ana başlık altında tasniflenirilmesi yaygındır. Bunlar;¹⁰⁷

1-Faiz Swapları

2-Döviz Swapları

3-Diğer Swaplar

Önceden belirlenmiş bir formüle ve vadelere göre, iki veya daha fazla taraf arasında gerçekleşecek olan nakit akışının mübadelesini sağlayan, özel olarak hazırlanmış sözleşmelere denir.¹⁰⁸

3.2.1.4.4.Options

Opsiyonlar belirli bir vadeye kadar (**veya belirli bir vadede**),opsiyona dayanak varlık oluşturan belli miktardaki bir malı, finansal ürünü, sermaye piyasası aracını veya ekonomik göstereyi belli bir fiyattan (**kullanım fiyatı**) alma ya da satma hakkını, belli bir prim karşılığında opsiyonu satın alan kişiye (**lehdara**) veren ancak zorunlu tutmayan, buna karşın opsiyonun satıcısını (**keşidecisini**) lehdar tarafından talep edilmesi halinde satmaya yada satın almaya zorunlu tutan sözleşmelerdir.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Altuğ,a.g.e., s. 320.

¹⁰⁸ Vadeli İşlem Opsiyon Borsası Sıkça sorulan Sorular Ocak 2010 soru 19 (Erişim) <http://www.vob.org.tr/VOBPortalTur/docs/vobSSS.pdf> Erişim 19.09.2013 saat 15:14

¹⁰⁹ Vadeli İşlem Opsiyon Borsası Sıkça sorulan Sorular Ocak 2010 soru 18 (Çevirimiçi) <http://www.vob.org.tr/VOBPortalTur/docs/vobSSS.pdf> Erişim 19.09.2013 saat 15:22

Option'ları çeşitli şekillerde sınıflandırabiliriz.¹¹⁰

3.2.1.4.4.1-Alış Opsiyonu(Call Option)

Belli bir menkul kıymeti, anlaşmada belirtilen fiyattan satın alma hakkı veren opsiyondur. Alış opsiyonunun esası, yatırımcının menkul kıymetlerin piyasa fiyatının gelecekte yükseleceğini tahmin etmesidir.

3.2.1.4.4.2-Satış Opsiyonu (Put Option)

Opsiyon sahibi belirli bir menkul kıymeti, belli bir fiyattan opsiyon yükümlüsüne satma hakkını elinde bulundurur. Satış opsiyonunun esası, yatırımcının menkul kıymetin piyasa fiyatının gelecekte düşeceğini tahmin etmesidir.

3.2.1.4.4.3-Faiz Opsiyonu

Faiz dalgalanmalarından kaynaklanan rizikolardan korunmaya yarayan araçlardır. Faiz opsiyonları, edinenlerine belirlenen bir zamanda bir faiz oranı ya da belirlenen bir fiyat üzerinden bir menkul değeri alma yada satma olanağı sağlayan haklardır.

3.2.1.4.4.4-Döviz Opsiyonu

Bir primin ödenmesi karşılığında alıcısına, önceden sözleşilen fiyattan(**temel fiyattan**) belirlenen bir sürenin bitimine kadar satın alma (**call option**)ya da satma (**put option**) hakkı sağlamaktadır. Bir opsiyonun satıcısı, döviz sözleşmesinin yerine getirilmesi karşılığında opsiyon primini elde etmektedir.

Primi etkileyen dört etmenden söz edebiliriz

1-Temel Fiyat

Bir alım ya da satım opsiyon alıcısı, opsiyonun kullanımına göre menkul değerler edinmek ya da satmak hakkına sahiptir. Bu nedenle opsiyon işleminin kararlaştırılması anında opsiyon fiyatı dışında temel fiyatında

¹¹⁰ Altuğ,a.g.e., s. 319-320.

kararlaştırılması gerekmektedir. Opsiyonun yerine getirilmesinde hesaplamaya esas alınan fiyat temel fiyattır

2-Döviz Kuru Dalgalanmaları

Yüksek döviz kuru değişiminin beklenmesinde yüksek prim ödenebilir.

3-Opsiyon Süresi

Bir opsiyon süresi ne kadar uzun olursa, onun yaratacağı kar beklentisi de o derece büyüktür. Prim tutarı da süresi ile birlikte azalan oranlarla artmaktadır.

4-Faizler

Faiz farklarının önemli derecede dalgalanması, opsiyon satıcısının tasfiye maliyetlerini yükseltmektedir. Faizler, öncelikle döviz kuru dalgalanmalarına neden olmakta ve daha sonra da prim tutarına yansımaktadır. Opsiyonlar vadesi içinde işleme konulmadığı takdirde, vazgeçilmez sayılır ve geçerliliği kalmaz. Düzenleyicinin de yükümlülüğü ortadan kalkar.

3.2.2.Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre

Finansal araçlar, asıl araçlar (alacaklar, borçlar ve hisse senedine dayalı finansal araçlar gibi) ile türev finansal araçları (***finansal opsiyonlar, vadeli işlem sözleşmeleri-futures sözleşmeler ve forward sözleşmeler, vadeli faiz oranı takasları ve döviz takasları gibi***) içerir.

Türev finansal araçlar, finansal araç tanımına uyar ve dolayısıyla bu Standart kapsamında yer alır.¹¹¹

Türev finansal araçlar, aracın tarafları arasında üzerine yazıldığı asıl finansal aracın bir veya daha fazla finansal riskini nakletme etkisine sahip hak ve yükümlülükler yaratır. Başlangıçta türev finansal araçlar bir tarafa, potansiyel olarak lehte koşullarda, finansal varlık veya borçların karşı tarafla

¹¹¹ Türkiye Muhasebe Standartları 32(Finansal Araçlar), UR 15

sözleşmeye dayalı olarak el değiştirme hakkını veya potansiyel olarak aleyhte koşullarda, finansal varlık veya borçların karşı tarafla sözleşmeye dayalı olarak el değiştirme yükümlülüğünü verir. Ancak, genellikle söz konusu hak ve yükümlülükler sözleşmenin başında üzerine yazıldığı asıl finansal aracın devrine yol açmadığı gibi bu devrin mutlaka sözleşmenin vadesinde olmasını da gerektirmez. Bazı araçlar hem takas yapma hakkını hem de takas yapma yükümlülüğünü içerir. Takasın koşulları, türev aracın oluşumunda belirlendiğinden finansal piyasalarda fiyatlar değiştikçe bu koşullar lehte veya aleyhte olabilir.¹¹²

Uluslararası Muhasebe Standartlarında Finansal Araçlar konusu ile ilgili Türkiye Muhasebe Standartları Kurumu yeni adıyla Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu aşağıdaki standartları yayınlamışlardır.

TFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar

TFRS 9 Finansal Araçlar (2010 Versiyon)

TFRS 9 Finansal Araçlar (2011 Versiyonu)

TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum

TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme

Standartlardan da anlaşılacağı üzere işletmenin ekonomik çıkar gruplarına gerçeğe yakın bir bilgi vermek amaçlanmış bu sebeple de işletmeye vergi mevzuatının tanımadığı bir takım seçimlik haklar vermiştir.

¹¹² Türkiye Muhasebe Standartları 32(Finansal Araçlar), UR 16

TFRS 9 5,1 Finansal varlıkların başlangıçtaki ölçümleri 5.1.1;

Bir finansal varlık ilk muhasebeleştirilmesi sırasında gerçeğe uygun değerinden ölçülür

TFRS 5,2 Finansal varlıkların sonraki ölçümleri 5.2.1

Finansal varlıklar ilk muhasebeleştirmeden sonra 4,1–4,5 paragrafları uyarınca gerçeğe uygun değeri veya itfa edilmiş maliyeti üzerinden ölçülür.

TMS 39 Finansal varlık ve borçların başlangıçtaki ölçümleri madde 43'e göre Finansal bir varlık veya borç ilk muhasebeleştirilmesi sırasında gerçeğe uygun değerinden ölçülür. Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılmayan finansal varlık veya finansal borçların ilk muhasebeleştirilmesi sırasında, ilgili finansal varlığın edinimi veya finansal borcun yüklenimi ile doğrudan ilişkilendirilebilen işlem maliyetleri de söz konusu gerçeğe uygun değere ilave edilir.

TMS 39 madde 45'e göre Finansal varlıkların sonraki ölçümlerini;

Dört gruba ayırır;

- (a) Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlıklar;
- (b) Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar;
- (c) Kredi ve alacaklar
- (d) Satılmaya hazır finansal varlıklar.

Seçimlik haktan da anlaşılacağı üzere işletme elindeki finansal aracın sınıflandırmasını yapacak ve işletme politikası ve tutarlılık ilkesine göre değerlemesini yapacaktır. Hatırlatmakta yarar var ki daha önce seçimini ve politikasını belirleyip daha sonra tam açıklama kavramı ve standartlardaki ölçüm esaslarının işletmenin yapısına uygun olmadığına ispatı neticesinde değişikliği yapmasında bir sakınca yoktur.

TMS 39 Finansal borçların sonraki ölçümleri madde 47

İşletme, ilk muhasebeleştirilmesinin ardından, aşağıdakiler dışında kalan her türlü finansal borcunu etkin faiz yöntemiyle hesaplanan itfa edilmiş maliyetinden ölçer:

Türkiye Muhasebe Standartları'na göre, menkul kıymetlerin muhasebeleştirilmesinde, bunların alınış amaçlarına göre,¹¹³

1) Kısa Vadede Alım-Satımı Yapılmak Amacıyla Alınan Menkul Kıymetler (**Tüm Menkul Kıymetler**),

2) Vadesine Kadar Elde Tutulma Amacıyla Alınan Menkul Kıymetler (**Tahviller ve Diğer Özellikli Borçlanma Senetleri**), ve

3) Kısa Vadeli Satış Amacıyla Alınmayan Ancak İstendiğinde Satılabilecek Menkul Kıymetler (**Tüm Menkul Kıymetler**) olarak üç ana gruba ayrılması önem kazanmaktadır.

TMS 39'a göre kısa vadede alım satımı yapılmak amacıyla alınan menkul kıymetler olan hisse senetleri, tahviller ve türevleri için değerlendirme kriteri gerçeğe uygun değerdir (**makul değer, fair value**). Bu değerdeki değişimler, varlığın üzerine yansıtılarak, kar veya zarara aktarılır. Gerçeğe uygun değer olarak alınması gereken tutar ise borsa değeridir.

Vadesine kadar elde tutulma amacıyla alınan menkul kıymetler vadeleri olan tahvil ve bono türü kıymetlerdir. Bunlar başlangıçta maliyetle, daha sonra iskonto edilmiş değerleri ile bilançoya yansıtılır. İskonto edilmiş değer, gelecekte elde edilecek anapara ve faiz tutarlarının, değerlendirme tarihinde piyasada geçerli olan faiz oranı kullanılarak bugünkü değere indirgenmesi ile bulunur. Bu menkul değerler, vade sonuna kadar elde tutulacakları için, bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleri dikkate alınmaz. Her dönem sonunda itfa edilen iskonto tutarı, o dönemin kar/zararına aktarılır.

Kısa vadeli satış amacıyla alınmayan ancak istendiğinde satılabilecek menkul kıymetler piyasa değerleri ile bilançoda belirtilir, alınış tarihindeki veya bir önceki dönemdeki değeri ile değerlendirme tarihindeki değeri arasında

¹¹³Cengiz Erdamar, "Menkul Kıymetler Ders Notu" (Erişim), http://www.cengizerdamar.com/images/menkul_kiymetler_ders_notlari.pdf,04.06.2013

ortaya çıkan değer farkı bilançoda, öz kaynaklar arasında, realize edilmemiş gelir veya gider olarak muhasebeleştirilir.

3.2.2.1.Hisse Senetleri

TFRS uyarınca menkul kıymetler ilk muhasebeleştirilmeleri sırasında gerçeğe uygun değer esas alınarak değerlendirilecekleridir. İlk muhasebeleştirme sonrasında işletmeler seçtikleri muhasebe politikaları doğrultusunda menkul kıymetlerini gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarar yansıtılan finansal varlıklar, vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar ve satılmaya hazır finansal varlıklar olmak üzere üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutacaklardır. Bu sınıfların tercihinde istisnaları hariç olmak üzere inisiyatif esas olan işletmelerde TFRS uyarınca bir menkul kıymetin değer düşüklüğüne uğradığına ilişkin tarafsız ve güvenilir bir göstergenin bulunması durumunda menkul kıymetin değer düşüklüğüne uğradığı ve değer düşüklüğü zararı oluştuğu kabul edilecektir. Değer düşüklüğü zararı menkul kıymetin sınıflandırıldığı grup itibari ile doğrudan gider hesaplarına alınarak dönem zararının tespitinde dikkate alınır veya öz kaynak hesapları içerisinde muhasebeleştirilerek diğer kapsamlı gelirin tespitinde dikkate alınacaktır.¹¹⁴

3.2.2.2.Tahviller

Vadesi, anapara ve faiz yükü belli tahvil gibi borçlanma araçlarının sonraki dönem ölçümünde itfa edilmiş maliyet yönteminin kullanılması gerektiğini belirtirsek, bu yöntemin gelecekte elde edilecek tutarları bugünkü değere indirgeme anlayışına dayalı bir iskonto etme yöntemi olduğunu ve bugünkü değere etkin faiz oranı kullanılarak ulaşıldığını da ilave edebiliriz. Bilindiği üzere etkin faiz yöntemi ise finansal varlığın itfa edilmiş maliyet ile değerlendirilmesi ve ilgili faiz gelirin ilişkili olduğu döneme dağıtılması yöntemidir. Etkin faiz yönteminde kullanılan etkin faiz oranı da finansal aracın beklenen ömrü boyunca veya uygun olması durumunda daha kısa bir zaman dilimi süresince tahsil edilecek tahmini nakit toplamını, ilgili finansal varlığın

¹¹⁴ Şimşek,a.g.m., s. 242 .

tam olarak net bugünkü değerine indirgeyen oranıdır.¹¹⁵

3.2.2.3.Yatırım Fonu Katılım Belgeleri

Türkiye Finansal Raporlama Standardı 9 Uygulaması;¹¹⁶

1.Fon Portföyünün En Az Yüzde 51'1 Türkiye'de Kurulmuş Bulunan Şirketlerin Hisse Senetlerinden Oluşan Yatırım Fonu Katılma Belgeleri:

SPK tarafından yayımlanan Seri: VII No:10 Tebliğinde "Hisse Senedi Fonu" olarak adlandırılan bu fonların katılma belgeleri, TFRS 9 (Finansal Araçlar) uyarınca hisse senetlerinin ölçümünde olduğu gibi başlangıçta ve sonrasında gerçeğe uygun değerinden değerlendirilecektir.

2-Menkul Kıymet Niteliğine Sahip Olan ve Hisse Senedi Fonu Dışında Kalan Yatırım Fonlarının Katılma Belgeleri

Bu kapsamda borsa yatırım fonu katılma belgeleri Borsa İstanbul 'da işlem görmektedir. Dolayısıyla bir borsası olan söz konusu belgelerin başlangıçta ve sonrasında TFRS 9 (Finansal Araçlar) kapsamında gerçeğe uygun değerinden değerlendirileceği(ölçüleceği) ortadadır.

3- Menkul Kıymet Niteliğine Sahip Olan ve Borsa Yatırım Fonu Dışında Kalan Yatırım Fonu Katılma Belgeleri

3.1.Kıst Getiri ile Değerlenmesi Mümkün Olanlar:

Bono tahvil portföyüne sahip olan yatırım fonlarının kıst getiri ile değerinin tespit edilmesi mümkündür. Bir tahvil sepeti (portföyü) olarak düşünülebilecek bu fonların faiz oranları ve getirileri hesaplanabileceğinden TFRS 9 kapsamında başlangıç ölçümü işlem bedeli olan gerçeğe uygun değerinden olmalı varsa işlem maliyetleri de bu bedele ilave edilmelidir.

¹¹⁵ Akbulut,a.g.e., s.141.

¹¹⁶ Akbulut, a.g.e., s.151,152,153.

3.2. Kıst Getiri ile Değerlenmesi Mümkün Olmayanlar:

Bu tip fonlar karma nitelikli fonlar olup portföylerinde dövizden tahvile, hisse senedinden türev ürüne kadar çok sayıda enstrüman barındırmaktadır. Aynı zamanda bir borsaları da olmayan bu ürünlerin değerleri yukarıda belirttiğimiz üzere ihraç edenin yayımladığı günlük fiyatlarla ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle Türkiye Finansal Raporlama Standardı 9 (Finansal Araçlar) açısından yine başlangıçta ve sonrasında bu varlıklar gerçeğe uygun değerden değerlendirilmelidir. Burada açıklanan fiyatların da kullanıldığı değerlendirme yoluyla gerçeğe uygun değerlerin tespit edileceği muhakkaktır.

3.2.2.4. Türev Ürünler

Türev finansal araçlar, işletmeler arası sözleşme ile bir finansal aracın bir veya daha fazla finansal riskini devretme amacıyla, koşullu ya da koşulsuz değişim hakkı tanıyan sözleşmelerdir. Bir türev finansal araç, sözleşme yapan işletme taraflarından birine ödemenin nasıl yapılacağına ilişkin bir seçenek vermesi durumunda **(ödeme seçeneklerinin aracın öz kaynağa dayalı finansal araç olmasıyla sonuçlanması durumu olmadığı sürece)** bir finansal varlık veya finansal borçtur.¹¹⁷

Türev ürünler, bir başka kıymetin getirisine bağlı veya bu kıymetlerden türetilmiş finansal araçlardır. Türev ürünlere konu olan kıymetlere dayanak varlık denir. Türev ürünler hem bazı risklere karşı korunmak için, hem de yatırım amaçlı olarak kullanılabilir. Vadeli işlem ve sözleşmeleri ile varantlar bu araçlara örnek gösterilebilir. Bu tür enstrümanlar, döviz, faiz, altın gibi her türlü ürün üzerine yazılabilir. Başka bir deyimle değeri başka bir finansal varlığın (dayanak varlık) veya malın değerine doğrudan bağlı olan ve o varlıktan türetilen finansal araçlara türev araçlar (ürünler) denilmektedir.¹¹⁸

Finansal varlık ve borçların başlangıçtaki ölçümleri

Finansal bir varlık veya borç ilk muhasebeleştirilmesi sırasında gerçeğe uygun değerinden ölçülür. Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya

¹¹⁷ Demir, a.g.m., s. 105.

¹¹⁸ Gür, a.g.m., s. 232.

zarara yansıtılmayan finansal varlık veya finansal borçların ilk muhasebeleştirilmesi sırasında, ilgili finansal varlığın edinimi veya finansal borcun yüklenimi ile doğrudan ilişkilendirilebilen işlem maliyetleri de söz konusu gerçeğe uygun değere ilave edilir.¹¹⁹

Finansal varlıkların sonraki ölçümleri¹²⁰

Bu Standart, bir finansal varlığın ilk muhasebeleştirilmesinden sonraki ölçümlerinde, finansal varlıkları 9 uncu Paragrafta tanımlanan ve aşağıda yer verilen dört gruba ayırır:

- (a) Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlıklar;
- (b) Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar;
- (c) Kredi ve alacaklar ve
- (d) Satılmaya hazır finansal varlıklar.

Anılan gruplar, bu standarda göre yapılan ölçüm işlemleri ve kâr veya zararda muhasebeleştirme işlemleri açısından geçerlidir. İşletme finansal tablolarında bilgi sunarken, söz konusu gruplar için farklı açıklamalar veya başka gruplandırmalar kullanmakta serbesttir. İşletme, TFRS 7 uyarınca kamuoyuna açıklanması gereken bilgileri dipnotlarında kamuoyuna açıklar.

Bir aracın türev finansal araç olarak tanımlanması için aşağıdaki üç özelliğin tamamını bulundurması gerekmektedir (TMS 39, paragraf 9)¹²¹

a-Sözleşmeye bağlanan bir finansal aracın değerinin bazı parametreler doğrultusunda (**finansal aracın fiyatı, mal bedeli, döviz kuru, fiyat veya oran endeksi, kredi derecesi veya kredi endeksi**) değişmesi gerekir.

b-Türev finansal araçlara ilişkin bir sözleşme satın alınırken genelde

¹¹⁹ Türkiye Muhasebe Standartları 39(Finansal Araçlar Muhasebeleştirme Ölçme) paragraf 43

¹²⁰ Türkiye Muhasebe Standartları 39(Finansal Araçlar Muhasebeleştirme Ölçme) paragraf 45

¹²¹ Volkan Demir, “Türkiye Muhasebe Standardı Kapsamında Finansal Araçlar Ve Vergi Uygulamaları İle Karşılaştırılması” Ankara Serbest Muhasebeciler Mali Müşavirler Odası, 02-06-2008 Sempozyum, s. 87.

nakit ya da başka bir finansal varlık ile ödeme yapılmaz veya diğer sözleşmelere göre daha düşük ödeme yapılır.

c- Türev finansal araçlara ilişkin sözleşmeler ileri tarihlidir yani ödeme gelecekteki bir tarihte yapılacaktır. Türev finansal araçlar; işletmelerin kar elde etmek amacıyla ellerinde bulundurdukları sözleşmeleri ifade ettiğinde alım-satım amaçlı finansal araçlar olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle de değerlendirme ölçüsü gerçeğe uygun değerdir ve gelir tablosunda (kar/zarar) muhasebeleştirilir. Ancak türev finansal araçlar finansal riskten korunma amacıyla (**hedging**) edinildiğinde değerlendirme ölçüsü gerçeğe uygun değer olmasına karşın sınıflandırılması ve muhasebeleştirilmesi bazı unsurlara göre değişiklikler göstermektedir. Finansal riskten korunma aracının, etkin olan kısmı öz kaynaklarda, etkin olmayan kısmı ise gelir tablosunda raporlanmaktadır.

Vergi uygulamalarına göre ise, türev finansal araçlardan elde edilen kazançlar gelir olarak adlandırılmakta iken, bu araçlardan dolayı katlanılan zararlar da ticari karın tespitinde gider olarak dikkate alınmaktadır.

3.2.2.4.1.Futures

Organize Vadeli İşlem Sözleşmeleri (Futures Contracts): Organize vadeli işlem sözleşmesi vadeli işlem sözleşmesi ile benzer özellikler taşımaktadır. Ancak, aradaki tek fark organize vadeli işlem sözleşmesinde sözleşme fiyatındaki değişimlerin günlük olarak belirlenmesidir. Vadeli işlem sözleşmeleri ve organize işlem sözleşmeleri günlük hayatta da oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Örneğin, işletme altı ay içinde teslim edilecek bir araba satın aldığı anda ileri vadeli bir sözleşme (futures contracts) satın almış olur.¹²²

3.2.2.4.2.Forward

Forwards, Döviz, menkul kıymet veya emtiaların ileri bir tarihte teslimi kaydıyla bugünden yapılan sözleşmelerle alınıp satılması olarak

¹²² Demir,a.g.m., s. 86.

bilinmektedir. Bu tür vadeli işlemlerin süresi birkaç günden birkaç yıla kadar değişebilmektedir. Bununla birlikte uygulamada vadeler genellikle kısa olmaktadır. Forward sözleşmeler, spekülasyon ve risk yönetimi amaçları için kullanılmaktadır. Forward işlemler bir sözleşme vasıtasıyla yapılmaktadır. Bu sözleşme gereğince taraflar; ileri bir tarihte ve bugünden belirlenen bir fiyattan, belirli tutardaki menkul değer, dövizin veya emtianın el değiştireceğini hükme bağlamaktadırlar. Türkiye’de son dönemde gelişmeye başlayan bu seçenek, şirketlere (özellikle ithalatçılara) ileride ödeme yapacakları kuru önceden tayin etme hakkını vermektedir. Böylece riski banka üstlenmekte şirket ise ödeme tarihinde ne ödeyeceğini bilebilir olmaktadır. Tabii banka bu kuru verirken gelecekte oluşabilecek durumların analizini yapmakta ve oluşabilecek kurdan yüksek kur vererek kar etmeye çalışmaktadır.¹²³

3.2.2.4.3.Swap

Vadeli takas sözleşmeleri tarafların faizi yada döviz cinsini değiştirmek suretiyle yaptıkları takas sözleşmesidir. Faiz oranı swabı faiz ödemelerinin hiçbir zaman ödenmediği ya da elde edilmediği hayali bir ana paraya bağlı olduğu sözleşmelerdir. Döviz kuru swabında taraflar önceden anlaştıkları oran ve koşullarda belirli bir tutardaki döviz takas ederler.¹²⁴

Futures ve forward ile swap ve opsiyon sözleşmeleri türev ürünlerin tipik örnekleridir. Bir türev ürün genellikle para, hisse senedi, ağırlık, hacim veya sözleşmede belirlenen diğer ölçü birimlerinden oluşan bir tutar (türev ürün tutarı) üzerinden düzenlenir. Bununla birlikte, türev ürün, hamil ya da satıcısının (opsiyon yazıcısının) anılan türev ürün tutarını sözleşmenin başında yatırmasını veya tahsil etmesini gerektirmez. Diğer yandan, bir türev ürün, sabit bir tutarın ya da türev ürün tutarıyla ilişkisi olmayan gelecekteki bazı olaylar sonucunda değişebilecek (sözleşme tutarındaki değişimle orantılı olmaksızın) bir tutarın ödenmesini gerektirebilir. Örneğin bir sözleşme, altı

¹²³ Okan Acar “Futures, Forward, Swap ve Opsiyon Nedir?” (Çevirimiçi)
<http://www.okanacar.com/2012/12/futures-forward-swap-ve-opsiyon-nedir.html> 23.05.2013

¹²⁴ Demir,a.g.e.,s. 58.

aylık LIBOR'un 100 baz puan artması durumunda 1.000 TL¹²⁵ tutarında sabit bir ödemede bulunulmasını gerektirebilir. Bu tür bir sözleşme, her ne kadar bir türev ürün tutarı belirlenmemiş olsa da, türev ürün sözleşmesidir.¹²⁶

Finansal bir varlık veya borç ilk muhasebeleştirilmesi sırasında gerçeğe uygun değerinden ölçülür. Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılmayan finansal varlık veya finansal borçların ilk muhasebeleştirilmesi sırasında, ilgili finansal varlığın edinimi veya finansal borcun yüklenimi ile doğrudan ilişkilendirilebilen işlem maliyetleri de söz konusu gerçeğe uygun değere ilave edilir.¹²⁷

Bu Standart, bir finansal varlığın ilk muhasebeleştirilmesinden sonraki ölçümlerinde, finansal varlıkları 9 uncu Paragrafta tanımlanan ve aşağıda yer verilen dört gruba ayırır:¹²⁸

- (a) Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal varlıklar;
- (b) Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar;
- (c) Kredi ve alacaklar ve
- (d) Satılmaya hazır finansal varlıklar.

Anılan gruplar, bu Standarda göre yapılan ölçüm işlemleri ve kâr veya zararda muhasebeleştirme işlemleri açısından geçerlidir. İşletme finansal tablolarında bilgi sunarken, söz konusu gruplar için farklı açıklamalar veya başka gruplandırmalar kullanmakta serbesttir. İşletme, TFRS 7 uyarınca kamuoyuna açıklanması gereken bilgileri dipnotlarında kamuoyuna açıklar.

3.2.2.4.4.Options

Opsiyon sözleşmeleri; opsiyonu alan tarafa, ödediği opsiyon primi karşılığında, belirli bir vadede veya belirli bir vadeye kadar, önceden belirlenen fiyat, miktar ve nitelikte ekonomik veya finansal göstergesi, sermaye piyasası aracını, malı, kıymetli madeni ve döviz alma veya satma hakkı veren, satan

¹²⁵ Bu Standartta parasal tutarlar "TL" olarak ifade edilmiştir.

¹²⁶ Türkiye Muhasebe Standardı 39 (Finansal Araçlar),UR 9

¹²⁷ Türkiye Muhasebe Standardı 39 (Finansal Araçlar) paragraf 43

¹²⁸ Türkiye Muhasebe Standardı 39 (Finansal Araçlar) paragraf 45

tarafı ise yükümlü kılan sözleşmedir.¹²⁹

3.2.2.5.Kur Değişiminin Etkileri

Türkiye Muhasebe Standardı 21 Kur Değişiminin Etkilerinden bahsetmektedir.

Bir işletme; yabancı para birimlerinde işlemler yapmak ya da yurtdışında işletmeye sahip olmak suretiyle yabancı faaliyetlerde bulunabilir. Ayrıca, bir işletme finansal tablolarını bir yabancı para biriminde sunabilir. Bu standardın amacı, yabancı para işlemlerin ve yurtdışındaki işletmelerin finansal tablolara nasıl dahil edileceğini ve finansal tablolarda kullanılan para birimine nasıl çevrileceğini düzenlemektir¹³⁰

Hangi döviz kuru/kurlarının kullanılacağı ve döviz kurlarındaki değişimin finansal tablolar üzerindeki etkilerinin nasıl raporlanacağı bu standardın temel konularıdır.¹³¹

Uluslararası ticarete sınırların kalkmasını sağlayan anlaşmalar artınca ticaret hacmi de artmaktadır. İş böyle olunca bağlı ortaklıklar, iştirakler, iş ortaklıkları veya şube açılışları ile ticaret ulusal boyuttan uluslar arası boyuta taşınmaktadır. Durum böyle olunca Ulusal para birimi haricinde bir çok farklı para birimi kullanımı söz konusu olup farklı para birimi değişimlerinin oranlarının aynı olmayışı raporlamalarda geçerli bir para biriminin kullanımını şart koşmuştur.

Türkiye Muhasebe Standardı 21 'e göre Geçerli Para Birimi;

Bir işletmenin faaliyette bulunduğu temel ekonomik çevre, genel olarak nakit yarattığı ve harcadığı çevredir. Bir işletme, geçerli para biriminin tespitinde aşağıdaki faktörleri dikkate alır:

(a) Geçerli para birimi:

(i) Mal ve hizmetlerin satış fiyatlarını en çok etkileyen para birimidir

(mal ve hizmetlerin satış fiyatlarının çoğunlukla bağlı olduğu ve gerçekleştiği para birimidir)

¹²⁹ İlker Şadi İşleyen,“ Gelir Vergisi Kanunu Kapsamında Vadeli İşlem Ve Opsiyon Sözleşmelerinden Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesi”,**Mali Çözüm**, Mayıs Haziran 2012,s. 136.

¹³⁰ Türkiye Muhasebe Standardı 21(Kur Değişiminin Etkileri) madde 1

¹³¹ Türkiye Muhasebe Standardı 21(Kur Değişiminin Etkileri) madde 2

(ii) Rekabet unsurları ve yasal düzenlemeleriyle mal ve hizmetlerin satış fiyatlarını en çok etkileyen ülkenin para birimidir.

(b) Mal ve hizmetlere ilişkin işçilik, ham madde ve diğer maliyetleri en çok etkileyen para birimidir **(sıklıkla, bu tür maliyetlerin olduğu ve ödendiği para birimidir).**

Aşağıdaki faktörler de bir işletmenin geçerli para birimine ilişkin kanıt sağlar:

(a) Finansman faaliyetlerinden **(borçlanma aracı ya da öz kaynağa dayalı finansal araçlar gibi)** yaratılan fonların para birimi.

(b) İşletme faaliyetlerine ilişkin tahsilatların tutulduğu para birimi.

İlk Muhasebeleştirilmede, bir yabancı para işlemi ilk muhasebeleştirme sırasında; yabancı para birimindeki tutara, geçerli para birimi ile işlem tarihindeki yabancı para birimi arasındaki geçerli kur uygulanarak, geçerli para biriminden kaydedilir.¹³²

İzleyen raporlama dönemi sonlarında ;¹³³

(a) Yabancı para parasal kalemler kapanış kurundan çevrilir;

(b) Tarihi maliyet cinsinden ölçülen yabancı para birimindeki parasal olmayan kalemler işlem tarihindeki döviz kuru kullanılarak çevrilir ve

(c) Gerçeğe uygun değerden ölçülen yabancı para birimindeki parasal olmayan kalemler gerçeğe uygun değer belirlendiği tarihteki döviz kurları kullanılarak çevrilir.

Kur farklarının muhasebeleştirilmesi;

Standartta kur farklarının muhasebeleştirilmesi konusu parasal kalemler ile parasal olmayan kalemler açısından incelenmiştir. Parasal kalemlerin çevrilmesinden kaynaklanan kur farkları, oluştukları dönemde kar veya zarar da muhasebeleştirilir. Parasal olmayan bir kalemden kaynaklanan kur farkları, öz kaynaklarda muhasebeleştirileceği gibi kar ya da zarar

¹³² Türkiye Muhasebe Standardı 21 (Kur Değişiminin Etkileri) madde 21

¹³³ Türkiye Muhasebe Standardı 21 (Kur Değişiminin Etkileri) madde23

hesaplarında muhasebeleştirilir.¹³⁴

Parasal kalemler;

Parasal bir kalemin temel niteliği, sabit ya da belirlenebilir tutarda para biriminin alınması hakkıdır ya da ödenmesi yükümlülüğüdür. Örnek olarak; nakit ödenecek emeklilik tazminatları ve çalışanlara sağlanan diğer haklar; nakit olarak ödenecek karşılıklar; yükümlülük olarak muhasebeleştirilen temettüer gösterilebilir. Benzer şekilde, işletmenin değişen sayıdaki kendi özkaynak araçlarının alınması (ya da verilmesi) ya da gerçeğe uygun değerine eşdeğer olarak sabit ya da belirlenebilir tutardaki para biriminin alınmasıyla (ya da verilmesiyle) sonuçlanacak değişken tutarda varlıkların alınması ya da verilmesi parasal bir kalemdir. Tersine, parasal olmayan bir kalemin temel niteliği, sabit ya da belirlenebilir tutarda para biriminin alınması hakkının (ya da ödenmesi yükümlülüğünün) mevcut olmamasıdır. Örnek olarak; mal ve hizmetler için önceden ödenen tutarlar (örneğin peşin ödenmiş kira); şerefiye; maddi olmayan duran varlıklar; stoklar; maddi duran varlıklar ve parasal olmayan bir varlığın teslimatıyla sonuçlanacak karşılıklar verilebilir¹³⁵

3.3.ALACAKLAR

Bir yıl içinde paraya dönüşmesi öngörülen ve işletmenin ticari ilişkisi nedeniyle ortaya çıkan senetli ve senetsiz alacaklar bu hesap grubunda gösterilir. Ticari ilişkilerden dolayı ana kuruluş, iştirak ve bağlı ortaklıklardan olan alacaklar varsa, bu gruptaki ilgili hesapların ayrıntılarında açıkça gösterilir.¹³⁶

Gelecekte sözleşmeden doğan nakit alma hakkını temsil eden finansal varlıklar ile gelecekte sözleşmeye bağlı nakit ödeme yükümlülüğünü temsil

¹³⁴ Selim Bekçioğlu, Çağrı Köroğlu, “UMS21, TMS21 Kur Değişim Etkileri Standardına Göre Finansal Tabloların Çevirimi ve Kur Farklarının Muhasebeleştirilmesi”, **Mali Çözüm**, Mart-Nisan 2008 sayı 86 s. 34.

¹³⁵ Türkiye Muhasebe Standardı 21 (Kur Değişiminin Etkileri) madde 16

¹³⁶ I Seri Nolu Muhasebe Uygulama Genel Tebliği

eden finansal borçların bilinen örnekleri şunlardır:¹³⁷

- (a) Ticari alacaklar ve borçlar;
- (b) Alacak ve borç senetleri;
- (c) Kredi alacak ve borçları ve
- (d) Alacak ve borç tahvilleri.

Her durumda, bir tarafın sözleşmeden doğan nakit alma hakkı (veya ödeme yükümlülüğü) diğer tarafın buna karşılık gelen ödeme yükümlülüğü (veya alma hakkı) ile eşleştirilir.

Bir hasılat unsurunun tamamına veya bir kısmına ilişkin olarak finansal tablolara alınan müşterilerden olan alacaklardır.¹³⁸

3.3.1.Vergi Usul Kanununa Göre (VUK md. 281)

Alacaklar mukayyet değerleriyle değerlendirilir. Mevduat veya kredi sözleşmelerine müstenit alacaklar değerlendirilme gününe kadar hesaplanacak faizleriyle birlikte dikkate alınır.

Vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacaklar değerlendirilme gününün kıymetine irca olunabilir. Bu takdirde, senette faiz nispeti açıklanmış ise bu nispet, açıklanmamışsa Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın resmi iskonto haddi uygulanır.

Bankalar ve bankerler ile sigorta şirketleri alacaklarını ya T.C. Merkez Bankası'nın resmi iskonto haddi veya muamelelerinde uyguladıkları faiz haddi ile değerlendirilme günü kıymetine irca ederler.

¹³⁷ Türkiye Muhasebe Standartları 32 (Finansal Araçlar)UR 4

¹³⁸ Resmi Gazete sayı 28652 Tarih 20.05.2013 Ek Finansal Tablo Örnekleri Ve Kullanım Rehberi s. 38.

Alacak Senetleri

Vergi Usul Kanununa Göre (VUK md. 281)

Gerek ilk muhasebeleştirmede gerekse izleyen dönemlerde VUK md 281 Mukayyet Değer üzerinden hesaplama yapılır.

Senetli alacaklar ilke olarak mukayyet (kayıtlarda görünen) değerleriyle değerlenmekle birlikte VUK'un 281. maddesine göre reeskonta tabi tutulmak suretiyle tasarruf değerleriyle değerlenmeleri de (borç senetlerini de aynı işleme tabi tutmak şartıyla) yasal olarak mümkündür. Senetli bir alacağın tasarruf değerini hesaplamak için nominal değerinden reeskont faiz tutarını çıkarmak gerekir. Reeskont faiz tutarının hesaplanması için ise Maliye Bakanlığı tarafından 1995 yılında yayımlanan 238 Sayılı VUK Genel Tebliği'nde öngörülen ve aşağıda gösterilen iç iskonto formülü kullanılır

$$F (n t)$$

$$A n t$$

$$+ x$$

$$= x \times 36.500$$

F: reeskont faiz tutarı

A: senedin nominal değeri

n: reeskont faiz oranı

t: vade

Formülde yer alan vade, senedin bilanço günü itibariyle tahsiline kadar kalan süredir. Dolayısıyla alacak senetleri için bilanço günü itibariyle söz konusu olan vade üzerinden, T.C. Merkez Bankası'nın ilan ettiği resmi iskonto haddi esas alınmak suretiyle reeskont faiz gideri hesaplanır.¹³⁹

Şüpheli Alacaklar (Vergi Usul Kanunu 323 maddesi)

Şüpheli Alacaklar ödeme süresi geçmiş bu nedenle vadesi bir kaç defa uzatılmış veya protesto edilmiş, yazı ile birden fazla istenmiş ya da dava

¹³⁹ Özbirecikli, a.g.m.,s.59.

veya icra safhasına aktarılmış senetli ve senetsiz alacakları kapsar.¹⁴⁰

Şüpheli alacak (Doubtful Claim), bir alacağının tahsil edilmesinin kuşkulu olması, çeşitli nedenlerle bir alacağın tahsil imkanında bazı belirsizliklerin ortaya çıkmasıdır. Diğer bir ifade ile şüpheli alacak, işletmenin alacakları arasında bulunan fakat çeşitli sebeplerle tahsil edilme şansı çok az olan alacaklardır. Kısaca vadesinde tahsil edilemeyen ve ileride tahsil edilip edilemeyeceği kuşkulu olan senetli veya senetsiz alacaklar şüpheli alacaktır¹⁴¹

VUK'un 323. maddesinde düzenlenen şüpheli alacakların uygulama şartlarını şöyle özetleyebiliriz:

- Şüpheli alacaklar karşılık ayrılmak suretiyle ve sadece bilanço esasına göre defter tutan mükellefler tarafından gider kaydedilebilir. Ayrılacak karşılık alacağın tasarruf değeri ile kayıtlı değeri arasındaki fark kadar olacaktır. Şüpheli alacaklardaki giderleştirme geçici olup şüphelilik durumunun sonucuna göre kesin kayıtlar yapılacaktır. Şüpheli alacağın kısmen veya tamamen tahsil edilmesi halinde karşılık gideri (kısmen veya tamamen) tahsilatın yapıldığı dönemde iptal edilecektir. Aksi halde alacağın tahsil edilemeyeceğinin ortaya çıkması ile söz konusu gider kesinleşecek, şüpheli alacak kayıtlardan çıkartılacaktır. Şüpheli alacağın şüphelilik durumunun takibi ancak bilanço usulü uygulaması ile sağlanabildiğinden, işletme hesabı esasında defter tutan işletmelerde şüpheli alacak karşılığı ayrılamaz.¹⁴²

- Karşılık ayrılabilmesi için alacağın tahsili şüpheli hale gelmelidir. Anılan kanun maddesinde şüpheli hale gelmeye ilişkin iki unsur belirtilmiştir. Bunlar; 1) Alacağın dava ve icra safhasında bulunması, 2) Alacağın dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük olması ve yapılan protesto veya yazıyla bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş

¹⁴⁰ I Seri Nolu Muhasebe Uygulama Genel Tebliği

¹⁴¹ Mehmet Yücel "Vergi Usul Kanunu'na Göre Değersiz Alacaklar, Değersiz Alacak Yoluyla Gider Yazabilme Koşulları, Özellik Arzeden Hususlar Ve Muhasebeleştirilmesi" **Mali Çözüm Dergisi**, Mayıs Haziran 2011, s. 248.

¹⁴²Muzaffer Küçük, "Değerleme ve Dönem Sonu İşlemleri" (Erişim)

http://uye.yaklasim.com/FileZone/yaklasim/Ucretsiz_Ekler/D%C3%B6nem%20Sonu/201301.htm
31.05.2013

olmasıdır. Dava takibinin ciddi ve inandırıcı olması ve davaya devam edilmesi gerekmektedir. Ancak prensip itibariyle dava açılmış olması gerekli ve yeterlidir. Diğer taraftan küçük alacak ölçüsü işletmelere göre farklı değerlendirilebilecek niteliktedir.¹⁴³

•Şüpheli alacaklar için alacağın şüpheli hale geldiği dönemde karşılık ayrılabilir. İşletme aleyhine olmakla beraber alacağın şüpheli hale geldiği dönemden sonra karşılık ayrılması Maliye İdaresince kabul edilmemektedir. Kabul edilmeme gerekçesi de; bu uygulamanın mükellefe tercih hakkı tanıyacağı, kanuni düzenlemede ise mükellefe böyle bir tercih hakkı bırakılmadığıdır. Şüphelilik halinin varlığı ise değerlendirme günü (31.12.20XX) itibariyle mevcut durum ve şartlara göre belirlenecektir.¹⁴⁴

3.3.2.Türkiye Muhasebe Standardına Göre

Ticari alacaklar TMS 39 kapsamında işletmenin doğrudan tahsis ettiği kredi ve alacakları grubunda sınıflandırılır ve iskonto edilmiş maliyet değeriyle yansıtılır. İskonto edilmiş maliyet hesaplaması alışlagelmiş reeskont hesaplamasından farklı değildir. Kullanılacak reeskont /iskonto oranı, tespit edilebiliyor ise işletmenin vadeli satışlar için uyguladığı vade farkı oranıdır. Tespit edilemiyor ise işletme açısından piyasa şartlarını yansıtacak bir oran kullanılmalıdır. Diğer taraftan tahsili şüpheli bir takım alacaklar varsa şirketin buna ilişkin değerlendirmesini yapması ve hazırlayacağı TMS finansal tablolarda hesaplamış olduğu şüpheli alacaklar karşılığını yansıtması gerekmektedir.¹⁴⁵

Alacak Senetleri

TFRS 9'un TMS 32'den yararlanarak yaptığı sınıflama göz önünde

¹⁴³Muzaffer Küçük, "Değerleme ve Dönem Sonu İşlemleri" (Erişim)
http://uye.yaklasim.com/FileZone/yaklasim/Ucretsiz_Ekler/D%C3%B6nem%20Sonu/201301.htm
31.05.2013

¹⁴⁴Muzaffer Küçük, "Değerleme ve Dönem Sonu İşlemleri" (Erişim)
http://uye.yaklasim.com/FileZone/yaklasim/Ucretsiz_Ekler/D%C3%B6nem%20Sonu/201301.htm
31.05.2013

¹⁴⁵Tuba Şavlı, "Türkiye Muhasebe Standartları Üretim Şirketi Uygulama Örneği" (Erişim),
http://dosya.izsmmm.com/documan/TMSS_XII_BILDIRILER/tuba_savli.pdf, 31.05.2013, s. 12.

bulundurulursa her nevi alacağın finansal varlık olarak ele alınması gerekir. Alacağın vade içerip içermemesi ya da türünün bu kapsamda değerlendirilmesine bir etkisi yoktur. TFRS 9 kapsamında bütün finansal varlık ve borçlar başlangıçta gerçeğe uygun değerinden (işlem fiyatından) ölçülür.¹⁴⁶

Şüpheli Alacaklar

Türkiye Muhasebe Standardına Göre

İtfa edilmiş maliyetinden gösterilen kredi ve alacaklarda veya vadeye kadar elde tutulacak yatırımlarda değer düşüklüğü zararı meydana geldiğine ilişkin tarafsız bir göstergenin bulunması durumunda, ilgili zararın tutarı, gelecekteki tahmini nakit akışlarının (henüz oluşmamış gelecekteki kredi zararları hariç) finansal varlığın orijinal faiz oranı (diğer bir ifadeyle, ilk muhasebeleştirme sırasında hesaplanan etkin faiz oranı) üzerinden iskonto edilerek hesaplanan bugünkü değeri ile defter değeri arasındaki fark olarak ölçülür. Varlığın defter değeri, doğrudan veya bir karşılık hesabı kullanılmak suretiyle azaltılır. İlgili zarar tutarı kâr veya zararda muhasebeleştirilir.¹⁴⁷

İtfa edilmiş maliyetinden gösterilen bir finansal varlığa ilişkin değer düşüklüğü tutarı, ilgili finansal aracın orijinal etkin faiz oranı kullanılarak ölçülür; çünkü cari piyasa faiz oranlarının kullanılması suretiyle yapılan iskonto, aksi halde itfa edilmiş maliyetinden ölçülmesi gereken olan finansal varlıkların gerçeğe uygun değerlerinin ölçülmesini gerektirir. Bir kredi, alacak veya vadeye kadar elde tutulacak yatırıma ilişkin koşulların, borçlunun veya ihraççının içinde bulunduğu finansal zorluklar nedeniyle yeniden görüşülmesi veya değiştirilmesi durumunda, ilgili değer düşüklüğü, anılan koşullarda yapılan değişiklik öncesinde, orijinal etkin faiz oranı kullanılmak suretiyle ölçülür. Kısa vadeli alacaklara ilişkin nakit akışları, iskonto edilmelerinin yaratacağı etkinin önemsiz olması durumunda iskonto edilmezler. Bir kredi, alacak veya vadeye kadar elde tutulacak yatırımın

¹⁴⁶ Akbulut,a.g.e.,s. 83-84.

¹⁴⁷ Türkiye Muhasebe Standartları 39(Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme Ve Ölçme)Paragraf 63

değişken faiz oranlı olması durumunda, paragraf 63'e göre yapılacak değer düşüklüğü ölçümlerinde kullanılacak iskonto oranı, sözleşmede kararlaştırılmış bulunan cari etkin faiz oranıdır. Uygulama kolaylığı dolayısıyla, alacaklı, itfa edilmiş maliyetinden gösterilen bir finansal varlığa ilişkin değer düşüklüğünü, gözlemlenebilir bir piyasa fiyatını kullanmak suretiyle bir finansal aracın gerçeğe uygun değerine göre de ölçebilir. Teminata bağlanmış bir finansal varlığın gelecekteki tahmini nakit akışlarının bugünkü değerinin hesaplanması, teminatın nakde çevrilmesinin muhtemel olup olmamasından bağımsız olarak, nakde çevirme eksi teminatı edinme ve satma maliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarını yansıtır.¹⁴⁸

3.4.STOKLAR

Bu grup, işletmenin satmak, üretimde kullanmak veya tüketmek amacıyla edindiği, ilk madde ve malzeme, yarı mamul, mamul, ticari mal, yan ürün, artık ve hurda gibi bir yıldan az bir sürede kullanılacak olan veya bir yıl içerisinde nakde çevrilebileceği düşünülen varlıklardan oluşur. Faturası gelmemiş stoklar ilgili buldukları kalemin içinde gösterilir.¹⁴⁹

Direkt ilk madde ve malzeme, yarı mamuller ve mamuller, satılmak üzere elde bulundurulmuş mal ile ve dönem sonunda yolda, depoda ve konsinye olarak bakalarında bulunan malların tümüne stok denir. Amerikan Lisanslı Kamu Muhasebecileri Derneği (AICPA) tarafından yayınlanan bültende stoklar, satılmak üzere elde bulundurulmuş mallar, üretim aşamasında bulunan madde ve gereçleri ile üretimde kullanılacak her türlü madde ve gereçlerdir. Bir başka tanımda stoklar işletmenin normal faaliyet döneminde satılacak, tüketilecek veya edimşeri ile değişime uğrayacak maddi mallardır.¹⁵⁰

Stoklar;¹⁵¹

(a) İşin normal akışı içinde (olağan işletme faaliyetleri kapsamında) satılmak için elde tutulan;

¹⁴⁸ Türkiye Muhasebe Standartları 39 (Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme Ve Ölçme) UR 84

¹⁴⁹ I Nolu Muhasebe Uygulama Genel Tebliği

¹⁵⁰ Rüstem Hacırustemoğlu, “ **Maliyet Muhasebesi** ” İstanbul, Ders kitapları AŞ,1995,s. 99.

¹⁵¹ Türkiye Muhasebe Standardı 2(Stoklar) Tanımlar, madde 6

(b) Satılmak üzere üretilmekte olan ya da

(c) Üretim sürecinde ya da hizmet sunumunda kullanılacak ilk madde ve malzemeler şeklinde bulunan varlıklardır.

İşletmenin olağan faaliyetleri kapsamında satılmak için elde tutulan, satılmak üzere üretilen, üretim sürecinde ya da hizmet sunumunda kullanılacak madde ve malzemeler şeklinde bulunan varlıkların gösterildiği kalemdir. Verilen sipariş avansları stok niteliğinde olmayıp, ilgili stok muhasebeleştirilene kadar **“Peşin Ödenmiş Giderler”**de gösterilir.¹⁵²

TMS uyarınca stoklar Finansal Durum Tablosunda ya da dipnotlarda, ticari mal, ilk madde ve malzeme, yarı mamuller, mamul vb. ve/veya tamamlanmamış hizmet maliyetleri şeklinde sınıflandırılır. Ayrıca, hizmet işletmelerinde; hizmetin üretimi için yapılan maliyetler, hâsılatla eşleştirilinceye kadar tamamlanmamış hizmet maliyetleri olarak bu kalemden gösterilir.

3.4.1.Vergi Usul Kanununa Göre

İşletmelerin ticaretini yapmak için edindiği veya ürettiği iktisadi kıymetlerin (malların) dönem sonu itibarıyla henüz satılmamış kısmı ile henüz üretime sevk edilmemiş ilk madde ve malzemeler işletme stoklarını oluşturur. İşletme stokları, her an satılabilecek veya üretime verilebilecek kıymetlerden oluştuğundan sadece bilanço dönen varlıkları içinde yer alır. İşletme stokları şu kalemlerden oluşur:

- İlk madde malzeme,
- Yarı mamuller,
- Mamuller,
- Ticari mallar,
- Diğer stoklar,
- Verilen sipariş avansları.

İşletme dönem sonunda kayıtlar üzerinden (kaydi) envanteri tespit eder. Üretim işletmelerinde kaydi envanter tutulan imalat defterleri üzerinden

¹⁵² Resmi Gazete sayı 28652 Tarih 20.05.2013 Ek Finansal Tablo Örnekleri Ve Kullanım Rehberi s. 39.

tespit edilir. Dönem sonunda işletme stoklarının fiili envanteri çıkartılır ve kaydi envanterle karşılaştırılır. Farklılık bulunması halinde kaydi envanter fiili envanter seviyesine getirilir. Değerlemede fiili envanter sonuçları dikkate alınır.¹⁵³

Kaydi envanter noksanlığı halinde noksanlığın nedeni araştırılır. Dönem sonu itibariyle noksanlığın nedeni tespit edilebiliyorsa gerekli düzeltme kaydı yapılır. Eğer noksanlığın nedeni bulunamıyorsa noksanlık tutarı doğrudan gider veya zarar yazılmayıp geçici olarak 197(Sayım ve Tesellüm Noksanları) no.lu fark hesabına kaydedilir. Envanter fazlalığı halinde de fazlalık 397 (Sayım ve Tesellüm Fazlaları) no.lu hesaba kaydedilir. Ancak nedeni tespit edilemese de kaydi envanter fazlası dönem sonu itibariyle gelir kaydedilir. Bunun nedeni kaydi envanter fazlalığının her halükarda bir öz varlık artışını ifade etmesidir.¹⁵⁴

Stok sayım noksanlığının nedenleri şunlar olabilir:

- Fireler,
- Hırsızlık olayları,
- Doğal afetler ve teknik yok olmalar,
- İşletmeden çekişler,
- Kaydi envantere herhangi bir nedenle alınmama,
- Faturasız satış,
- Üretim işletmelerinde, bozuk ürünlerin yeniden üretime verilmesi,
- Promosyon veya aynı ücret olarak verilme yada bağış yapılma

durumlarının kayıtlara geçmemiş olması.

Dönem sonu itibariyle bir malda ortaya çıkan envanter fazlası diğer bir malda ortaya çıkan envanter noksanlığı ile karşılaştırılarak envanter farkı netleştirilemez. Her mal grubu envanter sonuçları açısından ayrı değerlendirilir. Ancak birbirine çok benzeyen ve karışma ihtimali yüksek olan

¹⁵³Muzaffer Küçük, “Değerleme ve Dönem Sonu İşlemleri” (Erişim) http://uye.yaklasim.com/FileZone/yaklasim/Ucretsiz_Ekler/D%C3%B6nem%20Sonu/201301.htm 31.05.2013

¹⁵⁴Muzaffer Küçük, “Değerleme ve Dönem Sonu İşlemleri” (Erişim) http://uye.yaklasim.com/FileZone/yaklasim/Ucretsiz_Ekler/D%C3%B6nem%20Sonu/201301.htm 31.05.2013

mallarda kayıtlara yanlış girildiğinin tespit edilmesi durumunda bir maldaki noksanlık, benzer diğer bir maldaki fazlalıkla karşılaştırılabilecektir.

Stok değerlendirme usulleri yönetim için büyük önem taşır, çünkü bu usuller teşebbüsün stoklara yatıracağı fonların miktarını tayin ederler ve teşebbüs karını etkiler.¹⁵⁵

Emtia, maliyet bedeliyle değerlendirilir. Emtianın maliyet bedeline nazaran değerlendirme günündeki satış bedelleri % 10 ve daha fazla bir düşüklük gösterdiği hallerde mükellef, maliyet bedeli yerine Vergi Usul Kanunu 267 nci maddenin ikinci sırasındaki usul hariç olmak üzere, emsal bedeli ölçüsünü tatbik edebilir. Bu hüküm 275 inci maddede yazılı mamuller için de uygulanabilir.¹⁵⁶

Yangın, deprem ve su basması gibi afetler yüzünden veyahut bozulmak, çürümek, kırılmak, çatlak, paslanmak gibi haller neticesinde iktisadi kıymetlerinde önemli bir azalış vaki olan emtia ile maliyetlerin hesaplanması mutad olmayan hurdalar ve döküntüler, üstüğü, deşe ve iskartalar emsal bedeli ile değerlendirilir.¹⁵⁷

Stokların değerlemesinde uygulanan değerlendirme yöntemlerinin her birinde, kar, farklı tutarlarda hesaplanmaktadır. Vergi Usul Kanunu vergiye esas olan karın saptanmasını sağlamak amacıyla stokların değerlemesini belirli esaslara bağlamış ve stokların değerlemesinde işletmeye serbesti tanımamıştır. İşletmenin stoklarını düşük değerleyerek, ödenecek vergiyi azaltma olanakları ortadan kaldırılmak istenmiş ve bu amaçla değerlemede tabanın saptanması yoluna gidilmiştir.¹⁵⁸

3.4.2. Türkiye Muhasebe Standardına Göre

TMS 2 ye göre

TMS 2 (Stoklar) standardın amacı stoklarla ilgili muhasebe işlemlerini

¹⁵⁵ Backer Jacobsen ,“Yönetim Açısından Maliyet Muhasebesi” **Bilimsel Yayınlar Derneği**, Anlara 1974, s. 85.

¹⁵⁶ Vergi Usul Kanunu 274.madde

¹⁵⁷ Vergi Usul Kanunu 278.madde

¹⁵⁸ Rüstem Hacırüstemoğlu,a.g.e., s. 103.

açıklamaktır. Muhasebede stokların muhasebeleştirilmesi ile ilgili temel konu, stokların bir varlık olarak muhasebeleştirilmesinde, kullanılmasında ve elden çıkarılmasında gerçekleşen gelirler ile karşılaştırılacak olan ilgili maliyetin belirlenmesidir. Bu standart, stok maliyetlerinin, net gerçekleşebilir değere indirgemeyi de içererek, nasıl saptanacağını ve gidere dönüşeceğini açıklar. Standart ayrıca stok maliyetlerinin oluşumu, içeriği ile uygulanacak değerlendirme yöntemleri hakkında da bilgi verir.¹⁵⁹

TMS 2 Tanımlara göre;

Aşağıdaki terimler bu standartta belirlenen anlamları ile kullanılırlar:

Stoklar;

(a) İşin normal akışı içinde (olağan işletme faaliyetleri kapsamında) satılmak için elde tutulan;

(b) Satılmak üzere üretilmekte olan ya da

(c) Üretim sürecinde ya da hizmet sunumunda kullanılacak ilk madde ve malzemeler şeklinde bulunan varlıklardır.

Stokların maliyeti; tüm satın alma maliyetlerini, dönüştürme maliyetlerini ve stokların mevcut durumuna ve konumuna getirilmesi için katlanılan diğer maliyetleri içerir.¹⁶⁰

Stokların satın alma maliyeti; satın alma fiyatı, ithalat vergileri ve diğer vergiler (***firma tarafından vergi idaresinden iade alınabilecekler hariç***) ve nakliye, yükleme boşaltma maliyetleri ile mamul, malzeme ve hizmetlerin elde edilmesiyle doğrudan bağlantısı kurulabilen diğer maliyetleri içerir. Ticari iskontolar ve benzeri diğer indirimler, satın alma maliyetinin belirlenmesinde indirim konusu yapılır.¹⁶¹

Stokların maliyeti; stokların zarar görmesi, kısmen veya tamamen kullanılmaz hale gelmesi ya da satış fiyatlarının düşmesi gibi durumlarda geri kazanılamayabilir ve stok maliyeti geri kazanılabilir tutardan daha yüksek olabilir. Stokların maliyeti, tahmini tamamlanma maliyeti veya tahmini satış

¹⁵⁹ Türkiye Muhasebe Standardı 2(Stoklar), Amaç, s. 1.

¹⁶⁰ Türkiye Muhasebe Standardı 2 (Stoklar) madde 10

¹⁶¹ Türkiye Muhasebe Standardı 2 (Stoklar) madde 11

maliyetinin artması durumunda da geri kazanılamayabilir. Stoklar mali tablolarda, kullanımları veya satılmaları sonucunda elde edilmesi beklenen tutardan daha yüksek bir bedelle izlenemez. Maliyetlerin kullanım veya satış sonucu elde edilecek tutardan yüksek olması durumunda, stok değer düşüklüğü karşılığı ayrılır. Stok maliyetlerinin net gerçekleşebilir değere indirgenmesi, stokların maliyet veya net gerçekleşebilir değerden düşük olmasıyla değerlendirme ilkesiyle uyumludur.¹⁶²

Stokların elde etme maliyetleri, bu maddede belirtilen istisnalar hariç, her bir stok kalemi bazında net gerçekleşebilir değerlerine indirilir. Bu indirim stok değer düşüklüğü karşılığı ayırmak suretiyle yapılır.¹⁶³

Net gerçekleşebilir değere ilişkin tahminler yapılırken, ayrıca, stokların elde tutulma amacı da dikkate alınır.¹⁶⁴

Stoklar satıldığında, bu stokların kayıtlı değeri, bu stoklarla ilgili hasılatın finansal tablolara alındığı dönemde gider olarak muhasebeleştirilir. Stokları net gerçekleşebilir değerine indirgeyen stok değer düşüklüğü karşılık tutarları ve stoklarla ilgili kayıplar, indirgemenin ve kayıpların olduğu dönemde gider olarak muhasebeleştirilir. Net gerçekleşebilir değer artışından dolayı iptal edilen stok değer düşüklüğü karşılık tutarı, iptalin gerçekleştiği dönemin tahakkuk eden satış maliyetini azaltacak şekilde muhasebeleştirilir.¹⁶⁵

Temel prensip **“stokların mali tablolarda, kullanımları veya satılmaları sonucunda elde edilmesi beklenen tutardan daha yüksek bir bedelle izlenemeyecek”** olmalarıdır. Bu nedenle TMS 2’de Stoklar, “Maliyet ve Net Gerçekleşebilir Değerin Düşük Olanı ile Değerlenir” hükmü getirilmiştir. Dolayısıyla TMS 2’nin stokların değerlemesine yönelik olarak getirdiği en önemli yenilik “Net Gerçekleşebilir Değer” kavramıdır.¹⁶⁶

Net gerçekleşebilir değer; işin normal akışı içinde, tahmini satış fiyatından, tahmini tamamlanma maliyeti ve satışı gerçekleştirmek için gerekli

¹⁶² Türkiye Muhasebe Standardı 2 (Stoklar) madde 28

¹⁶³ Türkiye Muhasebe Standardı 2 (Stoklar) madde 29

¹⁶⁴ Türkiye Muhasebe Standardı 2 (Stoklar) madde 31

¹⁶⁵ Türkiye Muhasebe Standardı 2 (Stoklar) madde 33

¹⁶⁶ Yakup Selvi, “Türkiye Muhasebe Standartları 2 (Stoklar), s. 96,97.

tahmini satış giderleri toplamının, düşürülmesiyle elde edilen tutarı ifade eder.¹⁶⁷

NGD =TSF – TMM – TSG

NGD: Net Gerçekleşebilir Değer

TSF: Tahmini Satış Fiyatı

TMM: Tahmini Tamamlanma Maliyeti

TSG: Tahmini Satış Giderleri

3.5.MALİ DURAN VARLIKLAR

Uzun vadeli amaçlarla veya yasal zorunluluklar nedeniyle elde tutulan uzun vadeli menkul kıymetlerle veya paraya dönüşme niteliğini kaybetmiş uzun vadeli menkul kıymetler bu grupta izlenir. Ayrıca, diğer bir işletmeye veya bağlı ortaklığa ortak olmak amacıyla edinilen sermaye payları da bu grupta yer alır.¹⁶⁸

Konsolide finansal tablo düzenleme kuralları kriter olarak alındığında ana ortaklık tarafından diğer şirketlere yapılan yatırımlar dört başlık altında toplanır. Bunlar;

—Bağlı Ortaklıklar

—İştirakler

—İş Ortaklıkları ve bunlar dışında kalan yatırımlar

Bağlı ortaklıklar, ana ortaklığın ya (a) doğrudan ve/veya dolaylı olarak kendisine ait olan hisseler neticesinde şirketlerdeki hisselerle ilgili oy kullanma hakkının % 50'den fazlasını kullanma yetkisi kanalıyla veya (b)oy kullanma hakkının % 50'den fazlasını kullanma yetkisine sahip olmamakla birlikte mali ve işletme politikalarını şirketin menfaatleri doğrultusunda kontrol etme yetkisi ve gücüne sahip olduğu şirketlerdir.

İştirakler, ana ortaklığın doğrudan ve dolaylı pay toplamı % 20 veya % 20'nin üzerinde olmakla birlikte grubun önemli bir etkiye sahip olduğu veya konsolide mali tablolar açısından önemlilik teşkil eden yatırımlardır.

¹⁶⁷ Türkiye Muhasebe Standartları 2(Stoklar), paragraf 6

¹⁶⁸ I Seri Nolu Muhasebe Uygulama Genel Tebliği

İş ortaklıkları ise iki yada daha fazla tarafın müşterek kontrole tabi bir ekonomik faaliyet gerçekleştirmesini sağlayan sözleşmeye bağlı girişimdir. Müşterek kontrolün, sadece ekonomik faaliyetle ilgili stratejik finansal ve operasyonel kararların, kontrolü paylaşan tarafların (ortak girişimciler)oy birliği ile mutabakatını gerektirdiği durumlarda var olduğu kabul edilir. Yatırım türleri ve muhasebeleştirilmesinde kullanılan muahsebe standartları Şekil 2’de gösterilmiştir.¹⁶⁹

BAĞLI ORTAKLIK	TMS 27
İŞTİRAK	TMS 28
İŞ ORTAKLIĞI	TMS 31
DİĞER	TMS 39

Tablo 2 Yatırımların Muhasebeleştirilmesinde Kullanılan Standartlar¹⁷⁰

3.5.1.Vergi Usul Kanununa Göre

3.5.1.1.Bağlı Menkul Kıymetler

İştiraklerdeki sermaye payları hesabında aranan asgari yüzdeleri taşımadığı için iştirakler hesabında izlenemeyen, ancak uzun vadede elde tutulması amaçlanan hisse senetleri ile hisse senetleri dışında kalan ve uzun vadeli amaçlarla veya yasal zorunluluklarla veya paraya dönüşme niteliği kaybaldığı için elde tutulan menkul kıymetler bu hesapta izlenir.¹⁷¹

Menkul kıymetlerin değerlemesi ile ilgili olarak “Menkul Kıymetler” grubu için yapılan açıklamalar bu hesapta izlenen kıymetler için de geçerlidir.¹⁷²

¹⁶⁹ İdil Kaya,“Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında Konsolide Finansal Tablolar” **Türkmen Kitabevi**, 2011, s. 28.

¹⁷⁰ İdil Kaya a.g.e., s. 28.

¹⁷¹ I Seri Nolu Muhasebe Sistemi Genel Tebliği

¹⁷² Akdoğan, Sevilengül ,a.g.e.,s. 224 .

3.5.1.2.İştirakler

İşletmenin, doğrudan veya dolaylı olarak diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak üzere edindiği hisse senetleri veya ortaklık paylarının izlendiği hesaptır. İştirakler hesabı, bir ortaklıktaki en fazla % 50 oranında olan sermaye payları veya oy haklarının izlenmesinde kullanılır. İştirak edilen ortaklıklarda iştirak ilişkisinden bahsedebilmek için sermaye payı dikkate alınmaksızın sahip olunan oy hakkı veya yönetime katılma hakkının en az % 10 oranında bulunması gerekir.¹⁷³

Vergi Usul Kanunu 279 maddesi gereği Alış Bedeli ile değerlendirilir.

3.5.1.3.Bağlı Ortaklıklar

İşletmenin doğrudan veya dolaylı olarak yüzde 50 oranından fazla sermaye ya da oy hakkına veya en az bu oranda yönetim çoğunluğunu seçme hakkına sahip olduğu iştiraklerin sermaye paylarının izlendiği hesaptır. Bağlı ortaklığın sahipliğinin belirlenmesinde yukarıdaki kıstaslardan, yönetim çoğunluğunu seçme hakkı, esas alınır.¹⁷⁴

Vergi Usul Kanunu 279 maddesi gereği Alış Bedeli ile değerlendirilir.

3.5.2.Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre

Tekdüzen hesap planında bilançonun dönen veya duran varlıkları içinde yer alan menkul kıymet kalemleri aşağıdaki gibidir:¹⁷⁵

Dönen Varlıklar	Duran Varlıklar
110-Hisse Senetleri	240-Bağlı Menkul Kıymetler
111-Özel Kesim Tahvil Senet ve Bonoları	242-İştirakler
112-Kamu Kesimi Tahvil Senet ve Bonoları	245-Bağlı Ortaklıklar
118-Diğer Menkul Kıymetler	248-Diğer Mali Duran Varlıklar

¹⁷³ I Seri Nolu Muhasebe Sistemi Genel Tebliği

¹⁷⁴ I Seri Nolu Muhasebe Sistemi Genel Tebliği

¹⁷⁵ Demir Şeref, a.g.e., s. 336.

Tablo 3 Tekdüzen Hesap Planı'na göre Dönen ve Duran Varlıklar

Öte Yandan TMS/TFRS' de menkul kıymet kalemleri Tekdüzen Hesap Planı' na göre önemli ölçüde değişiklik göstermektedir.

TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardında ve TMS 39'da (erken uygulayanlar için TFRS 9'da) tanımlanan finansal varlıklardan, yatırım amacıyla tutulanlar ile aşağıdakiler dışında kalanlar bu kalemde gösterilir:¹⁷⁶

- Nakit ve nakit benzerleri,
- Finans sektörü faaliyetlerinden alacaklar,
- Ticari ve diğer alacaklar ile
- Öz kaynak yöntemiyle değerlendirilen yatırımlar.

Dönen varlıklar içinde sınıflandırılan finansal varlıklar, kısa vadeli nakit yükümlülüklerin yerine getirilme amacı dışında, atıl fonlarını değerlendirilmesi, doğrudan faiz, temettü geliri, alım-satım kârı vs. elde edilmesi veya bir zarardan korunma amacıyla elde tutulan finansal varlıklardır. Finansal varlıklardan, raporlama günü itibarıyla vadesine 12 aydan daha kısa süre kalanlarla, vadesi daha uzun olmakla birlikte 12 ay içinde elden çıkarılması düşünülenler, dönen varlıklar içinde "Finansal Yatırımlar" da; vadesine 12 aydan daha uzun süre kalanlarla, 12 aydan uzun süre elde tutulması düşünülenler ise duran varlıklar içinde "Finansal Yatırımlar" da gösterilir.

3.5.2.1. Bağlı Menkul Kıymetler

Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar; itfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilir ve değerlendirme karı ya da zararı gelir tablosunda raporlanır.¹⁷⁷

¹⁷⁶ Resmi Gazete Sayı 28652 Tarih 20.05.2013 Ek Finansal Tablo Örnekleri Ve Kullanım Rehberi s. 36.

¹⁷⁷ Volkan Demir, a.g.e.,s. 86.

3.5.2.2.İştirakler

Mali Duran Varlıklar	THP(Ortaklık Payı)	TFRS(Ortaklık Payı)
Bağlı Menkul Kıymetler	% 10'dan daha az	%20'den az
İştirakler	%10–50	%20–50
Bağlı Ortaklıklar	% 50'den daha fazla	% 50'den fazla

Tablo 4 Mali Duran Varlıklar Grubundaki Ortaklık Pay Oranları

Tablodan anlaşılacağı üzere TMS/TFRS ortaklık payı % 20- % 50 arasında olan mali duran varlıklar, iştirakler olarak sınıflandırılmaktadır. İştiraklerdeki yatırımların muhasebeleştirilmesinde TMS 28 iştiraklerdeki Yatırımlar Standardı uygulanır.¹⁷⁸

İştirak: Yatırımcı işletmenin, adi ortaklık gibi tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dahil olmak üzere, iş ortaklığı veya bağlı ortaklık niteliğinde olmayan, ancak üzerinde önemli etkisinin bulunduğu işletmelerdir.¹⁷⁹

Öz kaynak yöntemi: İştirakteki yatırımın başlangıçta elde etme maliyeti ile muhasebeleştirilerek, sonrasında bu tutarın yatırım yapılan iştirakin net varlıklarında yatırımcı işletmenin payına düşen kısmı yansıtacak şekilde düzeltildiği ve böylece yatırımcı işletmenin kar veya zararının yatırım yapılan işletmenin kar veya zararından kendisine düşen payı kapsadığı muhasebeleştirme yöntemidir.¹⁸⁰

3.5.2.3.Bağlı Ortaklıklar

Bağlı ortaklık: İşletmenin, adi ortaklık gibi tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dahil olmak üzere, (ana ortaklık olarak bilinen) başka bir işletme tarafından kontrol edilen işletmelerdir.¹⁸¹

¹⁷⁸ Demir a.g.e.,s. 355.

¹⁷⁹ Türkiye Muhasebe Standartları 28(İştiraklerdeki Yatırımlar) madde 2

¹⁸⁰ Türkiye Muhasebe Standartları 28(İştiraklerdeki Yatırımlar) madde 2

¹⁸¹ Türkiye Muhasebe Standartları 28(İştiraklerdeki Yatırımlar) madde 2

Bireysel finansal tablolar hazırlayan bir işletme, bu tablolarda yer alan bağılı ortaklıklar, müştereken kontrol edilen işletmeler ve iştiraklerdeki yatırımlarını;¹⁸²

- (a) Maliyet değeriyle veya
- (b) TMS 39'a uygun olarak muhasebeleştirir.

Her bir yatırım kategorisi için aynı muhasebe politikasının uygulanması esastır. Maliyeti üzerinden muhasebeleştirilmiş olan yatırımlar, TFRS 5'e göre satış amaçlı elde tutulan varlık olarak sınıflandırıldığında (ya da satış amaçlı varlık olarak sınıflanan bir grup varlık içerisinde dahil edildiğinde) "TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler" Standardına uygun olarak muhasebeleştirilir. Bu tür durumlarda, TMS 39 uyarınca muhasebeleştirilmiş olan yatırımlar eski şekilde ölçülmeye devam edilir.

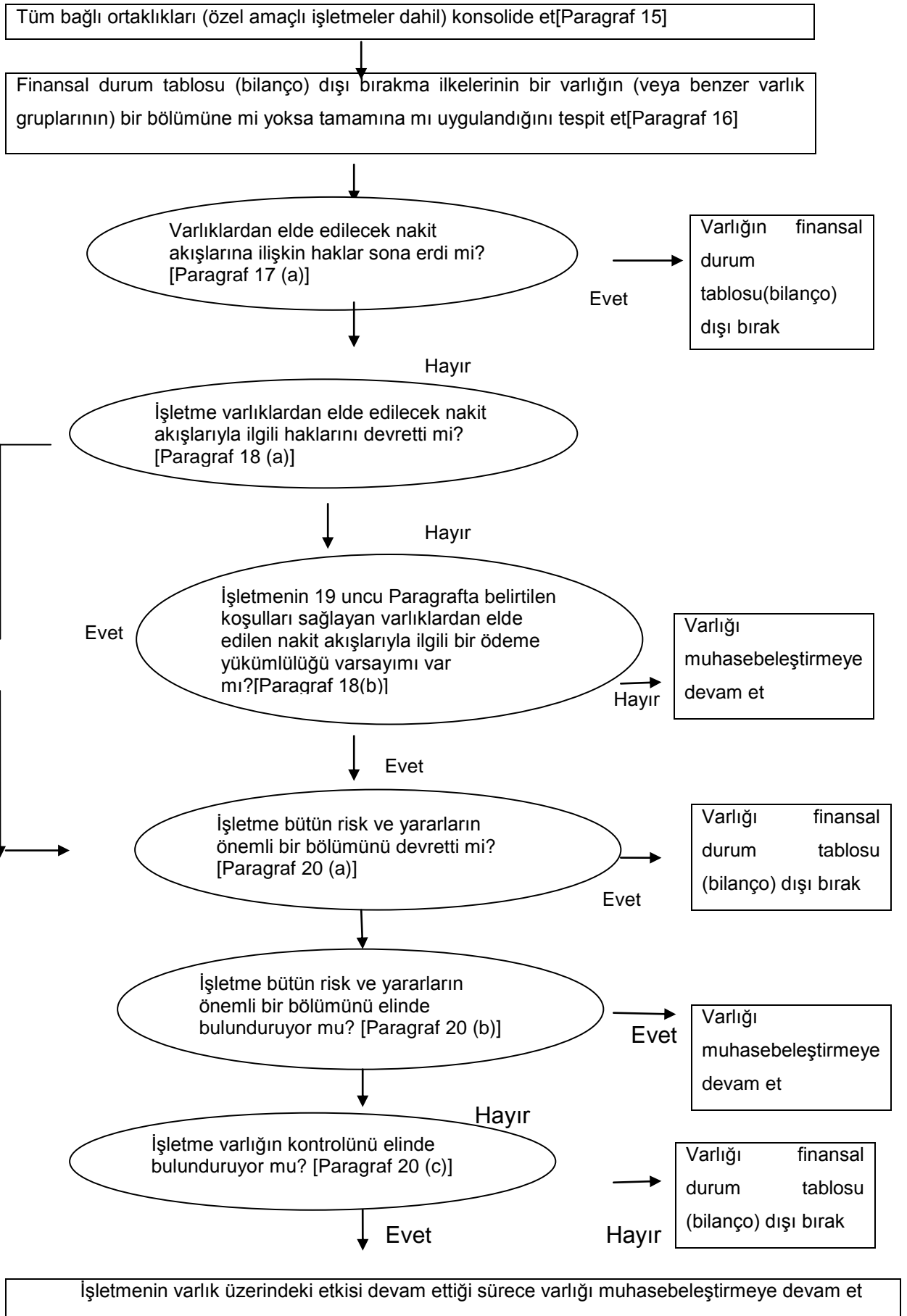
Tablo Türkiye Muhasebe Standardı 39(Finansal Araçlar)'e göre;

Aşağıda yer alan akış çizelgesi, finansal bir varlığın finansal durum tablosu (*bilanço*) dışı bırakılıp bırakılmadığının ve ne kadarının finansal durum tablosu (*bilanço*) dışı bırakıldığının değerlendirilmesi sürecini gösterir.¹⁸³

Tablo 5 Finansal Varlığın Bilanço Dışı Bırakılması Süreci

¹⁸² Türkiye Muhasebe Standartları 27(Bireysel Finansal Tablolar) paragraf 38

¹⁸³ Türkiye Muhasebe Standartları 97(Finansal Araçlar) UR36

3.6.MADDİ DURAN VARLIKLAR

Bu ana hesap grubu; bir yıldan veya bir normal faaliyet döneminden daha uzun sürelerle, işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kullanılmak amacıyla elde edilen ve ilke olarak bir yılda veya normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülmeven varlıkları kapsar. Duran Varlıklar, Ticari Alacaklar, Diğer Alacaklar, Mali Duran Varlıklar, Maddi Duran Varlıklar, Maddi Olmayan Duran Varlıklar, Özel Tüklenmeye Tabi Varlıklar, Gelecek Yıllara Ait Giderler ve Gelir Tahakkukları ve Diğer Duran Varlıklar olarak bölümlenir.

Mal ve hizmet üretimi veya arzında kullanılmak, başkalarına kiraya verilmek veya idari amaçlar çerçevesinde kullanılmak üzere elde tutulan ve bir dönemden fazla kullanımı öngörülen fiziki niteliği bulunan duran varlıklardır. TMS uyarınca maddi duran varlıklar, Finansal Durum Tablosunda ya da dipnotlarda, arazi ve arsalar, binalar, tesis, makine ve cihazlar, taşıtlar, demirbaşlar, yapılmakta olan yatırımlar, maden kaynaklarının araştırılması ve değerlendirilmesine ilişkin varlıklar, diğer maddi varlıklar vb. şeklinde sınıflandırılabilir.¹⁸⁴

Bir maddi duran varlık kaleminin maliyeti, sadece aşağıdaki koşulların oluşması durumunda varlık olarak finansal tablolara yansıtılır:¹⁸⁵

- (a) Bu kalemlerle ilgili gelecekteki ekonomik yararların işletmeye aktarılmasının muhtemel olması ve
- (b) İlgili kalemin maliyetinin güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi.

Yedek parça ve bakım malzemeleri genel olarak stoklarda izlenir ve kullanıldıklarında gelir tablosuna yansıtılır. Ancak, bir işletmenin bir dönemden fazla kullanmayı beklediği önemli yedek parça ve yedek malzemeleri maddi duran varlık olarak değerlendirilir. Aynı şekilde, eğer yedek parça ve bakım malzemeleri sadece bir maddi duran varlık kalemiyle

¹⁸⁴ Resmi Gazete sayı 28652 Tarih 20.05.2013 Ek Finansal Tablo Örnekleri Ve Kullanım Rehberi s. 41.

¹⁸⁵ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlık) madde 7

ilişkili olarak kullanılabiliyorsa, maddi duran varlık olarak dikkate alınırlar.¹⁸⁶

Bu Standart muhasebeleştirilmede, nelerin maddi duran varlık kalemini oluşturduğu gibi, bir ölçü birimi öngörmemiştir. Muhasebeleştirme ilkelerinin bir işletmeye özgü koşullara uygulanmasında muhakeme yapılması gerekir. Kalıplar, araç ve gereçler gibi tek başına önemsiz kalemlerin toplanarak, muhasebeleştirilme ilkelerinin toplam değere uygulanması uygun olabilir.¹⁸⁷

Bir işletme bu ilke çerçevesinde, maddi duran varlıklarla ilgili bütün maliyetleri oluştuğu tarihteki değerleriyle muhasebeleştirir. Bu maliyetler, bir maddi duran varlık kaleminin ilk elde etme veya inşa edilmesi aşamasında oluşan ve sonradan; ekleme, kısmi yenileme ve bakım için katlanılan maliyetleri içerir.¹⁸⁸

Bir varlığın defter değerinin geri kazanılabilir tutarını aşmış olması durumunda, ilgili varlık değer düşüklüğüne uğramıştır.¹⁸⁹

Her bir raporlama dönemi sonu itibariyle, işletme, bir varlığın değer düşüklüğüne uğramış olabileceğini gösteren herhangi bir belirtinin bulunup bulunmadığını değerlendirir. Böyle bir belirtinin mevcut olması durumunda; söz konusu işletme, ilgili varlığın geri kazanılabilir tutarını tahmin eder.¹⁹⁰

Varlığın değer düşüklüğüne uğramış olabileceğini gösteren işletme içi raporlardan elde edilen kanıtlar şunlardır:¹⁹¹

(a) Varlığın edinimi için gerekli nakit akışları ya da varlığı bulundurmaya veya çalıştırmaya için sonradan gerekli olan nakit, ilk başta bütçelenenden önemli ölçüde yüksektir;

(b) Varlıktan kaynaklanan net nakit akışları veya faaliyet kârı ya da zararı bütçelenenlerden önemli ölçüde kötüdür;

(c) Bütçelenen net nakit akışlarında veya faaliyet kârında önemli azalmalar, veya bütçelenen zararda önemli artışlar mevcuttur ya da

(d) Cari dönemde gerçekleşen tutarlar, geleceğe ilişkin bütçelenmiş

¹⁸⁶ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlık) madde 8

¹⁸⁷ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlık) madde 9

¹⁸⁸ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlık) madde 10

¹⁸⁹ Türkiye Muhasebe Standardı 36 (Varlıklarda Değer Düşüklüğü) madde 8

¹⁹⁰ Türkiye Muhasebe Standardı 36 (Varlıklarda Değer Düşüklüğü) madde 9

¹⁹¹ Türkiye Muhasebe Standardı 36 (Varlıklarda Değer Düşüklüğü) madde 14

tutarlarla bir arada değerlendirildiğinde, varlığa ilişkin faaliyet zararları veya net nakit çıkışları olacağı görülmektedir

Varlık için değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilmemiş bile olsa, varlığın değer düşüklüğüne uğramış olabileceğine ilişkin bir belirti bulunması; söz konusu varlığın geriye kalan yararlı ömrünün, amortisman (itfa) yönteminin ve kalıntı değerinin bu standarda göre gözden geçirilmesi ve düzeltilmesine gerek olduğunu gösterebilir.¹⁹²

3.6.1.Vergi Usul Kanununa Göre (VUK 262- 269–270–297 maddeleri)

3.6.1.1.Arazi ve Arsalar

İşletmeye ait her türlü arazi ve arsaların izlendiği hesaptır.

Ticari sermayeye dahil olsun olmasın bilumum binalarla arazi vergi değeri ile değerlendirilir.¹⁹³

İktisadi işletmelere dahil bilumum gayrimenkuller maliyet bedelleri ile değerlendirilir.¹⁹⁴

Bu kanuna göre, aşağıdaki yazılı kıymetler gayrimenkuller gibi değerlendirilir:

1. Gayrimenkullerin mütemmim cüzüleri ve teferruatı;
2. Tesisat ve makinalar;
3. Gemiler ve diğer taşıtlar;
4. Gayri maddi haklar.

¹⁹² Türkiye Muhasebe Standardı 36 (Varlıklarda Değer Düşüklüğü) madde 17

¹⁹³ Vergi Usul Kanunu 297 madde

¹⁹⁴ Vergi Usul Kanunu 269.madde

3.6.1.2.Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri

Herhangi bir işin gerçekleşmesini sağlamak veya kolaylaştırmak için; yeraltında veya yerüstünde inşa edilmiş her türlü yol, hark, köprü, tünel, bölme, sarnıç, iskele vb. yapıların izlendiği hesaptır.

Maliyet Bedeli ile değerlendirilir.

3.6.1.3.Binalar

Bu hesap işletmenin her türlü binaları ve bunların ayrılmaz parçalarının izlendiği hesaptır.

Maliyet Bedeli ile değerlendirilir

3.6.1.4.Tesis, Makine ve Cihazlar

Üretimde kullanılan her türlü makine, tesis ve cihazlar ile bunların eklentileri ve bu amaçla kullanılan taşıma gereçlerinin (Konveyör, Forklift vb) izlendiği hesaptır. Bu hesap kullanım amaçlarına ve makine çeşitlerine göre bölümlenebilir.

Maliyet Bedeli ile değerlendirilir

3.6.1.5.Taşıtlar

İşletme faaliyetlerinde kullanılan tüm taşıtların izlendiği hesaptır. Ulaştırma sektöründe hizmet üretimi amacıyla kullanımda olan tüm taşıt araçları da bu hesapta izlenir. Ancak. Ulaştırma sektöründe ana üretimde kullanılan taşıt araçlarının toplam tutarı bilanço dipnotlarında gösterilir

Maliyet Bedeli ile değerlendirilir

3.6.1.6.Demirbaşlar

İşletme faaliyetlerinin yürütülmesinde kullanılan her türlü büro makine ve cihazları ile döşeme, masa, koltuk, dolap, mobilya gibi maddi varlıkların izlendiği hesaptır.

Alet, edavat, mefruşat ve demirbaş eşya maliyet bedeli ile değerlendirilir. Bunların maliyet bedeline giren giderler, satın alma bedelinden gayri

komisyon ve nakliye giderleri gibi özel giderlerdir. İmal edilen alet, edevat, mefruşat ve demirbaşlarda imal giderleri satın alma bedeli yerine geçer.¹⁹⁵

Maliyet Bedeli ile değerlendirilir

Vergi Usul Kanunu 313 maddesi gereği 422 Sıra No.lu V.U.K Genel Tebliği ile 1.1.2013'den itibaren 800 TL'yi aşmayan peştamallıklar ile işletmede kullanılan ve değeri 1.1.2013'den itibaren 800 TL aşmayan alet, edevat, mefruşat ve demirbaşlar amortismanına tabi tutulmayarak doğrudan doğruya gider yazılabilir. İktisadi ve teknik bakımdan bütünlük arz edenlerde bu had topluca dikkate alınır.

3.6.1.7.Yapılmakta Olan Yatırımlar

İşletmede, yapımı süren ve tamamlandığında ilgili maddi duran varlık hesabına aktarılacak olan, her türlü madde ve malzeme ile işçilik ve genel giderlerle ilgili harcamaların izlendiği hesaptır.

Vergi Usul Kanunu md 289'a göre;

Bu bölümde yazılı olmayan veyahut yazılı olup da kendi ölçüleriyle değerlendirilmesine imkan bulunmayan iktisadi kıymetlerden bina ve arazi vergi değerleriyle, diğerleri, varsa borsa rayici, yoksa mukayyet değerleri, o da yoksa emsal bedeliyle değerlendirilir.

3.6.2.Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre

Bir işletmenin faaliyetlerinde benzer özellik ve kullanıma sahip varlıkların gruplandırılması bir maddi duran varlık sınıfını oluşturur. Aşağıdakiler farklı sınıflara örnek olarak sayılabilir:¹⁹⁶

- (a) Arazi
- (b) Arazi ve binalar
- (c) Makinalar
- (d) Gemiler
- (e) Uçaklar

¹⁹⁵ Vergi Usul Kanunu 273 madde

¹⁹⁶ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 37

- (f) Motorlu taşıtlar
- (g) Mobilya ve demirbaşlar
- (h) Ofis gereçleri.

Maddi Duran Varlık, Mal veya hizmet üretimi veya arzında kullanılmak, başkalarına kiraya verilmek veya idari amaçlar çerçevesinde kullanılmak üzere elde tutulan ve bir dönemden daha fazla kullanımı öngörülen, fiziki kalemlerdir.¹⁹⁷

Bu Standart muhasebeleştirmede, nelerin maddi duran varlık kalemini oluşturduğu gibi, bir ölçü birimi öngörmemiştir. Muhasebeleştirme ilkelerinin bir işletmeye özgü koşullara uygulanmasında muhakeme yapılması gerekir. Kalıplar, araç ve gereçler gibi tek başına önemsiz kalemlerin toplanarak, muhasebeleştirilme ilkelerinin toplam değere uygulanması uygun olabilir.¹⁹⁸

Bir işletme bu ilke çerçevesinde, maddi duran varlıklarla ilgili bütün maliyetleri oluşturduğu tarihteki değerleriyle muhasebeleştirir. Bu maliyetler, bir maddi duran varlık kaleminin ilk elde etme veya inşa edilmesi aşamasında oluşan ve sonradan; ekleme, kısmi yenileme ve bakım için katlanılan maliyetleri içerir.¹⁹⁹

Bir maddi duran varlık kaleminin maliyeti, sadece aşağıdaki koşulların oluşması durumunda varlık olarak finansal tablolara yansıtılır:²⁰⁰

- (a) Bu kalemlerle ilgili gelecekteki ekonomik yararların işletmeye aktarılmasının muhtemel olması ve
- (b) İlgili kalemin maliyetinin güvenilir bir şekilde ölçülebilmesi.

Varlık olarak muhasebeleştirilme koşullarını sağlayan bir maddi duran varlık kalemi, maliyet bedeli ile ölçülür.²⁰¹

¹⁹⁷ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 6

¹⁹⁸ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 9

¹⁹⁹ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 10

²⁰⁰ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 7

²⁰¹ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 15

Bir maddi duran varlık kaleminin maliyeti aşağıdaki unsurları içerir:²⁰²

- (a) İndirimler ve ticari iskontolar düşüldükten sonra, ithalat vergileri ve iade edilmeyen alış vergileri dahil, satın alma fiyatı.
- (b) Varlığın yerleştirileceği yere ve yönetim tarafından amaçlanan koşullarda çalışabilmesini sağlayacak duruma getirilmesine ilişkin her türlü maliyet.
- (c) Maddi duran varlığın sökülmesi ve taşınması ile yerleştirildiği alanın restorasyonuna ilişkin tahmini maliyeti, işletmenin ilgili kalemin elde edilmesi ya da stok üretimi dışında bir amaçla belirli bir süre kullanımı sonucunda katlandığı yükümlülük.

Doğrudan ilgili varlığa atfedilebilir maliyetler aşağıda belirtilmiştir: ²⁰³

- (a) Doğrudan maddi duran varlık kaleminin elde edilmesiyle veya inşaatıyla ilgili çalışanlara sağlanan faydalardan kaynaklanan maliyetler (“TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar” Standardında belirtildiği şekilde)
- (b) Yerin hazırlanmasına ilişkin maliyetler;
- (c) İlk teslimata ilişkin maliyetler;
- (d) Kurulum ve montaj maliyetleri;
- (e) Varlığın uygun şekilde çalışıp çalışmadığına dair yapılan test maliyetlerinden, varlığı gerekli yer ve duruma getirirken üretilen kalemlerin satışından elde edilen net hasılat düşüldükten sonra kalan tutar (teçhizatın denenmesi sırasında üretilen örnekler gibi) ve
- (f) Mesleki ücretler.

Bir maddi duran varlık kaleminin maliyetine girmeyen maliyet unsuru örneklerine aşağıda yer verilmiştir: ²⁰⁴

- (a) Yeni bir tesis açılmasının maliyetleri;
- (b) Yeni bir ürün veya hizmetin tanıtılmasına ilişkin maliyetler

²⁰² Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 16

²⁰³ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 17

²⁰⁴ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 19

(reklam ve tanıtım harcamaları dahil);

(c) Yeni bir yerde veya yeni bir müşteri kitlesiyle iş yapmak amacıyla katlanılan maliyetler (personel eğitim masrafları dahil) ve

(d) Yönetim giderleri ve diğer genel giderler.

Bir işletme muhasebe politikası olarak maliyet modelini ya da yeniden değerlendirme modelini seçer ve bu politikayı ilgili maddi duran varlık sınıfının tamamına uygular.²⁰⁵

Maliyet modeli²⁰⁶

Bir maddi duran varlık kalemi varlık olarak muhasebeleştirildikten sonra, finansal tablolarda maliyetinden birikmiş amortisman ve varsa birikmiş değer düşüklüğü zararları indirildikten sonraki değeri ile gösterilir.

Yeniden değerlendirme modeli²⁰⁷

Gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak ölçülebilen bir maddi duran varlık kalemi, varlık olarak muhasebeleştirildikten sonra, yeniden değerlendirilmiş tutarı üzerinden gösterilir. Yeniden değerlendirilmiş tutar, yeniden değerlendirme tarihindeki gerçeğe uygun değerinden, müteakip birikmiş amortisman ve müteakip birikmiş değer düşüklüğü zararlarının indirilmesi suretiyle bulunan değerdir. Yeniden değerlemeler, raporlama dönemi sonu (*bilanço*) tarihi itibarıyla gerçeğe uygun değer kullanılarak bulunacak tutarın defter değerinden önemli ölçüde farklı olmasına neden olmayacak şekilde düzenli olarak yapılmalıdır.

Bir maddi duran varlık kaleminin, toplam maliyetine göre önemli bir maliyeti olan herbir parçası ayrı ayrı amortismanına tabi tutulur.²⁰⁸

Arazi ve binaların gerçeğe uygun değeri genellikle, piyasa koşullarındaki kanıtların mesleki yeterliliğe sahip değerlendirme uzmanları tarafından değerlendirilmesi sonucu saptanır. Maddi duran varlık kalemlerinin gerçeğe uygun değeri genellikle değerlendirme yoluyla belirlenmiş piyasa

²⁰⁵ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 29

²⁰⁶ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 30

²⁰⁷ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 31

²⁰⁸ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 43

değerleridir.²⁰⁹

Bir varlığa ilişkin gelecekteki ekonomik yararlar, işletme tarafından esas olarak kullanım süresince tüketilir.²¹⁰

Arsa ve binalar birlikte alındıklarında dahi ayrılabilir maddi duran varlıklardır ve ayrı olarak muhasebeleştirilirler. Taş ocakları ve toprak doldurmak için kullanılan alanlar gibi bazı istisnalar hariç olmak üzere, arsaların sınırsız yararlı ömrü vardır ve bu nedenle amortismanına tabi tutulmazlar. Binaların sınırlı yararlı ömrü vardır ve bu nedenle amortismanına tabi varlıktırlar. Bir binanın üzerinde bulunduğu arsanın değerindeki artış binanın amortismanına tabi tutarını etkilemez.²¹¹

Kullanılan amortisman yöntemi, varlığın gelecekteki ekonomik yararlarına ilişkin olarak işletme tarafından uygulanması beklenen tüketim modelini yansıtır.²¹²

Bir varlığa uygulanan amortisman yöntemi en azından, her hesap döneminin sonunda gözden geçirilir. Varlığın gelecekteki ekonomik yararlarının beklenen tüketim modelinde önemli bir değişiklik olması durumunda yöntem, değişmiş olan modeli yansıtacak şekilde değiştirilir. Böyle bir değişiklik, TMS 8 uyarınca muhasebe tahminindeki bir değişiklik olarak muhasebeleştirilir.²¹³

Bir varlığın amortismanına tabi tutarının yararlı ömrü boyunca sistematik olarak dağıtmak için çeşitli amortisman yöntemleri kullanılabilir. Bu yöntemler doğrusal amortisman yöntemi, azalan bakiyeler yöntemi, ve üretim miktarı yöntemlerini içerir. Doğrusal amortisman yönteminde, varlığın kalıntı değeri değişmediği sürece, amortisman gideri yararlı ömrü boyunca sabittir. Azalan bakiyeler yönteminde, amortisman gideri yararlı ömür boyunca azalır. Üretim miktarı yönteminde beklenen kullanım ya da üretim miktarı üzerinden amortisman ayrılır. İşletme, varlığın gelecekteki ekonomik yararlarının beklenen tüketim biçimini en çok yansıtan yöntemi seçer. Seçilen yöntem

²⁰⁹ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 32

²¹⁰ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 57

²¹¹ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 58

²¹² Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 60

²¹³ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 61

gelecekteki ekonomik yararların beklenen tüketim biçiminde bir değişiklik olmadıkça dönemden döneme tutarlı olarak uygulanır.²¹⁴

Bir maddi duran varlık kaleminde değer düşüklüğü olup olmadığının belirlenmesinde, “TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü” Standardı hükümleri uygulanır. Bu standart bir işletmenin varlığın defter değerinin nasıl gözden geçirileceğini, bir varlığın geri kazanılabilir tutarının nasıl belirleneceğini, ve değer düşüklüğü zararının ne zaman muhasebeleştirileceği ya da iptal edileceğini belirler.²¹⁵

3.7.MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR

Herhangi bir fiziksel varlığı bulunmayan ve işletmenin belli bir şekilde yararlandığı veya yararlanmayı beklediği aktifleştirilen giderler ile belli koşullar altında hukuken himaye gören haklar ve şerefiyelerin izlendiği hesap grubudur.²¹⁶

Maddi olmayan duran varlıkların bir bölümünün (haklar, şerefiyeler) mübadele değeri söz konusu olabilirken diğer kısmının (aktifleştirilmiş giderler)mübadele değeri bulunmaz. Bu ikincilerin değeri işletmenin sürekliliğinden kaynaklanır. Bu tür giderler ileride gelir doğuracak maliyetler niteliğinde olduğundan, gerçekte değerleri, gelecekteki gelir yaratma kapasitelerine bağlıdır. Bu nitelikleri yitirdiklerinde **(örneğin kira süresinden önce boşaltıldığı için gidere dönüşmeyen özel maliyet harcamaları gibi)** duran varlık olma niteliklerini de yitirir ve zarara döner. Maddi olmayan duran varlıklardan mübadele değeri olanlar edinilmeleri için yapılan harcamaların toplamından oluşan maliyet bedeli ile değerlendirilir. Mübadele değeri olmayanlar ise muhasebeye kaydedildikleri değer üzerinden izlenir²¹⁷

²¹⁴ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 62

²¹⁵ Türkiye Muhasebe Standardı 16 (Maddi Duran Varlıklar) paragraf 63

²¹⁶ I Seri Nolu Muhasebe Uygulama Genel Tebliği

²¹⁷ Akdoğan, Sevilengül,a.g.e.,s. 266.

Maddi olmayan duran varlık: Fiziksel niteliği olmayan tanımlanabilir parasal olmayan varlıktır.²¹⁸

İşletmeler sıklıkla kaynak tüketir veya bilimsel ya da teknik bilgi, yeni süreç veya sistemlerin tasarım ve uygulanması, lisans, fikri mülkiyet hakları, piyasa bilgisi ve markalar (marka isimleri ve yayın hakları dahil) gibi maddi olmayan kaynakların elde etme, geliştirme, bakım veya iyileştirilmesi sırasında çeşitli borçlar yüklenirler. Bu geniş kapsamlı başlıklar altındaki kalemlerin yaygın örnekleri; bilgisayar yazılımı, patentler, telif hakları, sinema filmleri, müşteri listeleri, ipotek hizmeti sunma hakları, balıkçılık lisansları, ithalat kotaları, isim hakları, müşteri ve tedarikçi ilişkileri, müşteri sadakati, pazar payı ve pazarlama haklarıdır.²¹⁹

Bir maddi olmayan duran varlık, örneğin belirlenebilirlik, bir kaynak üzerindeki kontrol ve gelecekteki ekonomik yararının varlığı gibi, tanımını karşılamaz. Bu standardın kapsamı içindeki bir kalem maddi olmayan duran varlık tanımına uymaz ise, onu elde etmek ya da işletme içinde yaratmak için katlanılacak harcamalar, oluştukları anda gider olarak muhasebeleştirilir. İlgili kalemin bir işletme birleşmesi sırasında elde edilmiş olması durumunda, söz konusu kalem, elde etme tarihinde muhasebeleştirilen şerefiyenin bir parçasını oluşturur (bakınız: 68 inci Paragraf).²²⁰

Parasal olmayan, fiziksel niteliği bulunmayan, tanımlanabilir duran varlıklar bu kalemde gösterilir. Bu varlıklardan şerefiye, tek olarak tanımlanamayan ve ayrı olarak kaydedilemeyen, bir işletme birleşmesinde edinilmiş diğer varlıklardan ortaya çıkan gelecekteki ekonomik faydaları simgeleyen varlık olup örnek formata uygun olarak Finansal Durum Tablosunda ayrıca gösterilir.²²¹

Şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklar, haklar, geliştirme giderleri, yazılım programları, -petrol, doğal gaz gibi- yenilenemeyen kaynaklara ilişkin haklar ve rezervler, maden kaynaklarının araştırılması ve

²¹⁸ Türkiye Muhasebe Standardı 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar) Tanımlar madde 8

²¹⁹ Türkiye Muhasebe Standardı 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar) madde 9

²²⁰ Türkiye Muhasebe Standardı 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar) madde 10

²²¹ Resmi Gazete sayı 28652 Tarih 20.05.2013 Ek Finansal Tablo Örnekleri Ve Kullanım Rehberi s. 41.

değerlendirilmesine ilişkin varlıklar, diğer maddi olmayan varlıklar şeklinde sınıflandırılabilir. Maddi olmayan duran varlık alımları için verilmiş olan avanslar, ilgili varlık aktifleştirilene kadar bu kalemde değil, “Peşin Ödenmiş Giderler” kalemi altında gösterilir. Şerefiyenin önemsiz olması halinde, maddi olmayan duran varlıklar, alt kalemler açılmaksızın tek bir kalemde gösterilebilir.²²²

3.7.1.Vergi Usul Kanununa Göre (VUK 239 md)

3.7.1.1.Haklar

İmtiyaz, patent, lisans, ticari marka ve ünvan gibi bir bedel ödenerek elde edilen bazı hukuki tasarruflar ile kamu otoritelerinin işletmeye belirli alanlarda tanıdığı kullanma, yararlanma gibi yetkiler dolayısıyla yapılan harcamaları kapsar.

İktisadi işletmelere dahil bilumum gayrimenkuller maliyet bedelleri ile değerlendirilir.

Bu kanuna göre, aşağıdaki yazılı kıymetler gayrimenkuller gibi değerlendirilir.²²³

1. Gayrimenkullerin mütemmim cüzüleri ve teferruatı;
2. Tesisat ve makinalar;
3. Gemiler ve diğer taşıtlar;
4. Gayrimaddi haklar.

3.7.1.2.Şerefiye

Bu hesap, bir işletme devralınırken katlanılan maliyet ile söz konusu işletmenin rayiç bedelle hesaplanan net varlıklarının (öz varlık) değeri arasındaki olumlu farkların izlenmesinde kullanılır. Şerefiye hesaplanırken rayiç bedelin tespit edilmemesi halinde, net defter değeri esas alınır.

Kurumların aktifleştirdikleri ilk tesis ve taazzuv giderleri ile

²²² Resmi Gazete sayı 28652 Tarih 20.05.2013 Ek Finansal Tablo Örnekleri Ve Kullanım Rehberi s. 41.

²²³ Vergi Usul Kanunu 269 madde

peştemallıklar mukayyet değerleri üzerinden eşit miktarlarda ve beş yıl içinde itfa olunur.²²⁴

3.7.1.3.Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri

İşletmenin kurulması, yeni bir şubenin açılması, işlerin sürekli olarak genişletilmesi için yapılan ve karşılığında maddi bir değer elde edilmeyen giderlerin aktifleştirilmeleri durumunda izlendiği hesaptır.

Kurumlarda aktifleştirilen ilk tesis ve taazzuv giderleri mukayyet değeri ile değerlendirilir. Bu değer, ilk tesis ve taazzuv için yapılan giderlerden fazla olamaz. Kurumun tesis olunması veya yeni bir şubenin açılması veyahut da işlerin devamlı bir surette genişletilmesi için yapılan ve karşılığında maddi bir kıymet iktisap olunmayan giderler bu cümledendir. İlk tesis ve taazzuv giderlerinin aktifleştirilmesi ihtiyaridir. Gerçek veya tüzel kişilerde peştemallıklar da mukayyet değerleriyle değerlendirilir.²²⁵

3.7.1.4.Araştırma ve Geliştirme Giderleri

İşletmede yeni ürün ve teknolojiler oluşturulması mevcutların geliştirilmesi ve benzeri amaçlarla yapılan her türlü harcamalardan, aktifleştirilen kısmının izlendiği hesaptır.

3.7.1.5.Özel Maliyetler

Kiralanan gayrimenkullerin geliştirilmesi veya ekonomik değerinin sürekli olarak artırılması amacıyla yapılan giderler ile (**normal bakım, onarım ve temizleme giderleri hariç**) bu gayrimenkulun kullanılması için yapılıp kira süresinin sonunda mal sahibine bırakılacak olan, varlıkların bedellerini kapsar.

Gayrimenkuller kira ile tutulmuş ise veya elektrik üretim ve dağıtım varlıklarının işletme hakkı verilmiş ise, kiracı veya işletme hakkına sahip tüzel kişi tarafından yapılan bir ve ikinci fıkralardaki giderler bunların özel maliyet bedeli olarak ayrıca değerlendirilir. Kiracının veya işletme hakkına sahip tüzel

²²⁴ Vergi Usul Kanunu 326 madde

²²⁵ Vergi Usul Kanunu 282 madde

kişinin faaliyetini icra için vücuda getirdiği tesisata ait giderler de bu hükümdedir.²²⁶

Gayrimenkullerin, elektrik üretim ve dağıtım varlıklarının ve gemilerin iktisadî kıymetlerini artıran ve 272 nci maddede yazılı özel maliyet bedelleri, kira veya işletme hakkı süresine göre eşit yüzdelerle itfa edilir. Kira veya işletme hakkı süresi dolmadan, kiralanan veya işletme hakkı alınan şeyin boşaltılması veya işletme hakkının herhangi bir sebepten sona ermesi halinde henüz itfa edilmemiş olan giderler, boşaltma veya hakkın sona erdiği yılda bir defada gider yazılır.²²⁷

3.7.2. Türkiye Muhasebe Standartlarına Göre

TMS 38 e göre;

Bu Standart, aşağıdakiler hariç tüm maddi olmayan duran varlıkların muhasebeleştirilmesinde uygulanır:²²⁸

- (a) Başka bir Standardın kapsamına giren maddi olmayan duran varlıklar;
- (b) “TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum” Standardında tanımlanan finansal varlıklar;
- (c) Araştırma ve değerlendirme varlıklarının muhasebeleştirilmesi ve ölçümü (bakınız: TFRS 6 Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi) ve
- (d) Madenler, petrol, doğal gaz ve benzeri yenilenemeyen kaynakların geliştirilmesi ve çıkarılmasına ilişkin harcamalar.

Bazı maddi olmayan duran varlıklar; TMS 16 Maddi Duran Varlıklar” Standardına göre mi, yoksa maddi olmayan duran varlık olarak bu standarda göre mi ele alınması gerektiğine karar verirken, hangi unsurun daha önemli

²²⁶ Vergi Usul Kanunu 272 madde

²²⁷ Vergi Usul Kanunu 327 madde

²²⁸ Türkiye Muhasebe Standardı 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar) paragraf 2

olduğuna ilişkin olarak muhakemede bulunur.²²⁹

Burada işletmeye muhakeme edebilir izini verilmiş ve muhakeme için bir ölçekte sunulmuştur.

Bu Standart, diğer konuların yanı sıra, reklâm, eğitim, ilk tesis, araştırma ve geliştirme faaliyetleri için yapılan harcamalara uygulanır.²³⁰

Araştırma ve geliştirme faaliyetleri bilginin geliştirilmesine yöneliktir. Bu nedenle, bu faaliyetler fiziksel bir varlıkla sonuçlansa dahi (prototip gibi), varlığın fiziksel unsuru; içindeki bilgi gibi maddi olmayan unsuruna göre, ikincil bir durumdadır.

TMS 38 paragraf 2 Tanımlar başlığına göre;

Maddi olmayan duran varlık: Fiziksel niteliği olmayan tanımlanabilir parasal olmayan varlıktır.

Parasal varlıklar: Elde tutulan para ile sabit ya da belirlenebilir tutarda bir para cinsinden elde edilecek varlıklardır.

Araştırma: Yeni bir bilimsel ya da teknik bir bilgi ve anlayış kazanma amacıyla üstlenilen özgün ve planlı incelemedir.

Bir maddi olmayan duran varlığın kalıntı değeri: İşletmenin, varlığın hâlihazırda beklenen yararlı ömrünün ve yaşının sonuna gelmiş olması durumunda, bu varlığı elden çıkarmasından elde edeceği tahmin edilen tutardan tahmini elden çıkarma maliyetleri düşüldükten sonra kalan tutardır.

Yararlı ömür:

(a) Bir varlığın işletme tarafından kullanılabilmesi beklenen süreyi veya

(b) İşletme tarafından ilgili varlıktan elde edilmesi beklenen üretim sayısı veya benzeri üretim birimini ifade eder.

İşletmeler sıklıkla kaynak tüketir veya bilimsel ya da teknik bilgi, yeni süreç veya sistemlerin tasarım ve uygulanması, lisans, fikri mülkiyet hakları, piyasa bilgisi ve markalar (marka isimleri ve yayın hakları dahil) gibi maddi

²²⁹ Türkiye Muhasebe Standardı 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar) paragraf 4

²³⁰ Türkiye Muhasebe Standardı 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar) paragraf 5

olmayan kaynakların elde etme, geliştirme, bakım veya iyileştirilmesi sırasında çeşitli borçlar yüklenirler. Bu geniş kapsamlı başlıklar altındaki kalemlerin yaygın örnekleri; bilgisayar yazılımı, patentler, telif hakları, sinema filmleri, müşteri listeleri, ipotek hizmeti sunma hakları, balıkçılık lisansları, ithalat kotaları, isim hakları, müşteri ve tedarikçi ilişkileri, müşteri sadakati, pazar payı ve pazarlama haklarıdır.²³¹

Tanımlanan bütün kalemler, bir maddi olmayan duran varlık, örneğin belirlenebilirlik, bir kaynak üzerindeki kontrol ve gelecekteki ekonomik yararının varlığı gibi, tanımını karşılamaz. Bu Standardın kapsamı içindeki bir kalem maddi olmayan duran varlık tanımına uymaz ise, onu elde etmek ya da işletme içinde yaratmak için katlanılacak harcamalar, oluştukları anda gider olarak muhasebeleştirilir. İlgili kalemin bir işletme birleşmesi sırasında elde edilmiş olması durumunda, söz konusu kalem, elde etme tarihinde muhasebeleştirilen şerefiyenin bir parçasını oluşturur.²³²

Bir maddi olmayan duran varlık ilk muhasebeleştirilmesi sırasında maliyet bedeliyle ölçülür.²³³

Ayrı olarak elde edilen bir maddi olmayan duran varlığın maliyeti aşağıdakilerden oluşur:²³⁴

(a) İthalat vergileri ve iade edilmeleri mümkün olmayan satın alma vergileri de dahil, ticari iskontolar ve indirimler düşüldükten sonraki satın alma fiyatı ve

(b) Varlığı amaçlanan kullanımına hazır hale getirmeye yönelik, doğrudan varlıkla ilişkilendirilebilen herhangi bir maliyet.

İşletme içi yaratılan şerefiye, varlık olarak muhasebeleştirilmez²³⁵

²³¹ Türkiye Muhasebe Standardı 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar), paragraf 9

²³² Türkiye Muhasebe Standardı 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar), paragraf 10

²³³ Türkiye Muhasebe Standardı 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar), paragraf 24

²³⁴ Türkiye Muhasebe Standardı 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar), paragraf 27

²³⁵ Türkiye Muhasebe Standardı 38 (Maddi Olmayan Duran Varlıklar), paragraf 48

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMALAR

4.1.Hazır Değerler

4.1.1.Örnek 1:²³⁶

Dürüst Gıda Tic. Ltd. Şti. 01.12.2012 tarihinde peşin fiyatı 10.000 TL olan ticari malı 3 ay vadeli çekle 11.000 TL'ye satmıştır (KDV ihmal edilmiştir).

Satış tutarı peşin değeri üzerinden “ Yurtiçi Satışlar” hesabına, vadeli değeri üzerinden de “Alınan Çekler” hesabına kaydedilir. Vadeli satıştan kaynaklanan vade farkı ise “Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri ”hesabına kaydedilir

01.12.2012

Alınan Çekler Hesabı	11.000	
Yurtiçi Satışlar		10.000
Ertelenmiş Vade Farkı		
Gelirleri		1.000

31.12.2012'de Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri hesabında bulunan 1.000' TL'nin ilgili döneme ait olan kısmının Etkin Faiz Yöntemine göre hesaplanarak 2012 dönem gelirine kaydedilmesi gerekir. Bunun için öncelikle Etkin Faiz Oranının (*i değerin*) hesaplanması gerekir. Etkin Faiz Oranı formülü sadeleştirildiğinde şöyle olur:

²³⁶ Özbirecikli, a.g.m.,s. 49,50.

$$11.000=10.000 \times (1+i)^{90/365}$$

$$i = [11.000/10.000]^{365/90} - 1$$

$$i = (1,1)^{4,056} - 1 \quad i = 0,4719$$

EFO bulunduktan sonra, vade sonundaki (31.12.den itibaren 60 gün sonraki) değeri 11.000 TL olan çekin, değerlemenin yapıldığı 31.12.2012 tarihindeki değeri hesaplanır:

Çeklerin Bugünkü Değeri= Çeklerin Gelecekteki Değeri / $(1+i)^{\text{vadeye kadar gün}/365}$

$$\text{Çeklerin Bugünkü Değeri} = 11.000 / (1+0,4719)^{60/365}$$

$$\text{Çeklerin Bugünkü Değeri} = 11.000 / 1,06557 = 10.323 \text{ TL}$$

Vade sonundaki (60 gün sonraki) değeri 11.000 TL olan çekin 31.12.2012 tarihine indirgenmiş değeri 10.323 TL'dir. Dolayısıyla, vadeli satıştan doğan ve "Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri Hesabı'na kaydedilen

1.000 TL'nin, satışın yapıldığı günden yılsonuna kadar geçen 30 günlük döneme isabet eden kısmı 323 TL'dir. 323 TL'nin cari yılın gelirlerine eklenmesi için aşağıdaki muhasebe kaydı yapılır:

Zaman	İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli Dönem Başı (A)	Faiz Geliri (Vade Farkı Geliri) Faiz % 3,23 (B)	Nakit Girişi (C)	İtfa Edilmiş Maliyet Bedeli Dönem Sonu (D)
Hesaplama		B=A*Faiz		D=A+B+C
Aralık 2012	10.000,00 TL	323,00		10.323,00
Ocak 2013	10.323,00 TL	333,00		10.656,43
Şubat 2013	10.656,43 TL	344,00		11.000,00
Toplam		1.000,00		

Etkin Faiz Yöntemi: Finansal varlık veya borcun (veya bir finansal varlık veya borç grubunun) itfa edilmiş maliyetlerinin hesaplanması ve ilgili faiz gelir veya giderlerinin ilişkili olduğu döneme dağıtılması yöntemidir.²³⁷

Etkin Faiz Oranı: Finansal aracın beklenen ömrü boyunca veya uygun olması durumunda daha kısa bir zaman dilimi süresince yapılacak gelecekteki tahmini nakit ödeme ve tahsilatlarını tam olarak ilgili finansal varlık veya borcun net defter değerine indirgeyen orandır.²³⁸

31.12.2012

Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri	323	
Faiz Gelirleri		323

Alınan Çekler hesabı ile Ertelenmiş Vade Farkı Gelirlerinin bakiyesi bilânçoda şöyle gösterilir:

Dürüst Gıda Tic. Ltd. Şti
31.12.2012 Tarihli Bilânçosu

Alınan Çekler	11.000
Ertelenmiş Vade Farkı Gelirleri (-)	(677)
Alınan Çekler (Net)	10.323

²³⁷ Türkiye Muhasebe Standardı 39 Finansal Araçlar Muhasebeleştirme ve Ölçme s. 10.

²³⁸ Türkiye Muhasebe Standardı 39 Finansal Araçlar Muhasebeleştirme ve Ölçme s. 10.

Satış hâsılatı ile vade farkından doğan faiz geliri ise gelir tablosunda şöyle gösterilir:

Dürüst Gıda Tic. Ltd. Şti
31.12.2012 Tarihli Gelir Tablosu

Satışlar	10.000
Faiz Geliri	323

4.2.Menkul Kıymetler

4.2.1.Örnek 2 :²³⁹

Deniz Işık işletmesi 25 Mart 2012 tarihinde adedi 50 TL olan Ali Baba şirketi hisselerinden 1.000 adedini 50.000 TL nakit ödeyerek satın almıştır. Deniz Işık işletmesi bu hisse senetlerini **Gerçeğe Uygun Değerleme Farkı K/Z Yansıtılan Finansal Varlıklar** olarak sınıflandırmaktadır.

25.03.2012

Gerçeğe Uygun Değerleme Farkı Kar Zarar Yansıtma	50.000	
Kasa		50.000

²³⁹ Volkan Demir, a.g.e., s. 85.

31 Mart 2012 tarihinde Ali Baba Şirketi hisselerinin değeri 44 TL olmuştur.

31.03.2012

Finansal Varlık Değerleme Zararı	6.000	
Geręeęe Uygun Değerleme Farkı Kar Zarar Yansıtma		6.000
Açıklama: $50.000 - 44.000 = 6.000$ Değer Düşüklüğü		

01 Nisan 2012 tarihinde Deniz IŞık Şirketi Ali Baba Şirketi hisselerinin tamamını 44.000 TL 'ye satmıştır.

01.04.2012

Kasa	44.000	
Geręeęe Uygun Değerleme Farkı Kar Zarar Yansıtma		44.000
Açıklama: Finansal Varlık Satışı (1.000 Adet *44 TL =44.000 TL)		

4.2.2.Örnek 3:²⁴⁰

Mert Ali işletmesi her biri 0,25 TL olan toplam 44.000 Adet olmak üzere toplam 11.000 TL elde edilme bedeli olan Şükran işletmesinin hisse senedini 07.04.2011 tarihinde satın alınmıştır.

- Söz konusu hisse senetleri “Gerçeğe Uygun Değer Farkı Öz kaynaklara Yansıtılan Finansal Varlıklar(Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar) olarak sınıflandırılmıştır.
- Mert Ali işletmesinin Şükran işletmesi üzerinde önemli etkinliği ve kontrol gücü bulunmamaktadır.
- Şükran işletmesi hisse senetleri borsada işlem görmemekle birlikte başka şirketler arasında 31.12.2012 tarihinde her biri 0,34 TL den el değiştirmiştir.
- Söz konusu hisse senetleri 07.03.2013 tarihinde 0,41 TL den satılmıştır.

07.04.2011

Gerçeğe Uygun Değer Farkı Özkaynaklara Yansıtılan Finansal Varlıklar	11.000	
Bankalar		11.000
Açıklama: Kısa süreli sermaye kazancı sağlamak amacı taşımayan hisse senedi satın alınması		

²⁴⁰ Şeref Demir, a.g.e.,s. 344.

31.12.2012

Gerçeğe Uygun Değer Farkı Özkaynaklara Yansıtılan Finansal Varlıklar	3.960	
Özkaynağa Dayalı Finansal Araçlar		3.960
Açıklama: Gerçeğe Uygun Değer Farkları satılmaya hazır finansal varlıklar olarak sınıflandırılan hisse senetlerinin gerçeğe uygun değer ile değerlemesi		

Menkul kıymetlerin aktif bir piyasasının bulunması veya menkul kıymetler piyasasına kayıtlı olmasa da son dönemlerde gerçekleştirilen piyasa işlemlerinin bulunması halinde oluşan değerler gerçeğe uygun değer olarak kabul edilmektedir.

07.03.2013

Bankalar	18.040	
Özkaynağa Dayalı Finansal Araçlar Gerçeğe Uygun Değer Farkları	3.960	
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Özkaynaklara Yansıtılan Finansal Varlıklar		14.960
Finansal Varlıklar Satış Karları		7.040
Açıklama: Satılmaya hazır finansal varlıklar olarak sınıflandırılan hisse senetlerini satışı (18.040 satış-11.000 alış=7.040 TL Kar)		

Değerleme farkları öz kaynaklarda izlendiğinden ticari kar ve vergi matrah farkı oluşmamıştır.

4.2.3.Örnek 4:²⁴¹

Can Eren AŞ Firması, 1 Aralık 2012 tarihinde vadesine 90 gün kalan 30.000 TL yazılı değerli hazine bonosunu 27.000 TL'ye satın alınmıştır. Bu verilere göre, ilgili hazine bonosunun raporlama günlerindeki itfa edilmiş maliyet değerleri kaç TL'dir.

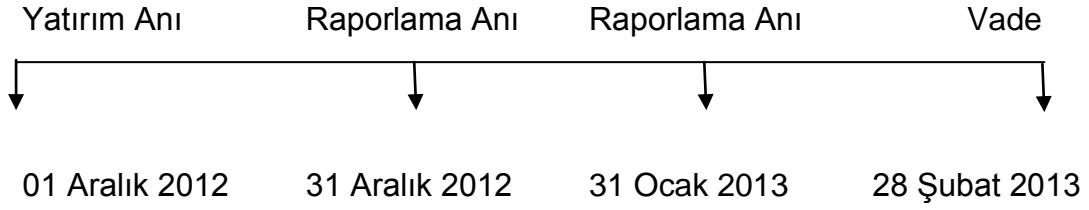
Bu örneğimizi aşağıdaki zaman çizelgesi üzerinde gösterirsek;

Yatırım Anı	Vade
↓	↓
1 Aralık 2012 (27.000 TL)	28.02.2013 (30.000 TL)

Yukarıdaki çizelgede görüldüğü üzere, Can Eren AŞ 27.000 TL'ye satın aldığı hazine bonosunu vadesine kadar elde tutar ise vade sonunda 30.000 TL elde edecektir. Ancak Can Eren AŞ bu hazine bonosunun vadesine kadar geçen süre içinde yer alan ay sonlarındaki(raporlama günlerindeki) değerlerini hesaplamak zorundadır.

Aşağıdaki çizelgeden de anlaşılacağı üzere, örnekteki hazine bonusu yatırımı 1 Aralık 2012 tarihinde gerçekleşmiştir İlgili yatırımın 31 Aralık 2012 ve 31 Ocak 2013 tarihlerinde diğer bir ifade ile raporlama günlerindeki değerinin Etkin Faiz Yöntemi 'ne göre hesaplanması ve 28 Şubat 2013 tarihinde ise ilgili hazine bonosunun sözleşmedeki değeri üzerinden 30.000 TL itfa edilmesi gerekmektedir.

²⁴¹ Ümmühan ASLAN , “Bankalarda Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Kıymet İşlemleri ve Etkin Faiz Yöntemi” ,**Muhasebe ve Finansman Dergisi**” Ekim 2011, s. 104.

31 Aralık 2012 ile 31 Ocak 2013 tarihlerinde hazine bonosunun değerinin ne kadar olduğunu hesaplanabilmesi için öncelikle Etkin Faiz Oran'ının belirlenmesi gereklidir. Etkin Faiz Oranı yukarıda verilen gelecekteki ya da bugünkü değer formülleri yardımı ile aşağıdaki gibi hesaplanacaktır

Etkin Faiz Oran'ının Hesaplanması

Gelecekteki Değer = Yatırım veya Başlangıç Değeri X $(1+i)^{365/vade}$

$$30.000 = 27.000 \times (1+i)^{365/90}$$

$$\text{Etkin Faiz Oranı}(i) = \left[\frac{30.000}{27.000} \right]^{365/90} - 1 = 0,53$$

31 Aralık 2012 Dönemi İtfa Edilmiş Maliyet Hesaplama

Gelecekteki Değer = Yatırım veya Başlangıç Değeri X $(1+i)^{vade/365}$

$$\text{Gelecekteki Değer} = 27.000 \times (1+0,53)^{30/365}$$

$$\text{Gelecekteki Değer} = 27.960,00 \text{ TL}$$

31 Ocak 2013 Dönemi İtfa Edilmiş Maliyet Hesaplama

Gelecekteki Değer = Yatırım veya Başlangıç Değeri X $(1+i)^{vade/365}$

$$\text{Gelecekteki Değer} = 27.000 \times (1+0,53)^{60/365}$$

$$\text{Gelecekteki Değer} = 28.950,00 \text{ TL}$$

Yukarıda yapılan hesaplamalar sonucunda örneğimizde verilen menkul kıymetin raporlama günündeki değerleri aşağıdaki çizelgede olduğu gibi tespit edilmiştir.

Yatırım Anı	Raporlama Anı	Raporlama Anı	Vade
01 Aralık 2012	31 Aralık 2012	31 Ocak 2013	28 Şubat 2013
27.000 TL	27.960 TL	28.950 TL	30.000 TL

01.12.2012

İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar	27.000	
Bankalar		27.000

İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar altında "Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar" alt kısımlı hesap açılabilir.

31.12.2012

İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar	960	
Faiz Gelirleri		960

31.01.2013

İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar	990	
Faiz Gelirleri		990

28.02.2013

Bankalar	30.000	
İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Varlıklar		28.950
Faiz Gelirleri		1.050

4.2.4.Örnek 5:²⁴²

Türkiye’de faaliyet gösteren Perihan&Murat Holding’in yurtdışında faaliyet gösteren bir bağlı ortaklığı olan Diamond işletmesinin finansal tabloları ve bunlara ilişkin bazı açıklamalar aşağıdaki gibidir. Diamond işletmesinin fonksiyonel ve raporlama para birimi Dolar’dır. Perihan&Murat Holding konsolide finansal tablolarını hazırlarken raporlama birimi olarak TL kullanmaktadır. Bu nedenle Diamond işletmesinin finansal tablolarının TL’ye dönüştürülmesi gerekmektedir. Her iki işletme de TFRS’ye göre raporlama yapmakta olup, muhasebe politikaları birbirleriyle uyumludur.

DIAMOND İŞLETMESİ 31.12.2012 TARİHLİ BİLANÇO (USD)

Varlıklar	
Dönen Varlıklar	
Hazır Değerler	50.000
Alacaklar	200.000
Stoklar	100.000
Duran Varlıklar	
Tesis Makine ve Cihazlar	150.000
TOPLAM	500.000
Borçlar	
Kısa Vadeli Borçlar	50.000
Uzun Vadeli Borçlar	100.000
Öz Sermaye	
Sermaye	250.000
Dağıtılmamış Karlar	100.000
TOPLAM	500.000

²⁴²Fatih Yılmaz “Seçilmiş Türkiye Finansal Raporlama Standartları TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri”, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Yayınları, İstanbul, 2009 Yayın No 99, s. 78.

DIAMOND İŞLETMESİ 31.12.2012 TARİHLİ GELİR TABLOSU (USD)

Satışlar	1.500.000
Satılan Malın Maliyeti	1.125.000
Brüt Kar	375.000
Faaliyet Giderleri	250.000
Vergi Öncesi Kar	125.000
Vergi (%20)	25.000
Net Kar (Zarar)	100.000

- Sermayenin Konulduğu Tarihte 1 Dolar = 1,50 TL'dir.
- 2012 Yılı Ortalama Dolar Kuru 1 Dolar = 1,60 TL'dir.
- 31.12.2012 Tarihi İtibariyle 1 Dolar = 1,70 TL'dir.

Gelir Tablosunun Dönüştürülmesi

	Dolar	Döviz Kuru	TL
Satışlar	1.500.000	1,60	2.400.000
Satılan Malın Maliyeti	1.125.000	1,60	1.800.000
Brüt Kar	375.000		600.000
Faaliyet Giderleri	250.000	1,60	400.000
Vergi Öncesi Kar	125.000		200.000
Vergi	25.000	1,60	40.000
Net Kar	100.000		160.000

Yukarıda yer alan Gelir Tablosu' nun TL'ye dönüştürme işleminde gelir ve giderlerin yıl içerisinde aylara dağılmış olduğu varsayıldığından bunların dönüştürülmesinde ortalama döviz kuru kullanılmıştır. Kapanış Kuru yönteminin bir özelliği olarak Vergi tutarı da ortalama kur kullanılarak TL'ye dönüştürülmüştür.

Bilançonun Dönüştürülmesi

Varlıklar	Dolar	Döviz Kuru	TL
Dönen Varlıklar			
Hazır Değerler	50.000	1,70	85.000
Alacaklar	200.000	1,70	340.000
Stoklar	100.000	1,70	170.000
Duran Varlıklar			
Tesis Makine ve Cihazlar(Net)	150.000	1,70	255.000
TOPLAM	500.000		850.000

Borçlar ve Öz Sermaye			
Kısa Vadeli Borçlar	50.000	1,70	85.000
Uzun Vadeli Borçlar	100.000	1,70	170.000
Öz Sermaye			
Sermaye	250.000	1,50	375.000
Dağıtılmamış Karlar	100.000		160.000
Yabancı Para Dönüştürme Karı (Zararı)			60.000
TOPLAM	500.000		850.000

Yukarıda bilançonun Dolar'dan TL'ye dönüştürülmesi işlemi sırasında tüm varlık ve borç hesapları dönem sonundaki kur, yani kapanış kuru üzerinden dönüştürülmüştür. Sermaye hesabının dönüştürülmesinde ise tarihi kur kullanılmıştır. 2012 yılı işletmenin ilk faaliyet dönemi olduğundan ve dönem içinde de herhangi bir kâr payı dağıtımı olmadığından Dağıtılmamış Kârlar Hesabı dönem kârını göstermektedir. Bu sebepten, dönüştürülmüş Gelir Tablosundaki net kâr rakamı bilançoda Dağıtılmamış Kârlar Hesabına taşınmıştır. Son olarak, dönüştürülmüş varlıklar toplamı ile dönüştürülmüş kaynaklar (borçlar + öz sermaye) toplamının farkı hesaplanır. Bu fark pozitif ise dönüştürme kârı, negatif ise dönüştürme zarar var demektir. Örneğimizde bu fark pozitifdir $[850.000 - (85.000 + 170.000 + 375.000 + 160.000) = 60.000]$. Dolayısıyla 60.000 TL tutarında dönüştürme kârı ortaya çıkmıştır. Öz

sermayede yer alan Yabancı Para Dönüştürme Kârı/ Zararı Hesabı kümülatif olarak raporlanan bir kalemdir. Bu nedenle daha sonraki dönemlerde ortaya çıkacak olan Yabancı Para Dönüştürme Kârları bu tutara ilave edilecek, Yabancı Para Dönüştürme Zararları ise bu tutardan düşülecektir.

4.3.Alacaklar

4.3.1.Örnek 6:²⁴³

Ceren Kerem A.Ş. şirketi maliyeti 280.000 TL olan peşin satış fiyatı 300.000 TL olan ticari malı 01.12.2012 tarihinde 390.000 TL'ye satmıştır. Satış karşılığında 01.03.2013 tarihinde ödenmek üzere 195.000 TL bir çek ve aynı tarihte ödenmek üzere 195.000 TL bir senet almıştır.

Etkin Faiz Oran'ının Hesaplanması

Gelecekteki Değer = Yatırım veya Başlangıç Değeri $\times (1+i)^{365/vade}$

$$390.000 = 300.000 \times (1+i)^{365/90}$$

$$\text{Etkin Faiz Oranı}(i) = \left[\frac{309.000}{300.000} \right]^{365/90} - 1 = 1,8979$$

31 Aralık 2012 Dönemi İtfa Edilmiş Maliyet Hesaplama

Gelecekteki Değer = Yatırım veya Başlangıç Değeri $\times (1+i)^{vade/365}$

$$\text{Gelecekteki Değer} = 300.000 \times (1+1,8979)^{30/365}$$

$$\text{Gelecekteki Değer} = 327.348,00 \text{ TL}$$

²⁴³ Akın Akbulut ,a.g.e., s. 83.

31 Ocak 2013 Dönemi İtfa Edilmiş Maliyet Hesaplama

Gelecekteki Değer = Yatırım veya Başlangıç Değeri X $(1+i)^{\text{vade}/365}$

Gelecekteki Değer = $300.000 \times (1+1,8979)^{60/365}$

Gelecekteki Değer = 357.307,00 TL

Peşin Değeri	Raporlama Anı	Raporlama Anı	Vade
01 Aralık 2012	31 Aralık 2012	31 Ocak 2013	01.Mart 2013
300.000 TL	327.348 TL	357.307 TL	390.000 TL

TFRS9 ve TMS 32 'ye göre her nevi alacağın finansal varlık olarak ele alınması gerekir. Örneğimizde vadeli çekler de aynı kapsamda değerlendirilmiştir.

01.12.2012

Alacaklar*	390.000	
Yurtiçi Satış		300.000
Ertelenmiş Faiz Gelirleri		90.000
*Senet 195.000, Çek 195.000		

31.12.2012

Ertelenmiş Faiz Gelirleri	27.348	
Faiz Geliri		27.348

31.01.2013

Ertelenmiş Faiz Gelirleri	29.959	
Faiz Geliri		29.959

01.03.2013

Ertelenmiş Faiz Gelirleri	32.693	
Faiz Geliri		32.693

4.4.Stoklar

4.4.1.Örnek 7:²⁴⁴

Zübeyde Yalçın Ticaret İşletmesi 10.11.2011 tarihinde 1.700 TL(KDV ihmal edilmiştir) tutarında bir adet plazma televizyonu peşin olarak satın almıştır.

31.12.2012 tarihi itibariyle, piyasaya yeni giren Led televizyonlar nedeniyle plazma televizyonların satış fiyatında belirgin bir düşüş olmuştur ve bu düşüşün sürekli olacağı kesindir. Plazma televizyonun tahmini piyasa satış fiyatı 1.020 TL'dir. Tamamlanma maliyeti gerekmemektedir. Tahmini satış giderleri (reklam, nakliye vb.) 50 TL'dir. Zübeyde Yalçın işletmesi bu televizyonu 10.01.2013 tarihinde peşin satmıştır. Satış fiyatı;

²⁴⁴ Yakup Selvi "Seçilmiş Türkiye Finansal Raporlama Standartları TMS 2 Stoklar", İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Yayınları, İstanbul, 2009, Yayın No 99, s. 103.

a) 1.000 TL (Satış Fiyatı)

b) 1.100 TL (Satış Fiyatı)

İşletmenin 10.11.2011 tarihinde yapacağı ticari mal alış kaydı aşağıda ki gibidir:

10.11.2011

Ticari Mallar	1.700	
Kasa		1.700

İşletmenin 31.12.2012 tarihinde yapacağı kayıt aşağıdaki gibidir.

31.12.2012

Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı Gideri	730	
Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı		730

Net Gerçekleşebilir Değer = Satış Fiyatı - Tahmin Tamamlama Maliyeti - Tahmini Satış Gideri

Net Gerçekleşebilir Değer = 1.020 – 0 – 50

Net Gerçekleşebilir Değer = 970 TL

İşletme stok değerlemede "**Maliyet ve Net Gerçekleşebilir Değerin**

Düşük Olanı ile Değerleme” yöntemini kullanacağı için; Maliyet değeri 1.700 TL ve Net Gerçekleşebilir Değer 970 TL olduğundan işletme 31.12.2012 tarihinde 730 TL (1.700 – 970 = 730 TL) stok değer düşüklüğü karşılığı ayıracaktır.

a) **Satış fiyatının 1.000 TL** olması durumunda işletmenin 10.01.2013 tarihinde yapacağı kayıt aşağıdaki gibidir:

10.01.2013

Kasa	1.000	
Yurt İçi Satışlar		1.000

Satılan Ticari Mal Maliyeti	950	
Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı	730	
Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı Gideri	20	
Ticari Mallar		1.700

Net Gerçekleşebilir Değer = Satış Fiyatı - Tahmin Tamamlama Maliyeti - Tahmini Satış Gideri

Net Gerçekleşebilir Değer = 1.000 – 0 – 50

Net Gerçekleşebilir Değer = 950 TL

İşletme stok değerlemede **“Maliyet ve Net Gerçekleşebilir Değerin Düşük Olanı ile Değerleme”** yöntemini kullanacağı için; Maliyet değeri 1.700 TL ve Net Gerçekleşebilir Değer 950 TL olduğundan işletme 10.01.2013 tarihinde 750 TL (1.700 – 950 = 750 TL) stok değer düşüklüğü karşılığı ayıracaktır.

b) **Satış fiyatının 1.100 TL** olması durumunda işletmenin 10.1.2013 tarihinde yapacağı kayıt aşağıdaki gibidir.

10.01.2013

Kasa	1.100	
Yurtiçi Satışlar		1.100

10.01.2013

Satılan Ticari Mal Maliyeti	1.050	
Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı	730	
Konusu Kalmayan Stok Değer Düşüklüğü		80
Ticari Mallar		1.700

Net Gerçekleşebilir Değer = Satış Fiyatı - Tahmin Tamamlama Maliyeti - Tahmini Satış Gideri

$$\text{Net Gerçekleşebilir Değer} = 1.100 - 0 - 50$$

$$\text{Net Gerçekleşebilir Değer} = 1.050 \text{ TL}$$

İşletme stok değerlemede "**Maliyet ve Net Gerçekleşebilir Değerin Düşük Olanı ile Değerleme**" yöntemini kullanacağı için; Maliyet değeri 1.700 TL ve Net Gerçekleşebilir Değer 1.050 TL olduğundan işletme 10.01.2013 tarihinde 650 TL ($1.700 - 1.050 = 650 \text{ TL}$) stok değer düşüklüğü karşılığı ayıracaktır.

4.5.Mali Duran Varlıklar

4.5.1.Örnek 8:²⁴⁵

Mutlu İşletmesi, sermayesi 500.000 TL olan Dünya İşletmesinin sermayesinin 150.000 TL'sine isabet eden miktar kadar hisse senedini banka aracılığıyla 10.07.2012 tarihinde satın almıştır. Hisse senedi alımı ile ilgili olarak aracı kuruma 2.000 TL komisyon ödenmiştir. 2012 yılı sonunda Dünya işletmesi 50.000 TL net kâr açıklamıştır. İşletme 2013/Nisan ayında yapılan genel kurulda açıklanan kârın % 40'ını dağıtma kararı almış ve kâr payını 2013/Mayıs ayında ödemiştir. İşletme 2013 yılı sonunda 30.000 TL zarar açıklamıştır. 2014 yılı sonunda ise işletme 70.000 TL kâr açıklamıştır. İşletme 2015/Nisan ayında yapılan genel kurulda açıklanan kârın % 60'ını dağıtma kararı almış ve kâr payını 2015/Mayıs ayında ödemiştir.

Hisse Senedi Alım Kaydı

İştirakler Hesabı	150.000	
Bankalar Hesabı		150.000

Mutlu İşletmesi Dünya İşletmesinin hisselerinin % 30'unu (150.000 / 500.000) satın almıştır. Dünya işletmesi üzerinde aksi ispatlanmadıkça önemli etkiye sahiptir ve yaptığı yatırım iştirak yatırımdır.

Komisyon Giderinin Kaydı

İştirakler Hesabı	2.000	
Bankalar Hesabı		2.000

²⁴⁵ Ahmet Akgöz "İştirak Yatırımlarının Muhasebeleştirilmesi", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Nisan 2013, s. 1.

İştiraklere yapılan yatırımlar başlangıçta edinme maliyetleri ile muhasebeleştirilir. Dolayısıyla aracı kuruma ödenen komisyon giderleri yatırımın defter değerine yani maliyetine eklenir.

2012 Yılı Kâr/Zarar Dağıtım

İştirak 2012 yılı sonunda 50.000 TL net kâr açıklamıştır. Söz konusu kârın % 30'u yatırımcı işletmenin payıdır. Dolayısıyla dönem sonunda kâr rakamı açıklandığında yatırımcı işletme 15.000 TL kâr payını ($50.000 \times \% 30$) iştiraklerin defter değerine ekleyerek artıracaktır.

İştirakler Hesabı	15.000	
Diğer Olağan Gelir Kârlar		15.000

İştirak 2013/Nisan ayında % 40 kâr dağıtım kararı almıştır. Bu durumda 6.000 TL kâr payı ($15.000 \times \% 40$) ödemesi tahakkuk etmiştir. Söz konusu kâr payı iştiraklerin alacağına yazılarak defter değerinin azaltılması gerekmektedir.

İştiraklerden Alacaklar	6.000	
İştirakler Hesabı		6.000

İştirak 2013/Mayıs ayında kâr payı ödemesini yerine getirmiştir. Bu durumda aşağıdaki gibi kayıt yapılır.

Bankalar Hesabı	6.000	
İştiraklerden Alacaklar		6.000

2013 Yılı Kâr/Zarar Dağıtım

İştirak 2013 yılı sonunda 30.000 TL zarar açıklamıştır. Söz konusu zararın 9.000 TL'si ($30.000 \times \%30$) yatırımcı işletmeye aittir. Dolayısıyla zarar payını iştiraklerin alacağına yazarak defter değerinden indirmesi gerekmektedir.

Diğer Olağan Gider Ve Zararlar Hesabı	9.000	
İştirakler Hesabı		9.000

2014 Yılı Kâr/Zarar Dağıtım

İştirak 2014 yılı sonunda 70.000 TL net kâr açıklamıştır. Söz konusu kârın % 30'u yatırımcı işletmenin payıdır. Dolayısıyla dönem sonunda kâr rakamı açıklandığında yatırımcı işletme 21.000 TL kâr payını ($70.000 \times \% 30$) iştiraklerin defter değerine ekleyerek artıracaktır.

İştirakler Hesabı	21.000	
Diğer Olağan Gelir Kârlar		21.000

İştirak 2015/Nisan ayında % 60 kâr dağıtım kararı almıştır. Ödenmesi gereken kâr payı tutarı belirlenirken 2014 yılı zarar payının (9.000) mahsup edilmesi gerekmektedir. Bu durumda 7.200 TL kâr payı ($(21.000 - 9.000) \times \% 60$) ödemesi tahakkuk edecektir. Söz konusu kâr payı iştiraklerin alacağına yazılarak defter değerinin azaltılması gerekmektedir.

İştiraklerden Alacaklar	7.200	
İştirakler Hesabı		7.200

İştirak 2015/Mayıs ayında kâr payı ödemesini yerine getirmiştir. Bu durumda aşağıdaki gibi kayıt yapılır.

Bankalar Hesabı	7.200	
İştiraklerden Alacaklar		7.200

4.6.Maddi Duran Varlıklar

4.6.1.Örnek 9:²⁴⁶

Şükran Kemal Anonim Şirketi yetkilileri 25.05.2011 tarihinde ziyaret ettikleri bir fuarda ürettikleri mamul imalatında kullandıkları makinenin yeni versiyonunun satışa sunulduğunu görmüşler ve hemen bir adet sipariş etmişlerdir. Satın alınan makineye ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir.

SATINALMA BİLGİLERİ		AMORTİSMANA İLİŞKİN BİLGİLER	
Sipariş Tarihi	25.05.2011	Amortisman Süresi (VUK)	5 Yıl
Teslim Tarihi	28.05.2011	Amortisman Oranı (VUK)	% 20
Makine Bedeli	80.000 TL	İŞLETME YÖNETİMİNİN TAHMİNLERİ	
Nakliye Bedeli	5.000 TL	Amortisman Süresi	5 yıl
Nakliye Sigorta Bedeli	5.000 TL	Amortisman Oranı	%20
Makinenin Kuruluş ve Montaj Gideri	10.000 TL	Kalıntı (Hurda) Değeri	10.000 TL

Uygulama örneğimizdeki veriler ışığında TMS-16 Normal ve Azalan Bakiyeler Yönetimine göre amortisman hesaplamaları ve hesaplamaların Vergi Usul Kanunu ile karşılaştırılması şu şekilde olacaktır.

²⁴⁶ Çiğdem Şen “Türkiye Muhasebe Standardı 16 Açısından Maddi Duran Varlıklarda Amortisman Uygulaması”, **Mali Çözüm Dergisi**, Temmuz Ağustos 2011, s. 141.

Örnek uygulama 1 Çözüm:**a-1) Normal Amortisman Yöntemi TMS-16'ya göre çözüm**

Yıllık Amortisman Tutarı = (Maliyet değeri – Kalıntı değer) / Tahmini Yararlı ömür

Maliyet Bedeli = (Alış Bedeli + Nakliye Bedeli + Nakliye Sigorta Bedeli + Kuruluş ve Montaj Gideri)

Maliyet Bedeli = (80.000 + 5.000 + 5.000 + 10.000)

Yıllık Amortisman Tutarı = (100.000 – 10.000) / 5 = 18.000 TL

Standart tüm maddi duran varlıklar için Kıst Amortisman uygulamasını öngörmektedir. Buna göre 2011 yılı amortisman hesaplaması şu şekildedir.

Yıllık Amortisman = 18.000 TL

Aylık Amortisman = 18.000 / 12 = 1.500 TL

Makinenin Kullanıma Başlama Tarihi: 07.06.2011

(Kullanılmaya başlanılan ay kesri tam ay sayılarak ay hesaplaması yapılır. Buna göre 6'ncı, 7'inci, 8'inci, 9'uncu, 10'uncu, 11'inci ve 12'inci aylarda makine kullanılmış kabul edilir.)

Makinenin 2011 yılında Kullanıldığı Süre: 7 ay

2011 Yılı Amortisman Tutarı = 1.500 x 7 = 10.500 TL

Makinenin yararlı ömrünün bittiği yılı takip eden yılda ayrılacak olan
= 1.500 x 5 = 7.500 TL

Yıllık Amortisman Tutarları Tablosu (TMS-16)

Yıllar	Amort. Esas Tutar	Amort Süresi (Yıl)	Amort Oranı	Amort Tutarı	Kıst.Dönem Amort	Birikmiş Amort.
2011	90.000	5	0,20	18.000	10.500	10.500
2012	90.000	5	0,20	18.000		28.500
2013	90.000	5	0,20	18.000	0	46.500
2014	90.000	5	0,20	18.000	0	64.500
2015	90.000	5	0,20	18.000	0	82.500
2016	90.000				7.500 **	90.000

*2011 yılı amortisman tutarı = Kıst dönem 7 ay (1.500 x 7 ay = 10.500 TL)

**2016 yılı amortisman tutarı = 2011 kalan dönem 5 ay (1.500 x 5 ay = 7.500 TL)

a-2) Normal (Doğrusal) Amortisman Yöntemi VUK'na göre çözüm

Yıllık Amortisman Tutarı = Maliyet değeri / Faydalı ömür süresi

Maliyet Bedeli = (Alış Bedeli + Nakliye Bedeli + Nakliye Sigorta Bedeli + Kuruluş ve Montaj Gideri)

Maliyet Bedeli = (80.000 + 5.000 + 5.000 + 10.000)

Yıllık Amortisman Tutarı = 100.000 / 5 = 20.000 TL

Yıllık Amortisman Tutarları Tablosu (VUK)

Yıllar	Amort Esas Tutar	Amort Süresi (Yıl)	Amort Oranı	Amort Tutarı	Birikmiş Amort
2011	100.000	5	0,20	20.000	20.000
2012	100.000	5	0,20	20.000	40.000
2013	100.000	5	0,20	20.000	60.000
2014	100.000	5	0,20	20.000	80.000
2015	100.000	5	0,20	20.000	100.000

Türkiye Muhasebe Standardı 16 ve VUK Karşılaştırma Tablosu

Yıllar	Vergi Usul Kanunu' na Göre Ayrılan Amortisman Tutarı	Türkiye Muhasebe Standardına Göre Ayrılan Amortisman Tutarı	Fark
2011	20.000	10.500	9.500
2012	20.000	18.000	2.000
2013	20.000	18.000	2.000
2014	20.000	18.000	2.000
2015	20.000	18.000	2.000
2016		7.500	-7.500
Toplam	100.000	90.000	10.000

Açıklama: Türkiye Muhasebe Standardı 16 ve Vergi Usul Kanunu amortisman hükümlerinin aynı örneğe Normal Amortisman Yöntemi ile yapılan hesaplamalar sonucunda; toplam fark 10.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bunun nedeni standardın hesaplamalarda kalıntı değeri maliyet değerinden düşürmesi, VUK'nun ise kalıntı değeri hiçbir şekilde hesaplamalara dahil etmemesidir. Bunu TMS-16 ve VUK arasındaki temel fark olarak nitelendirebiliriz. Bunun dışında 2011 yılında gerçekleşen 9.500 TL'lik fark ve 2016 yılında oluşan 7.500 TL'lik fark, standardın amortismanı makinenin kullanılmaya başladığı aydan itibaren başlatması (Kıst Amortisman) ve ilk yılda ayrılmayan amortisman tutarını makinenin yararlı ömrünün bittiği yılı takip eden yılda dikkate almasıdır. (bu farkların içerisinde de kalıntı değerden kaynaklanan fark tutarları vardır.)

Normal amortisman yönteminde yıllar itibariyle amortisman tutarları eşit olarak dağılır. VUK açısından bu eşitlik tüm yıllarda devam eder. Standart da ise tablodan da görüldüğü üzere kıst dönem uygulaması bu eşitliği bazı dönemlerde ortadan kaldırmaktadır.

b-1) Azalan Bakiyeler Üzerinden Amortisman Yöntemi

TMS-16'ya göre çözüm

Yıllık Amortisman Tutarı = Dönem başındaki defter değeri x (Normal amortisman oranı x 2)

Normal Amortisman Oranı = 1 / Yararlı Ömür Süresi

Normal Amortisman Oranı = 1 / 5 yıl = 0,20

Azalan Bakiyeler Amortisman Oranı = 0,20 x 2 = 0,40

Yıllık Amortisman = ((100.000 - 10.000) / 5) x 2 = 36.000 TL

Aylık Amortisman = 36.000 / 12 = 3.000 TL

Makinenin Kullanıma Başlama Tarihi: 07.06.2011

Makinenin 2011 yılında Kullanıldığı Süre: 7 ay

2011 Yılı Amortisman Tutarı = 3.000 x 7 = 21.000 TL

Makinenin yararlı ömrünün bittiği yılı takip eden yılda ayrılacak olan

= 3.000 x 5 = 15.000 TL

Azalan Bakiyeler Yöntemi Amortisman Hesaplama Tablosu (TMS-16)

Yıllar	Amortismana Tabi Değer Birikmiş Amortisman	Oran	Yıllık Amort.	Aylık Amort.	Kıst Dönem	Amortisman Tutarı	Birikmiş Amort.
2011	90.000	%40	36.000	3.000	7 Ay	21.000	21.000
2012	90.000- 36.000=54.000	%40	21.600	1.800	-	21.600	42.600
2013	90.000- 36.000- 21.600=32.400	%40	12.960	1.080	-	12.960	55.560
2014	90.000- 36.000- 21.600- 12.960=19.440	%40	7.776	648	-	7.776	63.336
2015	90.000- 36.000- 21.600- 12.960- 7.776=11.664	Tamamı	11.664	972	-	11.664	75.000
2016		%40	36.000	3.000	5 Ay	15.000	90.000
Toplam						90.000	

b-2) Azalan Bakiyeler Üzerinden Amortisman Yöntemi VUK'na göre çözüm

Yıllık Amortisman Tutarı = Dönem başındaki defter değeri x (Normal amortisman oranı x 2)

Normal Amortisman Oranı = 1 / Yararlı Ömür Süresi

Normal Amortisman Oranı = 1 / 5 yıl = 0,20

Azalan Bakiyeler Amortisman Oranı = 0,20 x 2 = 0,40

Yıllık Amortisman Tutarları Tablosu (VUK)

Yıllar	Amortisman Tabi Değer Birikmiş Amortisman	Oran	Amort. Tutarı	Birikmiş Amort.
2011	100.000x0,40(0,20x2)	%40	40.000	40.000
2012	(100.000-40.000)x0,40	%40	24.000	64.000
2013	(100.000-40.000-24.000)x0,40	%40	14.400	78.400
2014	(100.000-40.000-24.000- 14.400)x0,40	%40	8.640	87.040
2015	(100.000-40.000-24.000-14.400- 8.640)x0,40	Tamamı	12.960	100.000

Türkiye Muhasebe Standardı 16 ve VUK Karşılaştırma Tablosu

YILLAR	VUK	STANDART	FARK
	Ayrılan Amortisman Tutarı	Ayrılan Amortisman Tutarı	
2011	40.000	21.000	19.000
2012	24.000	21.600	2.400
2013	14.400	12.960	1.440
2014	8.640	7.776	864
2015	12.960	11.664	1.296
2019		15.000	-15.000
TOPLAM	100.000	90.000	10.000

Açıklama: Türkiye Muhasebe Standardı 16 ve Vergi Usul Kanunu amortisman hükümlerinin aynı örneğe, Azalan Bakiyeler Amortisman Yöntemi ile yapılan hesaplamalar sonucunda; toplam fark 10.000 TL olarak gerçekleşmiştir. Bunun nedeni standardın hesaplamalarda kalıntı değeri maliyet değerinden düşürmesi, VUK'nun ise kalıntı değeri hiçbir şekilde hesaplamalara dahil etmemesidir. Bunu TMS-16 ve VUK arasındaki temel fark olarak nitelendirebiliriz. Bunun dışında gerçekleşen farklar standardın amortismanı, makinenin kullanılmaya başladığı aydan itibaren başlatması (Kıst Amortisman) ve ilk yılda ayrılmayan amortisman tutarını makinenin yararlı ömrünün takip eden yıllarda dikkate almasıdır.

4.6.2.Örnek 10:²⁴⁷

Kadir İşletmesi yatırım amaçlı olarak (değer artış kazancı elde etmek için) 01.12.2012 tarihinde 700.000 TL bedelle bankadan ödenerek bir arsa satın almıştır. Değerlemede gerçeğe uygun değer yöntemi seçilmiştir.

31.12.2012 değerlemesinde bir gayrimenkul değerlendirme şirketi raporu ile söz konusu arsanın değeri 950.000 TL olarak belirlenmiştir.

01.07.2013 tarihinde yönetim kurulu kararı ile söz konusu arsaya üretim tesisi yapılmasına karar verilmiştir.

Bankadan ödeme yapılarak aktifleştirilen arsanın muhasebe kaydı.

01.12.2012

Yatırım Amaçlı Arazi Ve Arsalar	700.000	
Bankalar		700.000
Açıklama: Yatırım Amaçlı İktisap Edilen Arsa		

²⁴⁷ Şerif Demir, a.g.e., s. 134.

Değerleme Şirketinin arsa değerindeki artışına ait raporuna göre arsa değer artışının muhasebe kaydı

31.12.2012

Yatırım Amaçlı Arazi Ve Arsalar	250.000	
Diğer Çeşitli Gelir ve Karlar		250.000
Açıklama: Arsanın Gerçeğe Uygun Değer Artış Karı		

Yönetim Kurulu Kararına göre aktifteki arsanın üretim tesisi olmasına karar verilmiştir. Arsanın üretim tesisine geçişinin muhasebe kaydı

01.07.2013

Arazi Ve Arsalar	950.000	
Yatırım Amaçlı Arazi ve Arsalar		950.000
Açıklama: Satıştan Vazgeçilen Arazinin Yeniden Sınıflandırılması		

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi yatırım amaçlı gayrimenkullerin değerlemesinde gerçeğe uygun değer yöntemi uygulandığından kazanç ve kayıplar oluştuğu dönemde kar veya zarara yansıtılır.

4.6.3.Örnek 11:²⁴⁸

Sultan&Müslim AŞ kiraya verdiği binasını kiracıyı çıkartarak işletme faaliyetinde kullanmaya karar vermiştir. Binanın kayıtlı değeri 1.150.000 TL'dir. Bu tarih itibariyle binanın gerçeğe uygun değeri ise 1.800.000 TL dir.

Binalar	1.800.000	
Yatırım Amaçlı Binalar		1.150.000
Gerçeğe Uygun Değer Artışı		650.000

Binada değer azalışı olsaydı zarar olarak kaydedilecektir.

4.6.4.Örnek 12:²⁴⁹

a-Hasan Poto AŞ finansal kiralama yoluyla 40 yıllığına kiraladığı binayı kira geliri elde etmek amacıyla üçüncü kişilere kiralamaktadır. Finansal kiralama yoluyla edinilen gayrimenkulün gerçeğe uygun değeri 1.100.000 TL, kira ödemelerinin bugünkü değeri 900.000 TL, finansal kiralama işlemlerinden doğan borçlar ise 1.300.000 TL'dir. Bu durumda işletme tarafından gayrimenkul hakkının muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibi olacaktır.

Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	900.000	
Ertelenmiş Finansal Kiralama Borçlanma Maliyeti	400.000	
Finansal Kiralama İşlemlerinden Borçlar		1.300.000

²⁴⁸ Raif Parlakkaya ,“Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar”, Nobel Yayın Dağıtım ,Haziran 2010 ,s. 64.

²⁴⁹ Umut Varlı, “Türkiye Muhasebe Standardı 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller”, **Yaklaşım Dergisi**, Temmuz 2012 sayı 235

b-AÇİ AŞ kullanmakta olduğu binayı boşaltmış ve kira geliri elde etmek amacıyla kiraya vermiştir. İşlemin yapıldığı tarihteki bilgiler aşağıdaki gibidir;

Kayıtlı Değer	800.000
Birikmiş Amortisman	(200.000)
Net Defter Değeri	600.000
Yeniden Değerleme Değer Artışı	50.000
Gerçeğe Uygun Değeri	500.000

Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	500.000	
Yatırım Amaçlı Binalar		
Birikmiş Amortismanlar	200.000	
Yeniden Değerleme Değer Artışı	50.000	
Diğer Olağan Gider Ve Zararlar	50.000	
Binalar		800.000

4.6.5.Örnek 13:²⁵⁰

a) Yeniden Değerleme

Maliyet bedeli 4.000 TL, 4. yıl sonunda birikmiş amortisman 1.600 TL olan maddi duran varlığın yeniden değerlemeye tabi tutulması kararlaştırılmıştır.

Maddi duran varlığın değeri %20 oranında artırılabacaktır.

$$4.000 \text{ TL} \times 0,20 = 800 \text{ TL}$$

$$1.600 \text{ TL} \times 0,20 = 320 \text{ TL}$$

Yeniden Değ. Değ. Artışı 480 TL

²⁵⁰ Süleyman Yükçü, Yılmaz İçerli, "Türkiye Muhasebe Standardı-16 Maddi Duran Varlıklar Standardına İlişkin Uygulama Önerileri", **Mali Çözüm Dergisi**, Temmuz-Ağustos, Yıl 2007, sayı 82, s. 20.

Maddi Duran Varlık	800	
Birikmiş Amortisman		320
Yeniden Değerleme Değer Artış		480

b) Geçmiş dönem değer düşüklüğünün yeniden değerlemeyle gelir kaydedilmesi.

Söz konusu maddi duran varlığın 3. yılsonunda değer düşüklüğüne uğradığı düşüncesi ile 200 TL'lik değer düşüklüğü gideri kaydedildiği anlaşılmıştır.

(a) şıkkındaki yeniden değerlendirme kaydının bu bilgilerin ışığında tekrar yapılması istenmektedir.

Yeniden Değerleme Değer Artışı	480 TL
Geçmiş Dönem Değer Düş. Zararı	200 TL
Özkaynaklardaki Artış	280 TL

Maddi Duran Varlık	800	
Birikmiş Amortisman		320
Maddi Duran Varlık		
Değer Artış Geliri		200
Yeniden Değerleme Değer Artışı		280

c) Değer düşüklüğü yeniden değerlendirme değer artışının kapatılarak gider kaydedilmesi.

Maddi duran varlığın dördüncü yılsonundaki görünümü şöyledir;

	Maddi Duran Varlık	Birikmiş Amortisman	Net Değer
Maliyet Bedeli	4.000 TL	1.600 TL	2.400 TL
Yeniden Değerleme Artışı	800 TL	320 TL	480 TL
	4.800 TL	1.920 TL	2.880 TL

Maddi duran varlığın değerinin beşinci yılsonunda düştüğü belirlenmiştir. Değer düşüklüğü sonunda yapılan hesaplamada maddi duran varlığın değerinin 1.500 TL, birikmiş amortismanının 600 TL'ye düştüğü saptanmıştır.

Buna göre maddi duran varlık maliyet bedelinde (4.800 TL – 1.500 TL)3.300 TL azalma

Birikmiş amortismanda ise (1.920 TL – 600 TL) 1.320 TL azalma yaşandığı anlaşılmıştır. Bu veriler ile değer düşüklüğü şöyle muhasebeleştirilmelidir.

Birikmiş Amortisman	1.320	
Yeniden Değerleme Değer Artışı	480	
Maddi Duran Varlık Değer Düşüklüğü Gideri	1.500	
Maddi Duran Varlık		3.300

Görüldüğü gibi değer düşüklüğünün 480 TL'si yeniden değerlendirme değer artışından karşılanmış, 1.500 TL'lik kalan kısım ise maddi duran varlık değer düşüklüğü gideri olarak kaydedilmiştir

4.7.Maddi Olmayan Duran Varlıklar

4.7.1.Örnek 14:²⁵¹

Mağaza güvenlik sistemleri üreten Özde işletmesi yeni bir güvenlik sistemi tasarım ve geliştirmesi amacıyla proje üzerinde çalışmaktadır. Bu projeye ilgili olarak işletmenin Elektronik Ar-Ge bölümünde 2009 yılında araştırma çalışmalarına başlanmış ve araştırma safhasına ilişkin olarak 300.000 TL'lik gider oluşmuştur. 2009 yılında projesinin teknolojik ve finansal yapılabilirliğine ilişkin analizler tamamlanmıştır. Bu analizler için işletmenin kendi içerisinde 100.000 TL'lik gider oluşmuş, patent enstitüsüne başvurularla ilgili olarak da 17.000 TL ödemiş ve patent hakkı almıştır.

2009 yılında ortaya çıkmış bulunan 300.000 TL'lik araştırma safhasına ilişkin harcamalar dönem gideri olarak muhasebeleştirilecektir.

.../.../2009

Araştırma Ve Geliştirme Giderleri	300.000	
Bankalar		300.000

2009 yılında ortaya çıkmış bulunan 100.000 TL'lik yapılan harcamalar maddi olmayan varlık olarak aktifleştirilebilir.

.../.../2009

Araştırma Ve Geliştirme Giderleri	100.000	
Bankalar		100.000

²⁵¹ Barış Sipahi “Seçilmiş Türkiye Finansal Raporlama Standartları TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar”, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Yayınları, İstanbul, 2009, Yayın No 99, s. 171.

2009 yılında ortaya çıkmış bulunan 17.000 TL'lik yapılan patent alımı için harcamalar maddi olmayan varlık olarak aktifleştirilebilir.

.../.../2009

Haklar	17.000	
Bankalar		17.000

SONUÇ

Çalışmanın giriş bölümünde etraflıca anlatılan tez konusundan elde ettiğimiz bilgileri irdelediğimizde karşımıza çıkan bilgiler şunlardır;

Muhasebe politikalarından başlayan değişiklikler değerlendirme kavramı iktisadi kıymetlerin değerlendirme ölçüleri ve mali tablolarda son bulan bu süreçte hesap gruplarına göre belli başlı önemli durumları şöyle sıralayabiliriz;

Türkiye Muhasebe Standartları önemlilik ve gerçeğe uygun sunum ilkeleri gereği işletmeler seçimlik haklar vermektedirler. Vergi Usul Kanununun da verilen seçimlik haklar yasanın belirlediği sınırlar dâhilinde olup Türkiye Muhasebe Standartları gibi özgürlükleri yoktur. (Yeni hesap grubu yada hesap açma) Buradan anlaşılabilir mali tablolarda kati bir format söz konusu değildir. Oysa Tekdüzen Hesap Planı mali tablolara bir standart getirdiği gibi yeni hesapların açılması da ihtiyaca göre yasa koyucu belirlemektedir.

Hazır Değerler grubunda yabancı paraların değerlendirilmesi Vergi Usul Kanununa göre Maliye Bakanlığınca ilan edilirken, Türkiye Muhasebe Standartlarınınca işlem fiyatından değerlendirilecektir. Çekler Vergi Usul Kanunu 'na göre ödeme aracı olarak değerlendirilip senetler gibi reeskonta tabi tutulmaz iken Türkiye Muhasebe Standartları'na göre çeklerin de senetler gibi itfa edilmiş maliyet değerinden Etkin Faiz Yöntemiyle gerçeğe uygun değerini tespit etmektedir. Burada da Vergi Usul Kanunu senette faiz oranının yazılı olması yada Londra Bankalar Arası Faiz Oranı esas alınırken Türkiye Muhasebe Standartları için aktif bir piyasada yayınlanmış bir oranın kullanımının gerçeğe uygun değer olarak görmektedir. Vadeli ulusal paraların değerlendirilmesi faiz rakamının değerlendirme gününe indirgenmesi mantığı her iki görüş içinde geçerlidir.

Menkul Kıymetler grubunda, Vergi Usul Kanunu borsa rayici ile değerlendirilmesini ayrıca değer düşüklüğü durumunda karşılık ayırmaz iken değer düşüklüğü giderinin kanunen kabul edilmeyen gider olarak mali tablolara yansıtılmakta, Türkiye Muhasebe Standardı hisse senetleri, tahviller ve türev ürünler için değerlendirme kriteri gerçeğe uygun değer olup fiyat değişimleri varlığın üzerine yansıtılarak kar veya zarara aktarılır. Türkiye

Muhasebe Standardına göre işletmeler ilk muhasebeleştirilmeden sonra seçtikleri muhasebe politikalarına göre menkul kıymetlerini; gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklar, vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar ve satılmaya hazır finansal varlıklar olarak üçlü sınıflandırmaya tabi tutarlar.

Alacaklar grubunda, Vergi Usul Kanunu senetsiz alacakları iskontoya tabi tutmaz iken Türkiye Muhasebe Standartları senetli ve senetsiz ayrımı gözetmeksizin iskonto edilmiş maliyet değeriyle yansıtır. Vergi Usul Kanunu senette faiz oranı açıklanmış ise bu oranı açıklamamış ise TC Merkez Bankası resmi iskonto oranını alırken, Türkiye Muhasebe Standardı da ilk olarak belirlenen bir faiz oranını ararken böyle bir faiz oranı yoksa işletme açısından piyasa şartlarını yansıtacak bir oran tercih etmektedir. Şüpheli alacaklarda ise Vergi Usul Kanunu bazı kriterleri zorunlu tutarken, Türkiye Muhasebe Standartları için tarafsız bir göstergenin bulunması durumunda ilgili şüpheli alacağı kar yada zararda muhasebeleştirir.

Stoklar grubunda, Vergi Usul Kanununda genel yönetim giderlerinden mamullerin maliyetine pay verme mecburi değil ihtiyaridir. Türkiye Muhasebe Standartlarına göre ise genel yönetim giderlerinden mamul maliyetine eklenmeyeceğini ve doğrudan gider yazılacağını söylemektedir. Bunun haricinde dönem gider olarak değerlendirilen araştırma ve geliştirme giderleri Türkiye Muhasebe Standartlarında eğer doğrudan bir ilişki kurulabiliyor ise maliyete ekleneceğini söylemektedir. Bunun haricinde normalin üzerinde gerçekleşen üretim maliyetleri, üretim haricinde depolama maliyetleri ve stoklar ile ilgili borçlanma maliyetlerini dönem gider olarak değerlendirip mamul maliyeti ile ilişkilendirmemektedir.

Mali Duran Varlıklar grubunda, VUK borsa rayıcı ile değerlendirilmesini ayrıca değer düşüklüğü durumunda karşılık ayırmaz iken değer düşüklüğü giderinin kanunen kabul edilmeyen gider olarak mali tablolara yansıtmakta, Türkiye Muhasebe Standardı için değerlendirme kriteri itfa edilmiş maliyet değeri ile değerlendirilir ve değerlendirme karı yada zararı gelir tablosunda raporlanır. İştiraklerde ise Vergi Usul Kanunu değerlemede alış bedelini benimserken Türkiye Muhasebe Standardı öz kaynak yöntemini benimsemiştir.

Maddi Duran Varlıklar grubunda, Vergi Usul Kanunu'nda kur farkı, vade farkı ve faizler maddi duran varlığın aktifleştirilmesi sürecinde maliyete aktarılırken Türkiye Muhasebe Standartların da bu tutarlar maliyete eklenmez giderleştirilir..Yalnızca yapımı uzun süren varlıklarda finansman gideri aktifleştirilir. Amortisman uygulamasında Vergi Usul Kanunu süreyi ve oranı belirlerken Türkiye Muhasebe Standartlarında faydalı ömür işletme tarafından belirlenir. Vergi Usul Kanunu'nda maddi duran varlık için kıst amortisman uygulanmaz iken Türkiye Muhasebe Standardı alış tarihini esas alarak kıst amortisman uygular. Ayrıca her hesap dönemi sonunun da faydalı ömrü yeniden gözden geçirir.

Maddi Olmayan Duran Varlıklar grubu, Vergi Usul Kanunu'nda şerefiyeler kayıtlı değeri ile değerlendirilen Türkiye Muhasebe Standartlarında şerefiyeler değer düşüklüğü testine tabi olur ve değer düşüklüğü karşılığı ayrılır.

Küreselleşmenin sonucu olarak muhasebe bilgi sisteminde tek bir dilin kullanılmasını yapılacak işlemlerin bu dil aracılığı ile yapılması herkes tarafından anlaşılır olacağı düşüncesiyle uluslararası muhasebe standartları gelişen ülke olarak Türkiye tarafından da kabul gördü. Bu sebepten dolayı uluslararası muhasebe standartları olduğu gibi İngilizceden Türkçeye çevrilerek Türkiye Muhasebe Standartları olarak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun yasal yaptırımını ile 01.01.2013 tarihinden itibaren yürürlüğe girdi.

Özü itibariye ticari karın en gerçek haliyle tespiti ve mali tablolara kaydı ile karar alıcılara işletmenin gerçek değerini beyan etmek ve karar alıcılarında ekonomik kararlarının uluslararası standartlarla değerlendirilmiş mali tablolara bakarak vermesini sağlamaktır.

Gelişen ülke ekonomileri ve sermayeleri ulusal yapıdan sıyrılıp uluslararası bir pazarda boy göstermeye başlayınca yabancı ülkelerin mevzuatları ve muhasebe raporlama teknikleri ile karşılaşmaya başladılar. Uluslararası firmalar birçok ülkede faaliyet göstermeleri, her ülkenin yerel uygulamaları muhasebenin evrensel bir dilinin olması ihtiyacını doğurmuştur.

Uluslararası Muhasebe Standartları yerel uygulamalardan çıkıp dünya çapında bir hal almaya başlamıştır. Dünyanın her yerinde aynı olan rakamlar farklı değerlendirme, yorumlama ve raporlamalara konu olurken standartlar ile evrensel bir yapıya kavuşmuş ve değerlendirme ölçüleri farklılaşmış, gelişmiş ve çağın gereksinimlerini de taşıyarak raporlamalara yansıtılmıştır.

Yerel mevzuatın yetişemediği ya da az gelişmiş finansal yapısı sebebiyle pek gündeme gelmeyen finansal enstrümanlar, uluslararası şirket birleşmeleri, borsalar, varantlar, vadeli işlemler, türev ürünler, değerlendirme ölçüleri, firma politikaları, daha birçok kavramı ve gelişmeyi içinde barındıran Uluslararası muhasebe standartları yerel uygulamaları da güncellemiştir.

Vergi mevzuatında belirtilen değerlendirme ölçüleri ile gerçek değeri bulunamayan, bulunan değerün günün şartlarına uygun olmayışı raporların eksik karın yer yer fazla olmasına sebebiyet vermektedir.

Vergi kanunlarının uygulayıcılara kısıtlı seçimlik hakların verilmesi mali tabloların gerçeğe yakın bir değerlemeden yoksun bıraktığı, eksikliklerin giderilmesi için mevzuat değişikliklerinin zaman alması sürecin yavaş işlemesi, vergi ilkesi ile düşünülmesi, ticari kardan ziyade mali karın yüksek çıkmasını sağlayıcı yöntemlerin ya da uygulamaların zorunlu kılınması ticari karın gerçeğinden daha farklı çıkmasına sebebiyet vermektedir.

Uluslararası Muhasebe Standartları günün gerektirdiği değişiklikleri zamanında bildirmesi uygulayıcılara doğru bilgiyi işlemesine yardımcı olmaktadır. Standartların tüm dünyada uygulama alanı bulmaması Amerika'nın kendi standartlarında ısrar etmesi (**USGAAP**) muhasebe standartlarında çift başlılığın devam edeceğini göstermektedir.

Görünen odur ki Türkiye Muhasebe Standartları, vergi kanunları ile paralel gitmesini sağlayacak mevzuat değişiklikleri kapıda beklemektedir. Vergi kanunlarının günün şartlarına göre değiştirileceği, Tek Düzen Hesap Planının, Türkiye Muhasebe Standartları ile uyumlaştırma çalışmalarının olacağı aşikârdır.

Farklı mevzuatlarda yapılması istenen değişik değerlendirme ya da raporlama usullerinin tek bir mevzuatta toplanması ya da birbirini doğrular şekilde uygulanmasının sağlanması (**Vergi Usul Kanunu, Türk Ticaret**

Kanunu, Sermaye Piyasası Kanun vb.) yerinde olacaktır.

Son olarak Türkiye Muhasebe Standartları ülke açısından hem işletmelerin değerlendirme, denetleme ve raporlama alışkanlıklarını hem de meslek mensubu uygulayıcıları ile kamu denetçileri açısından birçok yenilikler getirecektir.

KAYNAKÇA

AKDOĞAN, Nalan, SEVİLENGÜL, Orhan, **Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması**, Ankara, Gazi Kitapevi, 2003

ALTUĞ, Osman, **Banka İşlemleri Muhasebesi**, İstanbul Türkmen Kitapevi 2000

AYÇIÇEK, Fahri “ Türkiye Muhasebe Standartları Ve Vergi Usul Kanunu Açısından Değerleme Ve Bir Uygulama “ **Doktora Tezi, 2009**

AYÇIÇEK, Fahri, “ Türkiye Muhasebe Standartlarında Bugünkü Değerinden Ölçülen Varlık Ve Yükümlülükler”, **Mali Çözüm**, sayı 105, Mayıs Haziran 2011

BAL, Emine Çına ,“ Muhasebe Değerleme Ve Firma Değeri İle İlişkinin Tespit” Doktora Tezi

BAYAZITLI, Ercan “ Muhasebede Değerleme” ,**TC. Anadolu Üniversitesi Yayını**, No 2488, Açık öğretim Fakültesi Yayını No: 1459

ÇANAKCIOĞLU, Mustafa, ERKAL, Zekeriya, DEMİRBAŞ, Mahmut, DURMUŞ, Cem Niyazi, **Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları** İstanbul, Der Yayınları, Eylül 2010

DEMİR, Şeref **TMS/TFRS Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları (VUK Değerleme Yaklaşımı)** Ankara, Seçkin Yayıncılık 2012

DEMİR, Volkan, **TFRS/UFRS Kapsamında Finansal Araçlar Sunum Muhasebeleştirme ve Ölçme Açıklamalar** Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, Nisan 2009

DEMİR, Volkan, BAHADIR, “Oğuzhan Ufrs (Tfrs)’deki Değerleme Ölçüleri Kapsamında Şirket Değerlemesinde Defter Değeri Yaklaşımı” **Muhasebe Denetim Bakış Dergisi** 23 sayı, Eylül 2007

DİNÇ, Engin “ Türkiye Muhasebe Standartları Ve Vergi Kuralları Açısından Ticari Borç Ve Ticari Alacakların Muhasebeleştirilmesi Ve Değerlemesi” **Mali Çözüm**, sayı 90,Kasım Aralık 2008

FIRAT, Hüseyin, PALAK, Veysel Karani “TMS Ve VUK Açısından Maddi Duran Varlıklarda Değerleme -Maliyet ve Yeniden Değerleme Modeli “ **Mali Çözüm**, sayı 87, Mayıs-Haziran 2008

GÖKÇEN, Gürbüz, AKGÜL, Başak Ataman, ÇAKICI, Cemal, **Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları**, İstanbul, Beta Yayınları 2006

Hacıüstemoğlu,Rüstem, **Maliyet Muhasebesi**, Dizgi Baskı, İstanbul 1995

JACBSEN, Backer, **Yönetim Açısından Maliyet Muhasebesi** Ankara, Bilimsel Yayınlar Derneği, 1974, s. 85.

İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası Raporu 08/2 5 – 2 6 – 2 7 – 2 8 15 Temmuz 2008

KAYA, İdil, **Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında Konsolide Finansal Tablolar**, İstanbul, Türkmen Kitabevi 2011

KÜÇÜK, Sema **DEĞERLEME VE DÖNEM SONU İŞLEMLER**, Yaklaşım Yayınları Ocak 2007

KÜÇÜK, **Muzaffer Değerleme ve Dönem Sonu İşlemleri** Ankara, Yaklaşım Yayınları Ocak 2013

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği(1 Sıra No' lu) Resmi Gazete No 21447 (M) Resmi Gazete Tarihi 26.12.1992

Nandakumar, Ankarath,Kalpesh J.Mehta ,Kalpesh,**Understanding IFRS Fundamentals** John Willey Sons,inc. 2010

ÖRTEN, Remzi, BAYIRLI, Rıdvan, “ TMS 16'ya Göre, Maddi Duran Varlıkların Dönem Sonunda Değerlemesi ve Muhasebe Uygulamaları” **Mufad Journal** , sayı 36 ,Ekim 2007

PAMUKÇU, Fatma “Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi Ve Finansal Tablolara Etkisi Fair Value Accounting And The Effects To Financial Statements” **Mali Çözüm**,103.sayı, Ocak-Şubat 2011

PAMUKÇU, Fatma, Pamukçu Ayşe, Pamukçu Nevzat, TMS **TFRS Kapsamında Finansal Tablolarda Düzeltme İşlemleri**, İstanbul, Yayılım Yayınları, 2011

PARLAKKAYA, Raif, **Uluslararası (Türkiye) Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları Kapsamında Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, Haziran 2010

SARIKAYA, İrfan ”Mali Tabloların Tekliği İlkesi Çerçevesinde Mevzuatımızdaki Değerleme Hükümlerine Toplu Bakış “**Vergi Dünyası Dergisi**,248 sayı, Nisan 2002

ŞİMŞEK, Sinan “Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları Açısından İşletmelerin Aktiflerinde Yer Alan Menkul Kıymetlerin Değerlemesi” **E-Yaklaşım**, sayı 242, Şubat 2013

UUSAN, Hikmet, “ Değerleme Esasları Ve Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri Açısından İncelenmesi” Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 8,sayı 1,Yıl 2008

YAZICI, Mehmet, DURMUŞ, Ahmet H. **Muhasebe -2 Dönem Sonu ve Ortaklık İşlemleri**, İstanbul, Nihad Sayar Yayın ve Yardım Vakfı,1979

YÜCEL, Mehmet “ Vergi Usul Kanunu’na Göre Değersiz Alacaklar, Değersiz Alacak Yoluyla Gider Yazabilme Koşulları, Özellik Arz eden Hususlar Ve Muhasebeleştirilmesi” **Mali Çözüm**, Sayı 105, Mayıs- Haziran 2011

İnternet Siteleri

www.gelirler.gov.tr

www.ismmmo.org.tr

www.kgk.gov.tr

www.spk.govtr

www.tmsk.org.tr

www.turmob.org.tr

www.yaklasim.com.tr

www.asmmmo.org.tr

EKLER

EK 1 HİSSE SENEDİ İLE TAHVİL KARŞILAŞTIRILMASI²⁵²

	TAHVİLLER	HİSSE SENETLERİ
1	Tahvil bir borç senedir	Hisse senedi bir mülkiyet senedir.
2	Tahvil sahibi, tahvil çıkaran kuruluşun uzun vadeli alacaklıdır	Hisse senedi sahibi, hisse senedini çıkaran kuruluşun ortağıdır.
3	Tahvil sahibinin bir şirkete sağladığı sermaye yabancı sermayedir	Hisse senedi sahibi, şirkete belli bir oranda ortaktır.
4	Tahvil sahibi, şirketin aktifi üzerinde alacağından başka hiçbir hakka sahip değildir. Şirketin yönetimine katılamaz. Şirketin brüt karından öncelikle tahvil sahiplerine faiz ödenir. Tahvil sahipleri alacaklarını aldıktan sonra, şirketin mal varlığı üzerinde hiçbir hak iddia edemezler.	Hisse senedi satın alarak şirketin ortağı olan hak sahipleri, kendilerine tanınan tüm ortaklık haklarından yararlanabilirler.
5	Tahviller, nominal değerinin altında bir değerle ihraç edilebilir.	Hisse senetleri, nominal değerinin altında bir fiyatla satılamazlar.
6	Tahvilde kesin bir vade vardır, bu vade sonunda tahvil sahibi ile şirket arasındaki hukuki ilişki sona erer.	Hisse senedinde vade yoktur, hisse senedi sahibi ile şirket arasındaki ilişki bir süreyle kısıtlanmamıştır. Sadece hisse senedinin sahibi değişebilir
7	Tahvilin getirisi belirli ve sabittir.(değişken faizli tahviller dışında)	Hisse senedinin getirisi, hisse senedi fiyatında meydana gelen artış ve şirketin dağıtacağı kar payıdır. Hisse senedi sahibinin hangi yıl ne kadar gelir elde edeceği belli değildir.

²⁵²Mustafa Çanakçıoğlu, Zekeriya Erkal, Mahmut Demirbaş, Cem Niyazi Durmuş , **Dönem Sonu Muhasebe Uygulamaları**, Der Yayınları Eylül 2010

	TAHVİLLER	HİSSE SENETLERİ
8	Tahviller, şirketler dışında devlet ve belediyeler gibi tüzel kişiliğe sahip kamu kuruluşları tarafından da çıkarılabilir.	Birer katılma payını ifade eden hisse senetleri anonim şirketler tarafından ihraç edilebilir.(Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler de hisse senedi çıkarabilmekte ancak bu hisse senetleri halka arz yoluyla satılamamakta ve borsada işlem görmemektedir.)
9	Tahviller, bir itfa planı dahilinde itfa edilir	Hisse senetlerinde prensip olarak itfa söz konusu değildir. Ancak isteğe bağlı olarak hisse senetlerinin bir bölümü itfa edilebilir ki bunun anlamı sermaye azaltımıdır.Hisse senetlerinin tamamen itfası ise ,şirketin tasfiyesi demektir.

EK 2 TOPLUCA DEĞERLEME ANAHTARLARI²⁵³

Varlık veya Kaynak Türü	Değerleme Ölçüsü	İlgili Kanun Maddesi (VUK)	İlgili Hesap
Alacak Senetleri (Döviz)	Reeskont, Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265–280–281	121–122–221–222
Alacak Senetleri (TL)	Reeskont, Mukayyet Bedel	265–281	121–122–221–222
Alıcılar (Senetsiz Müşteri Borçları-Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265–280–281	120–220
Alıcılar (Senetsiz Müşteri Borçları-TL)	Mukayyet Bedel	265–281	120–220
Alınan Avanslar (Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265–280–285–287	340–440
Alınan Avanslar (TL)	Mukayyet Bedel	265–285–287	340–440
Alınan Depozito ve Teminatlar (Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265–280–285	326–426
Alınan Depozito ve Teminatlar (TL)	Mukayyet Bedel	265–285	326–426
Arama Giderleri	Mukayyet Bedel	265–283–316	271–278
Araştırma ve Geliştirme Gideri	Mukayyet Bedel	265–289	263–268
Arazi ve Arsalar	Maliyet Bedeli	262–269	250
Bağlı Ortaklıklara Borçlar (Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265–280–285	333–433
Bağlı Ortaklıklara Borçlar (TL)	Mukayyet Bedel	265–285	333–433
Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar(Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265–280–281	133–233
Bağlı Ortaklıklardan Alacaklar(TL)	Mukayyet Bedel	265–281	133–233

²⁵³ Değerleme ve Dönem Sonu İşlemler Yaklaşım Dergisi Eki Ocak 2013

Varlık veya Kaynak Türü	Değerleme Ölçüsü	İlgili Kanun Maddesi (VUK)	İlgili Hesap
Banka Bonoları	Alış Bedeli +Dönemsel Kâr İlavesi	279	111-112
Banka Garantili Bonolar	Alış Bedeli +Dönemsel Kâr İlavesi	279	111
Banka Kredileri (Döviz)	Kur Değerlemeli ve Kıst Dönem Faiz İlaveli Mukayyet Bedel	265-280-285	300-400
Banka Kredileri (TL)	Kıst Dönem Faiz İlaveli Mukayyet Bedel	265-285	300-400
Binalar	Maliyet Bedeli	262-269-270-271-272	252-257
Birikmiş Amortismanlar	Mukayyet Bedel	265-313-330	257-268-278
Borç Senetleri (Döviz)	Reeskont, Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265-280-285	321-322-421-422
Borç Senetleri (TL)	Reeskont-Mukayyet Bedel	265-285	321-322-421-422
Çek (alınan ve verilen)	İtibari Değer	266-284	101-103
Çıkarılmış Bonolar (Döviz)	Nominal Değer+ Kur Değerlemesi	266-280-286	305
Çıkarılmış Bonolar (TL)	Nominal Değer	266-286	305
Çıkarılmış Tahviller (Döviz)	İtibari Değer +Kur Değerlemesi	266-280-286	405
Çıkarılmış Tahviller (TL)	İtibari Değer	266-286	405
Defolu Ürünler	Üretim Maliyeti veya Emsal Bedeli	267-275-289	157
Değeri Düşen Mallar	Emsal Bedeli	267-278	157
Değersiz Alacaklar	Tasarruf Değeri	264-322	128-129-138-139-229-239
Demirbaşlar	Maliyet Bedeli	262-269-271-273	255-257

Varlık veya Kaynak Türü	Değerleme Ölçüsü	İlgili Kanun Maddesi (VUK)	İlgili Hesap
Devlet Tahvili	Borsa Rayici	263–279	112
Dönem Kârı/Geçmiş Dönem Kârı	Mukayyet Bedel	265–289	570–590
Dönem Zararı/Geçmiş Dönem Zararı	Mukayyet Bedel	265–289	580–591
Emisyon Primleri	Mukayyet Bedel	265–289	520
Finansal Kiralama Alacakları(TL)	Mukayyet Bedel	Mük. 290	124–224
Finansal Kiralama Alacakları(Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	280-Mük. 290	124–224
Finansal Kiralama Borçları(TL)	Mukayyet Bedel	Mük. 290	301–302–401–402
Finansal Kiralama Borçları(Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	280-Mük. 290	301–302–401–402
Finansal Kiralama Hakkı	Mukayyet Bedel	Mük. 290	265
Finansman Bonoları	Alış Bedeli +Dönemsel Kâr İlavesi	279	111–112
Gayrimenkul Sertifikaları	Alış Bedeli +Dönemsel Kâr İlavesi	279	111
Geçici İlmuhaberler	Alış Bedeli	279	111
Gelecek Döneme İlişkin Gelirler	Mukayyet Bedel	265–287	380–480
Gelecek Döneme İlişkin Giderler	Mukayyet Bedel	265–283	180–280
Gelir Ortaklığı Senetleri	Alış Bedeli	279	111–112
Gelir Tahakkukları	Mukayyet Bedel	265–283	181–281
Gider Tahakkukları	Mukayyet Bedel	265–287	381–481

Varlık veya Kaynak Türü	Değerleme Ölçüsü	İlgili Kanun Maddesi (VUK)	İlgili Hesap
Gayri Menkul ve İştirak Hissesi Satış Kazancı Fonu	Mukayyet Bedel	265–289-KVK 5/1-e	549
Haklar	Mukayyet Bedel	265–289	260–268
Hazine Bonosu	Borsa Rayici	263–279	112
Hazırlık ve Geliştirme Gideri	Mukayyet Bedel	265–283–316	272–278
Hisse Senedi İptal Kârları	Mukayyet Bedel	265–289	521
Hisse Senetleri	Alış Bedeli	279	110–240–242–245
İlk Madde Malzeme	Maliyet Bedeli	262–274	150
İmalat Artıkları (ıskarta, üstüğü, deşe...)	Emsal Bedeli	267–289	157
İpotekli Borç Senetleri	Alış Bedeli +Dönemsel Kâr İlavesi	279	111
İştiraklerden Alacaklar (Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265–280–281	132–232
İştiraklerden Alacaklar (TL)	Mukayyet Bedel	265–281	132–232
İştiraklere Borçlar (Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265–280–285	332–432
İştiraklere Borçlar (TL)	Mukayyet Bedel	265–285	332–432
Kâr-Zarar Ortaklığı Belgesi	Alış Bedeli	279	111
Kıdem Tazminatı Karşılığı	Mukayyet Bedel	265–288	372–472
Konsinye Mallar	Maliyet Bedeli	262–274	152–153
Konut Sertifikaları	Alış Bedeli+ Dönemsel Kâr İlavesi	279	111
Kredi Kartı Slipleri	Mukayyet Bedel	265–281	108
Kuruluş ve Örgüt.Gideri	Mukayyet Bedel	265–282–326	262–268

Varlık veya Kaynak Türü	Değerleme Ölçüsü	İlgili Kanun Maddesi (VUK)	İlgili Hesap
Madenler	Maliyet Bedeli	262-289-316	277-278
Makine ve Cihazlar	Maliyet Bedeli	262-269-270-271-272	253-257
Maliyet Giderleri Karşılığı	Mukayyet Bedel	265-288	373
Mamuller	Maliyet Bedeli	262-275	152
Maniplasyona Tabi Mallar	Maliyet Bedeli	262-274	151-153
Menkul Kıymet Kuponları	Mukayyet Bedel	266-286	108
Mevduat (Vadesiz -Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265-280-281	102
Mevduat (Vadesiz TL)	Mukayyet Bedel	265-281	102
Mevduat (Vadeli-Döviz)	Kur Değerlemeli Ve Kıst Dönem Faiz İlaveli Mukayyet Bedel	265-280-281	102
Mevduat (Vadeli TL)	Kıst Dönem Faiz İlaveli Mukayyet Bedel	265-281	102
Nakit Paralar (Döviz)	İtibari Değer+ Kur Değerlemesi	266-280-284	100
Nakit Paralar (TL)	İtibari Değer	266-284	100
Ortaklara Borçlar (Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265-280-285	331-431
Ortaklara Borçlar (TL)	Mukayyet Bedel	265-285	331-431
Ortaklardan Alacaklar (Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265-280-281	131-231
Ortaklardan Alacaklar (TL)	Mukayyet Bedel	265-281	131-231
Özel Maliyetler	Maliyet Bedeli	262-272-327	264-268
Öz Sermaye	Mukayyet Bedel	265-289	500-501

Varlık veya Kaynak Türü	Değerleme Ölçüsü	İlgili Kanun Maddesi (VUK)	İlgili Hesap
Personelden Alacaklar (Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265-280-281	135-235
Personelden Alacaklar (TL)	Mukayyet Bedel	265-281	135-235
Personele Borçlar (Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265-280-285	335
Personele Borçlar (TL)	Mukayyet Bedel	265-285	335
Satıcılara Borçlar (Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265-280-285	320-420
Satıcılara Borçlar (TL)	Mukayyet Bedel	265-285	320-420
Satılacak Sabit Kıymetler	Mukayyet Bedel	265-289	157
Sayım ve Tesellüm Fazlaları	Mukayyet Bedel	265-289	397
Sayım ve Tesellüm Noksanları	Mukayyet Bedel	265-289	197
Sermaye İtfa Fonu	Mukayyet Bedel	265-289-325	549
Şerefiye	Mukayyet Bedel	265-289	261-268
Şüpheli Alacaklar	Tasarruf Değeri	264-281-323	128-129-138-139-229-239
Tahvil Anapara ve Faiz Ödemeleri	İtibari Değer, Mukayyet Bedel	265-266-285-286	304
Tahviller (aktif kıymet)	Alış Bedeli+ Dönemsel Kâr İlavesi	279	111-112
Taşıtlar	Maliyet Bedeli	262-269-270-272	254-257
Tesisler	Maliyet Bedeli	262-269-270-271-272	253-257
Ticari Mallar	Maliyet Bedeli	262-274	153
Varlığa Dayalı M.Kıymetler	Alış Bedeli+DönemKâr İlavesi	279	111

Varlık veya Kaynak Türü	Değerleme Ölçüsü	İlgili Kanun Maddesi (VUK)	İlgili Hesap
Vazgeçilen Borçlar Fonu	Mukayyet Bedel	265-289-324	549
Vergi Alacakları (Geçici V., KDV)	Mukayyet Bedel	265-289	190-191-192-193-292
Vergi Karşılığı	Mukayyet Bedel	265-288	370-371
Vergi ve Diğer Kamusal Borçlar (KDV, Kazanç V. SSK Primi)	Mukayyet Bedel	265-289	360-361-391-392-492-493
Verilen Avanslar (Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265-283-281	159-195-196-259-269-279
Verilen Avanslar (TL)	Mukayyet Bedel	265-281-283	159-195-196-259-269-279
Verilen Depozito ve Teminatlar (Döviz)	Kur Değerlemeli Mukayyet Bedel	265-280-281	126-226
Verilen Depozito ve Teminatlar (TL)	Mukayyet Bedel	265-281	126-226
Yapılmakta Olan Yatırımlar	Mukayyet Bedel	265-289	258
Yarı mamul	Maliyet Bedeli	262-275	151
Yatırım Fonu Katılma Belgesi (A tipi)	Alış Bedeli	279	111
Yatırım Fonu Katılma Belgesi (Diğer)	Borsa Rayici	263-279	111
Yedekler (Yasal, Statü, Olağanüstü)	Mukayyet Bedel	265-289	540-541-542
Yenileme Fonu	Mukayyet Bedel	265-289-328	549
Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri	Maliyet Bedeli	262-269-270-271	251-257
Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Hasılatı	Mukayyet Bedel	265-289	350
Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarım Maliyeti	Mukayyet Bedel	265-289	170

Varlık veya Kaynak Türü	Değerleme Ölçüsü	İlgili Kanun Maddesi (VUK)	İlgili Hesap
Yoldaki Paralar (Döviz)	İtibari Değer+KurDeğerlemesi	266-280-284	108
Yoldaki Paralar (TL)	İtibari Kıymet	266-284	108

EK 3- VERGİ USUL KANUNU ve TÜRKİYE MUHASEBE STANDARDI/TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARD'ında VARLIKLARI DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ²⁵⁴

KALEMLER	VUK	TMS/IFRS
Kasa	İtibari Değer	Gerçeğe Uygun Değer (İtibari Değer)
Yabancı Paralar	Borsa Değeri	Gerçeğe Uygun Değer (Borsa Değeri)
Bankalar	Mukayyet Değer	Gerçeğe Uygun Değer (İskonto Edilmiş Maliyet)
Alınan Çekler	İtibari Değer	Gerçeğe Uygun Değer (İskonto Edilmiş Maliyet)
Verilen Çekler	İtibari Değer	Gerçeğe Uygun Değer (İskonto Edilmiş Maliyet)
Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar/Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar	Alış Değeri/Hisse Senetleri Dışındakiler Borsa Değeri	Gerçeğe Uygun Değer (Borsa Değeri),Değerleme Farkı Gelir Tablosunda Raporlanır
Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar	Alış Değeri	Gerçeğe Uygun Değer (Borsa Değeri),Değerleme Farkı Öz kaynaklarda Raporlanır

²⁵⁴ ASMMMO VI. Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu ,s. 26,27.

KALEMLER	VUK	TMS/FRS
Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlıklar	Borsa Değeri/borsa Değeri Yoksa İşlenmiş Faiz Hesabına Katılır	Gerçeğe Uygun Değer(İskonto Edilmiş Maliyet)/Değer Düşüklüğü Karşılığı Ayrılabilir. Karşılık Tutarı, Gelecekteki Tahmini Nakit Akışlarının, Finansal Varlığın Orijinal Faiz Oranına Göre İskonto Edilecek Bugünkü Değeri İle Defter Değeri Arasındaki Fark Kadardır. Gerçeğe Uygun Değerin Güvenilir Olarak Tespit Edilemediği Durumlarda Maliyet Bedeli iel Değerlenir.
Alıcılar	Mukayyet Değer/Belirli Koşullarda Değer Düşüklüğü Karşılığı Ayrılabilir	Gerçeğe Uygun Değer(İskonto Edilmiş Maliyet)/Risk Doğduğunda Değer Düşüklüğü Karşılığı Ayrılır.
Alacak Senetleri	Tasarruf Değeri, Belirli Koşullarda Değer Düşüklüğü Karşılığı Ayrılabilir	Gerçeğe Uygun Değer(İskonto Edilmiş Maliyet)/Risk Doğduğunda Değer Düşüklüğü Karşılığı Ayrılır.

KALEMLER	VUK	TMS/TFRS
İştirakler	Hisse Senetleri ile Temsil Edilen İştirak Payları Alış Değeri İle Diğerleri Borsa Değeri ile Değerlenir.	İlk Edinimde Maliyet Bedeli, İzleyen Dönemlerde Öz kaynak Yöntemi Uygulanır(Konsolidasyon Kapsamında Olanlar)Konsolidasyon Kapsamına Alınmayanlar Maliyet Bedeli veya Borsa Değerine Göre Değerlenir.(Aktif Piyasanın Olması Şarttır.)
Maddi Duran Varlıklar	İlk Edinimde Maliyet Bedeli İzleyen Dönemlerde Amorti Edilmiş Maliyet	İlk Edinimde Maliyet Bedeli, İzleyen Dönemlerde Maliyet Modeli veya Yeniden Değerleme Modeli Seçilir.
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	İlk Edinimde Maliyet Bedeli İzleyen Dönemlerde İtfa Edilmiş Maliyet	İlk Edinimde Maliyet Bedeli, İzleyen Dönemlerde Maliyet Modeli veya Yeniden Değerleme Modeli Seçilir.

KALEMLER	VUK	TMS/TFRS
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	İlk Edinimde Maliyet Bedeli İzleyen Dönemlerde Amorti Edilmiş Maliyet	İlk Edinimde Maliyet Bedeli, İzleyen Dönemlerde Maliyet Modeli veya Gerçeğe Uygun Değer Yöntemi Seçilir.
Şerefiye	İlk Edinimde Mukayyet Değer İzleyen Dönemlerde İtfa Edilmiş Maliyet(5 Yılda İtfa Edilir)	İlk Edinimde Maliyet Bedeli,(Mukayyet Değerle Aynı) İzleyen Dönemlerde Değer Düşüklüğü Testine Tabi Tutulur. Değer Düşüklüğü Karşılığının İptali ve İtfa yasaklanmıştır.

**EK 4 TÜRKİYE MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA
STANDARTLARI'NDA YER ALAN DEĞERLEME ESASLARI İLE
DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ²⁵⁵**

Tarihi Maliyet	Cari Maliyet	Gerçekleşebilir Değer	Bugünkü Değer
Amortisman Tabi Tutar	Amortisman Tabi Tutar	Amortisman Tabi Tutar	Amortisman Tabi Tutar
Stokların Maliyeti Satın Alma Maliyeti	Satış Maliyetleri Düşülmüş Gerçeğe Uygun Değer	Satış Maliyetleri Düşülmüş Gerçeğe Uygun Değer	Satış Maliyetleri Düşülmüş Gerçeğe Uygun Değer
Dönüştürme Maliyeti	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer	Gerçeğe Uygun Değer
Tahmini Maliyet		Geri Kazanılabilir Tutar	Geri Kazanılabilir Tutar
Maliyet		Net Gerçekleşebilir Değer	Kullanım Değeri
Defter Değeri			Finansal Varlık veya Finansal Borcun Etkin Faiz Yöntemiyle Hesaplanan İtfa Edilmiş Maliyeti
			İşletmeye Özgü Değer

²⁵⁵ Semih Hüseyin Tokay, Ali Deran “Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları’nda Değerleme Ölçüleri, **Mali Çözüm Dergisi**, sayı 90, 2008, s. 32.

**EK 5 -TÜRKİYE MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA
STANDARTLARI'NDA YER ALAN ALTERNATİF
DEĞERLEME ÖLÇÜLERİ²⁵⁶**

Varlık Türü	TMS/TFRS	Alternatif 1	Alternatif 2
Stoklar	TMS2:9	Maliyet ve Net Gerçekleşebilir Değerin Düşük Olanı ile Değerlenir	TMS 41'den Dolayı Tarımsal Ürünler için Gerçeğe Uygun Değer
	TMS2:25	Gerçek Parti Maliyet Yöntemi İlk Giren İlk Çıkar Yöntemi	Ağırlıklı Ortalama Maliyet Yöntemi
Maddi Duran Varlıklar	TMS 16:15,29,30,31	İlk Muhasebeleştirme Tarihinde Elde Etme veya İnşa Maliyeti	İlk Muhasebeleştirme Tarihinden Sonra Maliyet* veya Yeniden Değerleme Yöntemi**
Kiralama İşlemleri Kiracı Kiraya Veren	TMS17:20,36	Gerçeğe Uygun Değer yada Asgari Kira Ödemelerinin Bugünkü Değerinden Düşük Olanı ile	-----
		Net Kiralama Yatırımı Tutarına Eşit Tutarada Bir Alacak Olarak Gösterirler	-----
Devlet Yardımları	TMS20:23	Parasal Olmayan Devlet Yardımlarının Muhasebeleştirilmesinde Varlığın Gerçeğe Uygun Değeri Esas Alınır	Alternatif Yöntem Olarak Nominal Değeri de kullanılabilir
Maddi Olmayan Duran Varlıklar	TMS 38:24,74,75	İlk Muhasebeleştirme Tarihinde Maliyet Bedeli ile Daha Sonraki Dönemlerde Maliyet Yönetimi	Yeniden Değerleme Yöntemiyle
	TFRS:6:8,12	Araştırma ve Değerlendirme Varlıkları Maliyet Bedeli ile Ölçülür	İlk Muhasebeleştirmeden sonra Araştırma ve Değerlendirme Varlıklarına Maliyet Yöntemi yada Yeniden Değerleme Yöntemi Uygulanır

²⁵⁶Semih Hüseyin Tokay, Ali Deran "Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'nda Değerleme Ölçüleri", **Mali Çözüm Dergisi**, sayı 90, 2008, s.42.

***Maliyet Yöntemi:** Bir maddi duran varlığın, ilk muhasebeleştirilme işleminden sonra, finansal tablolarda maliyetinden birikmiş amortisman ve varsa birikmiş değer düşüklüğü zararları indirildikten sonraki değeri ile gösterilmesi işlemini ifade eder (TMS 16: 30)

**** Yeniden Değerleme Yöntemi:** Gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak ölçülebilen maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirme tarihinden sonra, yeniden değerlendirilmiş tutarı üzerinden gösterilmesi işlemini ifade eder. Yeniden değerlendirilmiş tutar, yeniden değerlendirme tarihindeki gerçeğe uygun değerinden, müteakip birikmiş amortisman ve müteakip birikmiş değer düşüklüğü zararlarının indirilmesi suretiyle bulunan değerdir (TMS16: 31).

ÖZET

SAĞIR, Mahmut Kemal , Vergi Usul Kanunundaki Değerleme Ölçüleri İle Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Göre Değerleme Ölçülerinin Karşılaştırılması ve Örnek Uygulamalar, Yüksek Lisans, İstanbul, 2013

Çalışmanın amacı, Vergi Usul Kanunu ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına göre finansal tablolarda yer alan hesapların değerlendirme ölçülerinin incelenmesidir.

Finansal tablolar bir işletmenin finansal karnesi olup, işletme içi ile işletme dışındaki çıkar gruplarının karar vermesi bakımından önemlidir. Bu sebeple finansal tablolarda sunulan bilgilerin doğru, anlaşılır, karşılaştırılabilir ve gerçeğe en uygun bilgiyi sağlaması karar vericiler açısından önem taşımaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde değerlendirme kavramı detaylı şekilde incelenmiş, ikinci bölümde Vergi Usul Kanununda değerlendirme kavramı ve değerlendirme ölçüleri ile Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına göre değerlendirme kavramı ve değerlendirme ölçüleri, üçüncü bölümde Vergi Usul Kanunu'ndaki değerlendirme ölçüleri ile Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına göre değerlendirme ölçüleri karşılaştırılmış, dördüncü bölümde önemli kavramlar ile ilgili örnek uygulamalar yapılmış olup, eleştiriler ve önerilerin yer aldığı sonuç bölümü ile çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar Sözcükler

1. Değerleme Ölçüleri, Değerleme
2. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
3. Türkiye Muhasebe Standartları
4. Vergi Usul Kanunu
5. Gerçeğe Uygun Değer

ABSTRACT

SAĞIR, Mahmut Kemal, Valuation According To The Turkish Accounting Standards And Its Comparison With The Tax Procedures Law and application examples, Master, İstanbul,2013

The purpose of the study is to analyse the valuation measures of the accounts in the financial tables as to the Turkish tax laws and the financial reporting standards of Turkey.

The financial table is the financial report of the company which effects the decisions of inner and the outer interest groups.

Therefore the information given in financial tables which is very important for the point of view of the groups to make a decision must be right,clear,comparable and true.

The concept of valuation in the first part of the study examined with details, in the 2.nd section the concept of procedural law, the appreciation of the concept of valuation in accordance with international financial reporting standards ,

and the international diamensions of the 3.rd section ,the valuation of the financial reports in accordance with the valuation criteriathetax law evaluation measures and the international financial reporting standards were compared, section 4 is made of case studies on key concepts, including criticisms and suggestions work was completed with the conclusion part.

Keywords

- 1.Valuation Criterias**
- 2 International Accounting Standards**
- 3 Turkish Accounting Standards**
- 4.Turkish Tax Laws**
- 5.Fair Value**

